

ДЕРЖАВНА
СЛУЖБА
ЯКОСТІ ОСВІТИ
УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ УСТАНОВА "НАВЧАЛЬНО-
МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР З ПИТАНЬ ЯКОСТІ ОСВІТИ"

ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНІ МАТЕРІАЛИ

за результатами реалізації
у 2024 році II етапу
пілотного проєкту щодо
вивчення (моніторингу)
**якості освіти у закладах
фахової передвищої освіти**

ЗА ПІДСУМКАМИ ТЕСТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
ТА ОПИТУВАННЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ	3
I. РЕЗУЛЬТАТИ ТЕСТУВАННЯ У 2023/2024 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	5
II. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ У 2024 РОЦІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ – УЧАСНИКІВ МОНІТОРИНГУ ЩОДО ФОРМ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОМПЕНСАТОРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ ОСВІТНИХ ВТРАТ	30
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	96

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

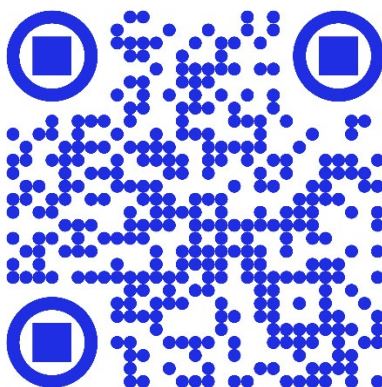
Про подолання ризиків та загроз, пов'язаних із освітніми втратами (проблемами досягнення конкретних результатів через відсутність або обмеження доступу до навчання), у світі активно почали говорити під час карантинних обмежень COVID-19, адже саме пандемія вперше спричинила кризи в багатьох освітніх системах світу.

В Україні освітні втрати зумовлені як тривалим карантинном, так і широкомасштабним вторгненням у лютому 2022 року військ ворога. Вимушені перерви у навчанні, знищені заклади освіти, відсутність можливості навчатись очно, обмеження для ефективної організації роботи у дистанційному та змішаному форматах, а також перебої з електроенергією та зв'язком – головні виклики, з якими стикнулася українська освіта як протягом періоду загальнонаціонального карантину, так і упродовж воєнного стану. Безперечно, це призвело до наростання проблеми освітніх втрат і, відповідно, необхідності оперативного реагування на загрози.

У 2023 році Державною службою якості освіти України (далі – Служба) спільно з Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» (далі – НМЦ ВФПО) за підтримки Державної освітньої установи «Навчально-методичний центр з питань якості освіти» було розпочато вивчення (моніторинг) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти (далі – моніторинг, дослідження, Пілотний проєкт).

Пілотний проєкт розрахований на три роки (2022/2023, 2023/2024 та 2024/2025 навчальні роки). За результатами кожного з трьох етапів будуть розроблені та запропоновані до впровадження компенсаторні заходи й інструменти для надолуження втрат в освітньому процесі та результатах навчання.

З інформаційно-аналітичними матеріалами та відеозаписом презентації результатів I етапу вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти, проведеного минулого року, можна ознайомитись на офіційному вебсайті Служби:

На підставі наказу Служби від 14. 04. 2023 № 01-10/74 «Про запровадження Пілотного проєкту щодо вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти» (зі змінами, внесеними наказом Служби від 15. 11. 2023 № 01-10/246), відповідно до Плану заходів з підготовки та реалізації Пілотного проєкту у 2024 році, затвердженого наказом Служби від 15. 11. 2023 № 01-10/246, пункту 4 Плану роботи Державної служби якості освіти України на 2024 рік Служба у 2023/2024 навчальному році забезпечила проведення II етапу вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти (далі – ЗФПО).

Мета дослідження:

отримання об'єктивних даних про якість фахової передвищої освіти в контексті вивчення питання освітніх втрат, спричинених пандемією COVID-19, війною російської федерації проти України.

Додаткові цілі:

надання органам державної влади та громадськості відповідної статистичної та аналітичної інформації;

формування щорічної доповіді про якість фахової передвищої освіти в Україні, її відповідності завданням сталого інноваційного розвитку суспільства.

Інструментарій:

тестування (незалежний дистанційний моніторинг знань з використанням інформаційно-комунікаційних технологій) здобувачів фахової передвищої освіти випускних груп за 32 освітньо-професійними програмами 21 спеціальності;

онлайн-анкетування керівників закладів освіти, здобувачі яких взяли участь у тестуванні.

Інформаційно-аналітичні матеріали за результатами реалізації у 2024 році моніторингового дослідження підготовлені фахівцями:

Державної установи «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» – організація тестування та формування бази результатів;

Державної служби якості освіти України – управління моніторингу, аналітики та контролю за виконанням законодавства (загальна інформація, матеріали розділу II, висновки та рекомендації); управління контролю та акредитації у сфері фахової передвищої і вищої освіти (матеріали розділу I, висновки та рекомендації);

Територіальних органів Державної служби якості освіти України – організаційний етап кількісного дослідження;

Державної освітньої установи «Навчально-методичний центр з питань якості освіти» – редагування та підготовка видання до друку.

I. РЕЗУЛЬТАТИ ТЕСТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У 2023/2024 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

У рамках здійснення заходів щодо підготовки та реалізації в 2023/2024 навчальному році II етапу Пілотного проєкту було забезпечено:

інформування зацікавлених сторін про особливості проведення моніторингу;

узгоджено перелік закладів фахової передвищої освіти – учасників Пілотного проєкту;

узгоджено перелік спеціальностей для проведення тестування здобувачів фахової передвищої освіти та затверджено графік проведення тестування.

Таким чином, в рамках виконання Плану заходів з підготовки та реалізації Пілотного проєкту в 2024 році визначено 21 спеціальність та 32 освітньо-професійних програми, за якими поводилося моніторингове дослідження щодо визначення освітніх втрат у закладах фахової передвищої освіти.

Нагадаємо, що минулоріч у тестуванні взяли участь здобувачі 56 закладів фахової передвищої освіти аграрного профілю, а в опитуванні – керівники 51 ЗФПО. Вже цього року – 152 ЗФПО та 149 керівників, відповідно. Кількість здобувачів фахової передвищої освіти зросла з 3598 до 8477 осіб.

Таким чином, основна програмна ціль, що була задекларована за результатами реалізації I етапу дослідження, – масштабування вибірки закладів освіти – учасників моніторингу – досягнута вже цього року.

Також значно розширилась і географія дослідження:

Кількість закладів – учасників тестування / опитування у 2023/2024 навчальному році

Область	Тестування	Опитування
Вінницька область	12	12
Волинська область	6	6
Дніпропетровська область	10	10
Житомирська область	8	8
Закарпатська область	4	4
Запорізька область	5	5
Івано-Франківська область	8	8
Київська область	7	4
Кіровоградська область	6	6
Львівська область	11	11

м. Київ	4	4
Одеська область	7	7
Полтавська область	8	8
Рівненська область	6	6
Сумська область	4	4
Тернопільська область	10	10
Харківська область	5	5
Херсонська область	1	1
Хмельницька область	7	7
Черкаська область	7	7
Чернівецька область	3	3
Чернігівська область	9	9
Миколаївська	4	4

ВСЬОГО

152

149

Фактично у 2023/2024 навчальному році (II етап Пілотного проєкту) тестування проводилося за такими спеціальностями та освітньо-професійними програмами:

	НАЗВА СПЕЦІАЛЬНОСТІ	НАЗВА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
1.	015 Професійна освіта – спеціалізація (015. 01)	1. Будівництво
2.	071 Облік і оподаткування	2. Облік і оподаткування; 3. Бухгалтерський облік,
3.	072 Фінанси, банківська справа та страхування	4. Фінанси, банківська справа та страхування 5. Фінанси і кредит
4.	073 Менеджмент	6. Організація виробництва. 7. Менеджмент
5.	075 Маркетинг	8. Маркетинг 9. Маркетингова діяльність, 10. Комерційна діяльність
6.	076 Підприємництво та торгівля (076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність)	11. Комерційна діяльність 12. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

7.	081 Право	13. Право
8.	133 Галузеве машинобудування	14. Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв
9.	141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка	15. Обслуговування та ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів 16. Монтаж, обслуговування і ремонт електротехнічних установок а агропромислового комплексу
10.	142 Енергетичне машинобудування	17. Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин і установок
11.	181 Харчові технології”	18. «Зберігання, консервування та переробка молока», 19. «Зберігання, консервування та переробка м'яса», 20. «Зберігання, консервування та переробка плодів і овочів»
12.	192 Будівництво та цивільна інженерія	21. Монтаж, обслуговування устаткування і систем газопостачання 22. Будівництво та експлуатація будівель і споруд)
13.	193 Геодезія та землеустрій	23. Землевпорядкування)
14.	201 Агрономія	24. Виробництво і переробка продукції рослинництва 25. Організація і технологія ведення фермерського господарства
15.	204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	26. Виробництво і переробка продукції тваринництва,
16.	206 Садово-паркове господарство	27. Садово-паркове господарство
17.	208 Агроінженерія	28. Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва
18.	211 Ветеринарна медицина;	29. Ветеринарна медицина
19.	241 Готельно-ресторанна справа	30. Готельно-ресторанна справа
20.	242 Туризм	31. Туризм
21.	274 Автомобільний транспорт	32. Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів

Тести також були розроблені, але жоден заклад не погодився брати участь у моніторингу зі спеціальностей: 015 Професійна освіта – спеціалізація 015. 31 Будівництво та зварювання (за ОПП Зварювання); 015 Професійна освіта- спеціалізація 015. 31 Будівництво та зварювання (за ОПП Монтаж і обслуговування внутрішніх санітарно-технічних систем та вентиляції).

На виконання пункту 2 Плану заходів щодо підготовки та реалізації Пілотного проєкту було запропоновано взяти участь близько 200 закладам фахової передвищої освіти, 100 % від тих, хто забезпечує згадані вище освітньо-професійні програми в рамках окреслених спеціальностей. Основним принципом формування переліку учасників була їх особиста згода.

Дали згоду на участь в таких заходах у 2023 році 152 заклади. І це свідчить про наявність у закладів фахової передвищої освіти розуміння доцільності зовнішньої оцінки якості підготовки фахівців та можливостей для забезпечення необхідних технічних умов для такої оцінки.

Технічні умови щодо обладнання робочих місць під час тестування здобувачів фахової передвищої освіти передбачали наявність:

комп'ютерного класу (аудиторії) на 15 – 20 робочих місць;

робочого місця з персональним комп'ютером, забезпеченим операційною системою, що підтримує сучасні браузері;

наявність засобів відеоспостереження: двох та більше IP-камер із розрахунку на одну аудиторію, розміщених перехресним способом із підтримкою форматів стискання відеокодеків H. 264 протоколів http, IPv4 із забезпеченням передачі аудіопотоку;

інтернет-каналів для передачі сигналу відеотрансляції та здійснення онлайн-тестування із рекомендованою швидкістю не менше 1Mb/s.

Незалежний дистанційний моніторинг знань студентів (дистанційне тестування) було організовано з урахуванням вимог, визначених Методичними рекомендаціями щодо проведення незалежного дистанційного моніторингу знань студентів закладів вищої та фахової передвищої освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, розробленими НМЦ ВФПО.

Враховуючи те, що до затвердження стандартів фахової передвищої освіти заклади мали керуватися підпунктом 12 пункту 2 Прикінцевих і перехідних положень Закону України «Про фахову передвищу освіту» в частині використання галузевих стандартів підготовки фахівців за ОКР молодшого спеціаліста як орієнтовних, з урахуванням змін у законодавстві та вимог Національної рамки кваліфікацій.

Зі спеціальностей, за якими проводилось тестування здобувачів, стандарти фахової передвищої освіти введені з 2021/2022 або 2022/2023 навчальних років, що свідчить про підготовку випускників у сфері фахової

передвищої освіти за галузевими стандартами підготовки фахівців за ОКР молодшого спеціаліста.

Випускники закладів фахової передвищої освіти 2023/2024 навчального року вступали до закладів освіти у 2020 та 2021 роках, з переважної більшості спеціальностей, за якими проводилося тестування в рамках II етапу Пілотного проєкту, до введення стандартів. Крім того, для можливості порівняння 2019, 2023 та 2024 років проаналізовано переважну більшість програм навчальних дисциплін, питання з яких внесені до тестових завдань для забезпечення валідності завдань та релевантності порівняння результатів.

До тестових завдань з усіх спеціальностей внесені питання лише з тих дисциплін, які є ключовими для спеціальності, і змістова складова яких в основних темах є обов'язковою для всіх закладів освіти, що здійснюють відповідну підготовку.

Як наслідок, якість підготовки випускників закладів фахової передвищої освіти (нинішній статус) 2019, 2023, 2024 років підлягає порівнянню.

Таким чином Служба для порівняльного аналізу (динаміка та тенденції) в рамках цього дослідження вже має достатню базу даних та інформацію як про діяльність закладів фахової передвищої освіти в умовах карантину та війни, так і результати тестування (відправною точкою є тестування 2019 року, проведене ще в «доковідний» період).

Після проведення тестування було сформовано базу даних результатів, у тому числі забезпечено порівняння якості знань здобувачів фахової передвищої освіти за результатами тестувань, проведених у 2024, 2023 та 2019 роках.

Результати моніторингу якості фахової передвищої освіти 2024 року (тестування). Загальні результати вимірювань у 2023/2024 навчальному році:

Код та назва спеціальності	Середній результат тестування по країні	Середній результат тестування по країні Оцінка/ 100,00	Кількість здобувачів освіти, які взяли участь у тестуванні (осіб)	Кількість ЗФПО, які взяли участь в тестуванні (по спеціальностях)
1	2	3	4	5
015 Професійна освіта, спеціалізація 015. 01 Будівництво (за ОПП Будівництво)	3,11	69,91	18	1
071 Облік і оподаткування (за ОПП Облік і оподаткування, Бухгалтерський облік)	3,29	67,86	988	65

1	2	3	4	5
072 Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Фінанси, банківська справа та страхування, Фінанси і кредит)	3,36	68,92	803	48
073 Менеджмент (ОПП Організація виробництва, Менеджмент)	3,14	64,36	557	37
075 Маркетинг (за ОПП Маркетинг, Маркетингова діяльність, Комерційна діяльність)	2,74	58,36	221	15
076 Підприємництво та торгівля (за ОПП Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, Комерційна діяльність)	2,74	56,30	658	32
081 Право	3,59	73,28	299	15
133 Галузеве машинобудування (за ОПП Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв)	3,44	69,16	94	7
141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (за ОПП Монтаж, обслуговування і ремонт електротехнічних установок в агропромисловому комплексі)	3,38	68,22	499	20
141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (за ОПП Обслуговування та ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів)	2,08	44,17	98	4
142 Енергетичне машинобудування (за ОПП Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин та установок)	3,74	78,04	148	6
181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка м'яса)	3,55	71,00	64	5

1	2	3	4	5
181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка молока)	3,94	81,4	39	3
181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка плодів і овочів)	3,59	75,00	38	3
192 Будівництво та цивільна інженерія (за ОПП Будівництво та експлуатація будівель і споруд)	3,14	64,38	262	14
192 Будівництво та цивільна інженерія (ОПП Монтаж, обслуговування устаткування і систем газопостачання)	3,9	77,60	76	6
193 Геодезія та землеустрій (за ОПП Землевпорядкування)	3,16	63,02	185	18
201 Агрономія (за ОПП Виробництво і переробка продукції рослинництва)	3,96	80,32	713	29
201 Агрономія (за ОПП Організація і технологія ведення фермерського господарства)	4,22	85,09	158	10
204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва (за ОПП Виробництво і переробка продукції тваринництва)	3,91	79,36	245	15
206 Садово-паркове господарство	3,23	67,51	126	12
208 Агроінженерія (за ОПП Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва)	3,6	73,63	854	23
211 Ветеринарна медицина	4	80,24	585	19
241 Готельно-ресторанна справа	2,67	57,33	206	13
242 Туризм	3,39	70,71	120	8
274 Автомобільний транспорт (за ОПП Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів)	2,41	50,45	423	13
ЗАГАЛОМ	3,35	72,81	8477	--

Загальний підсумок, який враховує результати тестування за всіма спеціальностями / ОПП, склав 78,21 балів і є показником досягнень середнього рівня (еквівалентно оцінці «добре» за національною шкалою оцінювання), однак середній результат тестування для різних спеціальностей/ОПП коливається в діапазоні від 44,17 до 85,09 балів з максимальною оцінкою 100,00 балів:

Середній результат зі спеціальностей (тестування 2024)

Аналіз результатів тестування у розрізі спеціальностей засвідчив невітшну ситуацію щодо освітніх втрат.

З 21 спеціальності, переважна більшість яких є найбільш затребуваними в межах країни, більше половини (57 %) наразі забезпечують лише задовільний рівень підготовки, який еквівалентний оцінці 3 (задовільно) за національною шкалою оцінювання.

Лише за чотирма (19 %) спеціальностями (освітніми програмами) спостерігається належний рівень підготовки, наблизений до відмінного (загальний бал складає більше 80 зі 100 максимально можливих).

З п'яти (24 %) засвідчено незадовільний рівень результатів тестування (Обслуговування та ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів, Обслуговування та ремонт автомобілів та двигунів, Підприємництво та торгівля, Готельна-ресторанна справа, Маркетинг). Вказані спеціальності побіжно належать до складових забезпечення функціонування критичної інфраструктури та розвитку держави.

Якщо в минулому році результати дослідження засвідчили критичне наближення результатів з низки спеціальностей/ОПП до задовільного рівня підготовки і відмічено, що це ті спеціальності, формування фахових компетентностей з яких потребує формування практичних навичок на конкретному обладнанні в конкретних майстернях і базах практики, то в цьому році відсутня прив'язка до технічних потужностей. Спектр спеціальностей із суттєвим зниженням якості підготовки є значно ширшим. Це свідчить, що проблема освітніх втрат і залежність підготовки як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів, загострюється.

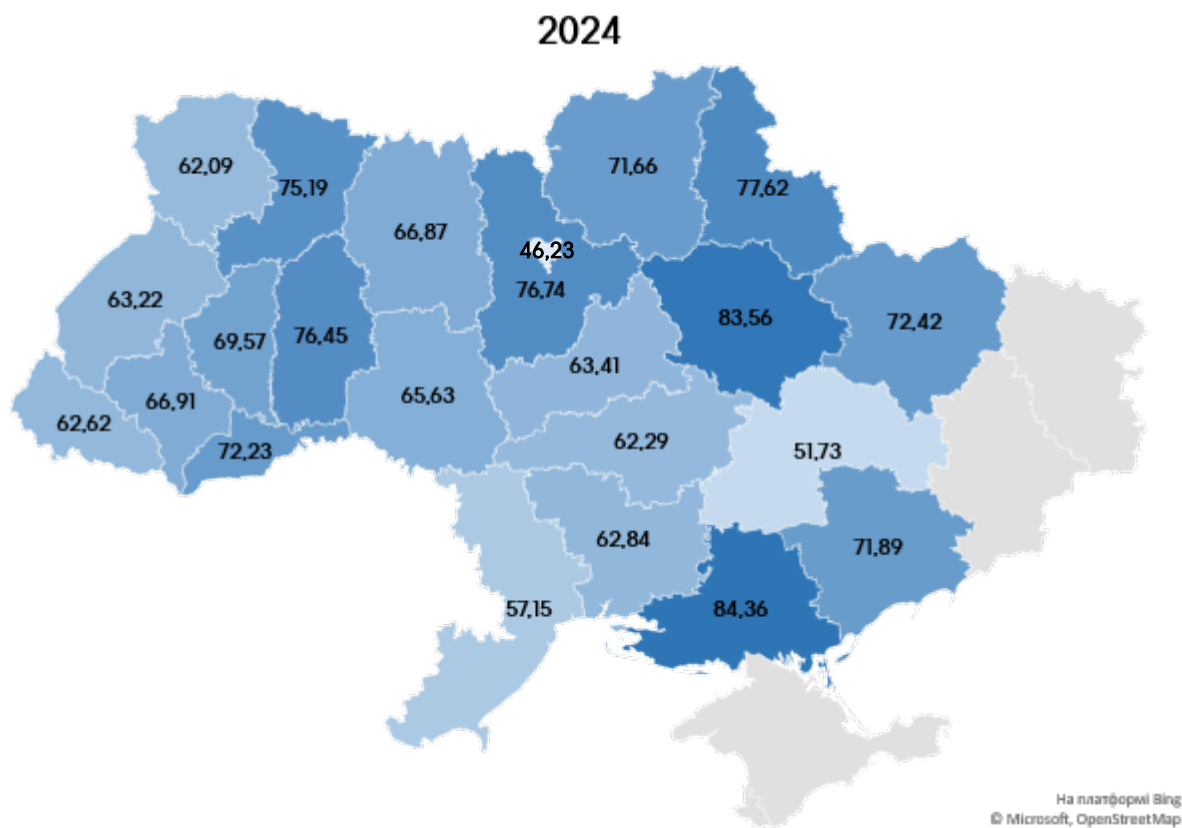
Загалом результати тестування показують, що майже всі спеціальності / освітньо-професійні програми сьогодні мають потребу у відповідних заходах для забезпечення стабільного підвищення якості освіти в перспективі.

Аналіз результатів тестування в регіональному аспекті свідчить про збереження тенденції, відміченої у ході I етапу Пілотного проєкту, під час якого зазначено, що найбільш критичний рівень підготовки забезпечують регіони, не віднесені до тих, де тривають активні бойові дії.

У I етапі Пілотного проєкту було відмічено, що найбільший розрив між якістю підготовки випускників 2019 та 2023 року спостерігався у Волинській, Чернівецькій, Вінницькій, Закарпатській, Рівненській областях.

Наразі, критично низькі показники засвідчені в у Волинській (62,09 балів), Закарпатській (62,62) Львівській (63,22) областях. При цьому розширення спектру спеціальностей і кількості учасників загострили критичність ситуації. У минулому році в цих областях отриманий бал за результатами тестування складав відповідно 66,36, 78,25, 83,31 балів.

Критичні результати спорстерігаються також у Дніпропетровській (51,73), Одеській (57,15), Кіровоградській (62,29), Миколаївській (62,84) областях та м. Києві:

Як вже зазначалося вище, до тестових завдань з усіх спеціальностей внесено питання лише з тих дисциплін, які є ключовими для спеціальності, і змістова складова яких в основних темах є обов'язковою для всіх закладів освіти, що здійснюють відповідну підготовку.

Всього у ході II етапу Пілотного проекту проведено тестування зі 105 дисциплін (схожі або аналогічні за назвами дисципліни в рамках різних спеціальностей/ОПП рахувалися окремо, оскільки містять специфічні особливості для різних спеціальностей/ОПП). Оцінювання проводилося за 100 бальною шкалою та за чинною національною шкалою в таких діапазонах:

% ПРАВИЛЬНИХ ВІДПОВІДЕЙ	БАЛИ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
90–100	90–100	5 / «відмінно»
75–89	75–89	4 / «добре»
60–74	60–74	3 / «задовільно»
0–59	0–59	2 / «незадовільно»

З жодної дисципліни кількість високих оцінок, еквівалентних оцінці 5 («відмінно»), не дозволила засвідчити середній бал з дисципліни на рівні 90-100 балів. Тільки з 10 (9 %) дисциплін середній бал складає 82-87 балів, які підтверджують належний адаптивний рівень знань і наявність з цих дисциплін відмінних оцінок:

Спеціальність / ОПП		Назва дисципліни	Середній бал
1.	Ветеринарна медицина	Акушерство, гінекологія і штучне осіменіння сільськогосподарських тварин	84,32
2.		Епізоотологія з мікробіологією	83,46
3.	Виробництво і переробка продукції рослинництва	Плодоовочівництво	82,81
4.		Технологія виробництва продукції рослинництва	84,34
5.	Організація і технологія ведення фермерського господарства	Технологія в галузях рослинництва	87,15
6.		Технологія в галузях тваринництва	87,53
7.		Технологія заготівлі і зберігання с/г продукції з основами переробки	84,59
8.		Технологія в галузях рослинництва	87,15
9.	Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	Технологія виробництва продукції птахівництва	82,42
10.		Технологія переробки продукції тваринництва з основами виробничої санітарії	82,31

В діапазоні 75-89 балів, що еквівалентно оцінці 4 («добре») за національної шкалою, виконано тести з 30 запропонованих дисциплін (28,5 %), тобто лише з кожної четвертої дисципліни.

При цьому середній бал нижче 59 балів, що еквівалентно оцінці «незадовільно» за національною шкалою, є результатом тестування з 22 дисциплін, тобто кожна п'ята дисципліна не забезпечила задовільний результат навчання, що містить ризик не набуття здобувачами окремих компетентностей, які забезпечують такі дисципліни:

Спеціальність / ОПП		Назва дисципліни	Середній бал
1.	Обслуговування та ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів	Будова та експлуатація автомобілів і тракторів	50,93
2.		Електричні машини та основи електроприводу	33,44
3.		Електроустаткування автомобілів і тракторів	49,47
4.		Основи електроніки і мікроелектроніки	36,39
5.		Теоретичні основи електротехніки	34,68

6.		Технічне обслуговування електроустаткування автомобілів і тракторів	50,37
7.	Будівництво та цивільна інженерія	Інженерна геодезія	58,68
8.	Обслуговування	Автомобілі	54,07
9.	та ремонт автомобілів і	Електричне та електронне обладнання автомобілів	58,06
10.	двигунів	Основи технології ремонту автомобілів	51,21
11.		Технічна експлуатація автомобілів	47,41
12.	Готельно-ресторанна справа	Менеджмент та маркетинг готельно-ресторанного господарства	54,10
13.		Устаткування закладів готельного та ресторанного господарства	55,82
14.		Організація та технологія обслуговування в закладах ресторанного господарства	55,54
15.	Маркетинг	Логістика	56,20
16.		Маркетинг	57,06
17.		Маркетингові комунікації	55,22
18.	Підприємництво і торгівля	Логістика	52,91
19.		Маркетинг	53,53
20.		Підприємництво та торгівля	57,16
21.		Товарознавство	56,78

Наведені результати дозволяють проаналізувати окремі аспекти підготовки здобувачів за кожною дисципліною в межах спеціальностей. Декілька ключових спостережень за результатами тестування демонструють наступне:

здобувачі освіти за спеціальністю 071 Облік і оподаткування виявляють краще розуміння прикладних аспектів, таких як податкова система, проте відчують складнощі із засвоєнням теоретичних дисциплін, зокрема економічного аналізу;

для здобувачів за спеціальністю 015 Професійна освіта (спеціалізація 015.01 Будівництво) легшим є засвоєння педагогічних і методичних аспектів, тоді як економічні та технічні дисципліни викликають більше труднощів;

майбутні фахові молодші бакалаври за спеціальністю 081 Право демонструють кращі результати в теоретичних питаннях права, однак мають нижчі показники у спеціальних галузях права, таких як кримінальне право;

здобувачі за спеціальністю 133 Галузеве машинобудування виявляють більший інтерес і схильність до практичних дисциплін, що вказує на недостатній рівень теоретичної підготовки у цій сфері.

Такий аналіз відображає різні аспекти підготовки, що потребують удосконалення в межах кожної зі спеціальностей.

Подальший аналіз результатів тестування у 2023/2024 навчальному році (II етап Пілотного проєкту) здійснено за двома блоками освітньо-професійних програм окремо:

за тими, які були задіяні в обидвох етапах Пілотного проєкту та наявна можливість порівняння результатів та визначення тенденції за трьома періодами вимірювань;

за тими, які долучені до проведення тестування лише на II етапі проєкту, з яких за окремими освітньо-професійними програмами та закладами є результати тестування 2018/2019 навчального року.

1.1. Аналіз результатів за тими освітньо-професійними програмами, які були задіяні в обидвох етапах Пілотного проєкту та наявна можливість порівняння результатів та визначення тенденції за трьома періодами вимірювання

КОНТИНГЕНТ УЧАСНИКІВ

У II етапі Пілотного проєкту тестування проводилось за **13 аналогічними з I етапом Пілотного проєкту освітньо-професійними програмами** у сфері фахової передвищої освіти. В цілому I етапі Пілотного проєкту взяло участь з цих освітньо-професійних програм 3835 здобувачів освіти, у II етапі – 5792, що свідчить про збільшення кількості учасників на 1957 осіб (на 51 % більше).

Кількість здобувачів освіти, які погодилися взяти участь у зовнішній оцінці результатів навчання, збільшилась з усіх освітньо-професійних програм (за винятком спеціальності «Технологія виробництва і переробка продукції тваринництва» (за ОПП Технологія виробництва та переробка продукції тваринництва)), де кількість учасників незначно зменшилась.

Масштабування проєкту у 2024 році чітко простежується через значне збільшення кількості учасників у спеціальностях, пов'язаних з фінансами, машинобудуванням та економікою:

Облік і оподаткування – кількість учасників зросла більш ніж удвічі (з 415 до 988);

Фінанси, банківська справа та страхування спостерігається збільшення майже втричі (з 257 до 803);

Енергетичне машинобудування (за ОПП Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин та установок) – кількість учасників зросла з 66 до 148 (більш ніж удвічі);

Галузеве машинобудування (за ОПП Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв): зростання з 19 до 94 учасників – це майже п'ятикратне збільшення, що вказує на активну зацікавленість у цій спеціальності.

У 2024 році до участі в тестуванні запрошені заклади як аграрного, так і неаграрного профілю за відповідними спеціальностями, що певною мірою є причиною збільшення учасників. Однак попри це та враховуючи добровільність участі, збільшення кількості учасників свідчить про зростання зацікавленості здобувачів освіти у тестуванні та активізацію освітніх процесів, незважаючи на продовження періоду воєнного стану.

Ці дані можуть бути корисні для оцінки ефективності масштабування та подальшого аналізу змін у різних спеціальностях.

КІЛЬКІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ТЕСТУВАННІ (В РОЗРІЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ)

Спеціальності/ ОПП		Кількість учасників тестування 2023	Кількість учасників тестування 2024
1	2	3	4
1.	Агроінженерія (за ОПП Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва)	701	854
2.	Агрономія (за ОПП Виробництво і переробка продукції рослинництва)	570	713
3.	Агрономія (за ОПП Організація і технологія ведення фермерського господарства)	98	158
4.	Ветеринарна медицина	475	585
5.	Галузеве машинобудування (за ОПП Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв)	19	94
6.	Геодезія і землеустрій (за ОПП Землевпорядкування)	135	185
7.	Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (за ОПП Монтаж, обслуговування та ремонт електротехнічних установок в АПК)	384	499
8.	Енергетичне машинобудування (за ОПП Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин та установок)	66	148
9.	Маркетинг, Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (за ОПП Комерційна діяльність)	128	221
10.	Облік і оподаткування, Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Бухгалтерський облік)	415	988

1	2	3	4
11.	Право (за ОПП Правознавство)	190	299
12.	Технологія виробництва і переробка продукції тваринництва (за ОПП Технологія виробництва та переробка продукції тваринництва)	268	245
13.	Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Фінанси і кредит)	257	803
ЗАГАЛЬНИЙ ПІДСУМОК		3835	5792

Проаналізуємо та інтерпретуємо результати тестування за різними спеціальностями та освітньо-професійними програмами (ОПП) у 2023/2024 навчальному році в порівнянні з попередніми роками.

Порівняння загальних результатів дистанційного моніторингу знань студентів (дистанційного тестування) у 2019, 2023, 2024 роках

Зазначене порівняння виявило декілька різних тенденцій, при цьому ситуація за окремими освітньо-професійними програмами змінилася або суттєво загострилася у порівнянні з I етапом Пілотного проекту.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕСТУВАННЯ

Спеціальності / ОПП	Середнє значення результатів тестування 2018/2019, оцінка/100,00	Середнє значення результатів тестування 2022/2023, оцінка/100,00	Середнє значення результатів тестування 2023/2024, оцінка/100,00
1	2	3	4
Агроінженерія (за ОПП Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва)	84,04	69,44	73,63
Агрономія (за ОПП Виробництво і переробка продукції рослинництва)	84,89	76,24	80,32
Агрономія (за ОПП Організація і технологія ведення фермерського господарства)	85,11	79,49	85,09
Ветеринарна медицина	85,00	77,82	80,24

1	2	3	4
Галузеве машинобудування (за ОПП Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв)	89,61	77,54	69,92
Геодезія і землеустрій (за ОПП Землевпорядкування)	87,83	74,01	63,02
Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (за ОПП Монтаж, обслуговування та ремонт електротехнічних установок в АПК)	89,60	74,70	68,22
Енергетичне машинобудування (за ОПП Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин та установок)	90,5	78,24	78,04
Маркетинг, Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (за ОПП Комерційна діяльність)	88,62	84,71	58,36
Облік і оподаткування, Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Бухгалтерський облік)	86,55	81,01	67,86
Право (за ОПП Правознавство)	85,82	83,83	73,04
Технологія виробництва і переробка продукції тваринництва (за ОПП Технологія виробництва та переробка продукції тваринництва)	83,82	76,91	79,36
Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Фінанси і кредит)	85,80	83,18	68,92
ЗАГАЛЬНИЙ ПІДСУМОК (середній результат тестування за усіма спеціальностями/ ОПП)	86,71	78,21	72,77

Середній результат тестування здобувачів освіти за всіма спеціальностями / освітньо-професійними програмами (ОПП) знизився з 86,71 у 2018/2019 до 72,77 у 2023/2024 навчальному році, що свідчить про загальне погіршення якості знань студентів. Основними факторами такого зниження, імовірно, стали вплив пандемії COVID-19 та війни, які позначилися на організації та якості освітнього процесу.

За даними тестування, середній результат для різних спеціальностей / ОПП у 2024 році варіюється в межах від 58,36 до 85,09 бала, тоді як у 2023 році цей діапазон складав 69,44-84,71 бала (максимальна оцінка – 100 балів). Це свідчить про розширення розриву в якості підготовки здобувачів освіти, що залежить від спеціальності.

Загальний підсумковий бал, який охоплює результати тестування за всіма спеціальностями / ОПП у 2024 році, становить 72,77 бала, що на 5,44 бала нижче порівняно з результатом 2023 року (78,21 бала). Хоча цей бал все ще відповідає рівню «добре» за національною шкалою, він майже наближається до критичного рівня і лише на три бали перевищує рівень «задовільно». Важливо також відзначити, що у 2024 році майже удвічі збільшилася кількість освітньо-професійних програм, за якими підготовка здобувачів не досягає середнього рівня.

Здійснимо розгляд результатів тестування з регіональної точки зору. Такий підхід дозволяє виокремити регіони, де підтримка та управлінська допомога є необхідними, а також звернути увагу на позитивний досвід тих областей, які продемонстрували покращення. Серед них Полтавська, Сумська, Хмельницька та Чернівецька області, що може свідчити про успішні управлінські рішення та високу адаптивність освітніх закладів до воєнних умов. Особливо відзначається Полтавська область, яка є чи не єдиним регіоном, що демонструє зростання якості підготовки здобувачів протягом 2018-2024 років, вказуючи на результативне впровадження довгострокових заходів для підвищення якості освіти, у тому числі через належне фінансування та кадрову підтримку.

У більшості інших областей спостерігається зниження показників якості підготовки протягом року, що вказує на системні труднощі у сфері фахової передвищої освіти. Найбільше зниження якості зафіксовано в Дніпропетровській (-24,88), Львівській (-15,91), Миколаївській (-15,94), Івано-Франківській (-15,42) та Закарпатській (-14,02) областях.

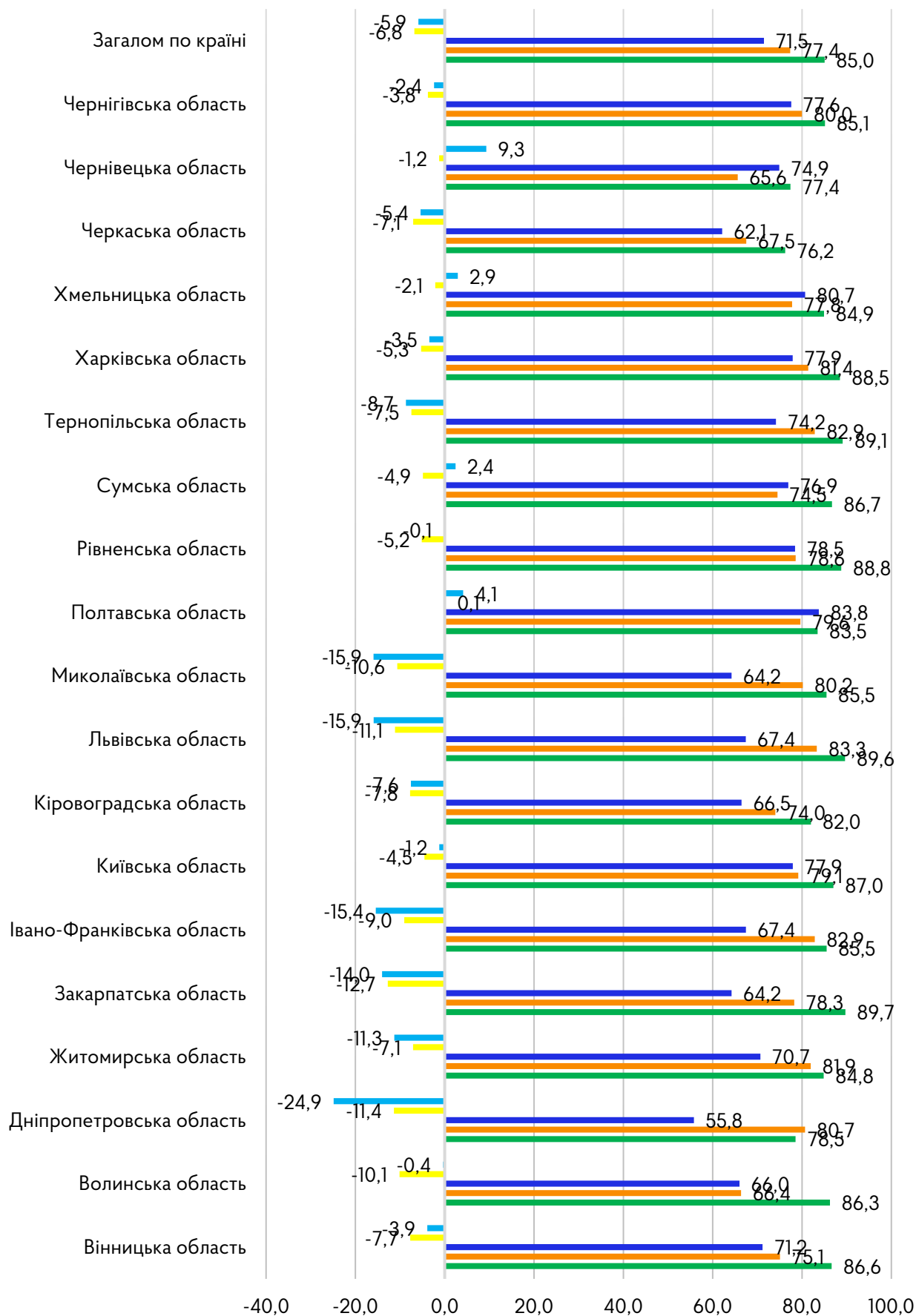
Причинами таких змін можуть бути об'єктивні виклики воєнного стану, обмежені ресурси та кадрові втрати. У цих областях необхідне впровадження додаткових заходів підтримки для стабілізації якості підготовки, а також пошук альтернативних рішень та детальний аналіз причин поточної ситуації.

Далі в наводимо дані порівняльного аналізу результатів тестування за 13 ключовими спеціальностями, що є показовими для оцінки змін у підготовці здобувачів освіти протягом останніх років. Для більш об'єктивної оцінки ми врахували лише ті області, де зібрані дані як за 2018/2019, так і за 2022/2023 навчальні роки, що дозволяє простежити динаміку надійного ряду показників якості знань:

Порівняння результатів (2018/2019, 2022/2023 та 2023/2024 навчальні роки)

Область	Результати тестування 2018/2019 Оцінка/ 100,00	Результати тестування 2022/2023 Оцінка/ 100,00	Результати тестування 2023/2024 Оцінка/ 100,00	Динаміка за три роки (середнє)	Порівняння з попереднім роком (2024 до 2023)
1	2	3	4	5	6
Вінницька область	86,6	75,1	71,16	-7,74	-3,91
Волинська область	86,3	66,4	65,99	-10,13	-0,37
Дніпропетровська область	78,5	80,7	55,79	-11,38	-24,88
Житомирська область	84,8	81,9	70,67	-7,09	-11,28
Закарпатська область	89,7	78,3	64,23	-12,74	-14,02
Івано-Франківська область	85,5	82,9	67,43	-9,05	-15,42
Київська область	87,0	79,1	77,93	-4,55	-1,22
Кіровоградська область	82,0	74,0	66,46	-7,77	-7,57
Львівська область	89,6	83,3	67,4	-11,12	-15,91
Миколаївська область	85,5	80,2	64,22	-10,63	-15,94
Полтавська область	83,5	79,6	83,77	0,13	4,12
Рівненська область	88,8	78,6	78,45	-5,16	-0,13
Сумська область	86,7	74,5	76,93	-4,88	2,43
Тернопільська область	89,1	82,9	74,17	-7,47	-8,68
Харківська область	88,5	81,4	77,92	-5,28	-3,46
Хмельницька область	84,9	77,8	80,69	-2,12	2,92
Черкаська область	76,2	67,5	62,12	-7,05	-5,40
Чернівецька область	77,4	65,6	74,91	-1,25	9,30
Чернігівська область	85,1	80,0	77,59	-3,77	-2,39
Середній результат по країні	85,05	77,35	71,46	-6,79	-5,89

Ці дані для наочності (порівняння результатів та динаміка показників) наведемо в наступній діаграмі:

■ Порівняння з попереднім роком

■ Динаміка за три роки

■ Результати тестування 2023/2024 Оцінка/100,00

■ Результати тестування 2022/2023 Оцінка/100,00

■ Результати тестування 2018/2019 Оцінка/100,00

Загальні тенденції освітніх втрат при порівнянні результатів I та II етапів Пілотного проєкту умовно розділимо на 5 (п'ять) категорій:

I – досягнення «доковідного рівня» якості підготовки, повне відновлення;

II – триває поступове відновлення (результати вище попереднього року, однак менші за «доковідний» період);

III – стабільний рівень;

IV – подальше збільшення втрат (нерізке постійне зменшення якісних показників);

V – різке критичне погіршення рівня знань.

На жаль, **до I категорії** належить лише одна освітньо-професійна програма (8 %), що може свідчити про послідовне та ефективне застосування закладами фахової передвищої освіти, які забезпечують підготовку за цією спеціальністю, компенсаторних заходів, та її затребуваність для здобувачів освіти: Агрономія (за ОПП Організація і технологія ведення фермерського господарства) - результати повернулися до «доковідного» рівня (85,11 у 2018/2019 та 85,09 у 2023/2024), що можна вважати повним відновленням.

Кожна четверта освітньо-професійна програма віднесена **до II категорії**, що також свідчить про належне реагування закладів освіти на отримані результати у минулому році і готовність їх трансформувати підготовку на застосування компенсаторних заходів, однак їх ефективність потребує покращення: Агроінженерія (за ОПП Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва): середній результат зріс з 69,44 у 2022/2023 до 73,63 у 2023/2024; Агрономія (за ОПП Виробництво і переробка продукції рослинництва) – зростання результатів з 76,24 до 80,32; Ветеринарна медицина: підвищення результатів з 77,82 до 80,24; Технологія виробництва і переробка продукції тваринництва: результати також покращилися з 76,91 до 79,36.

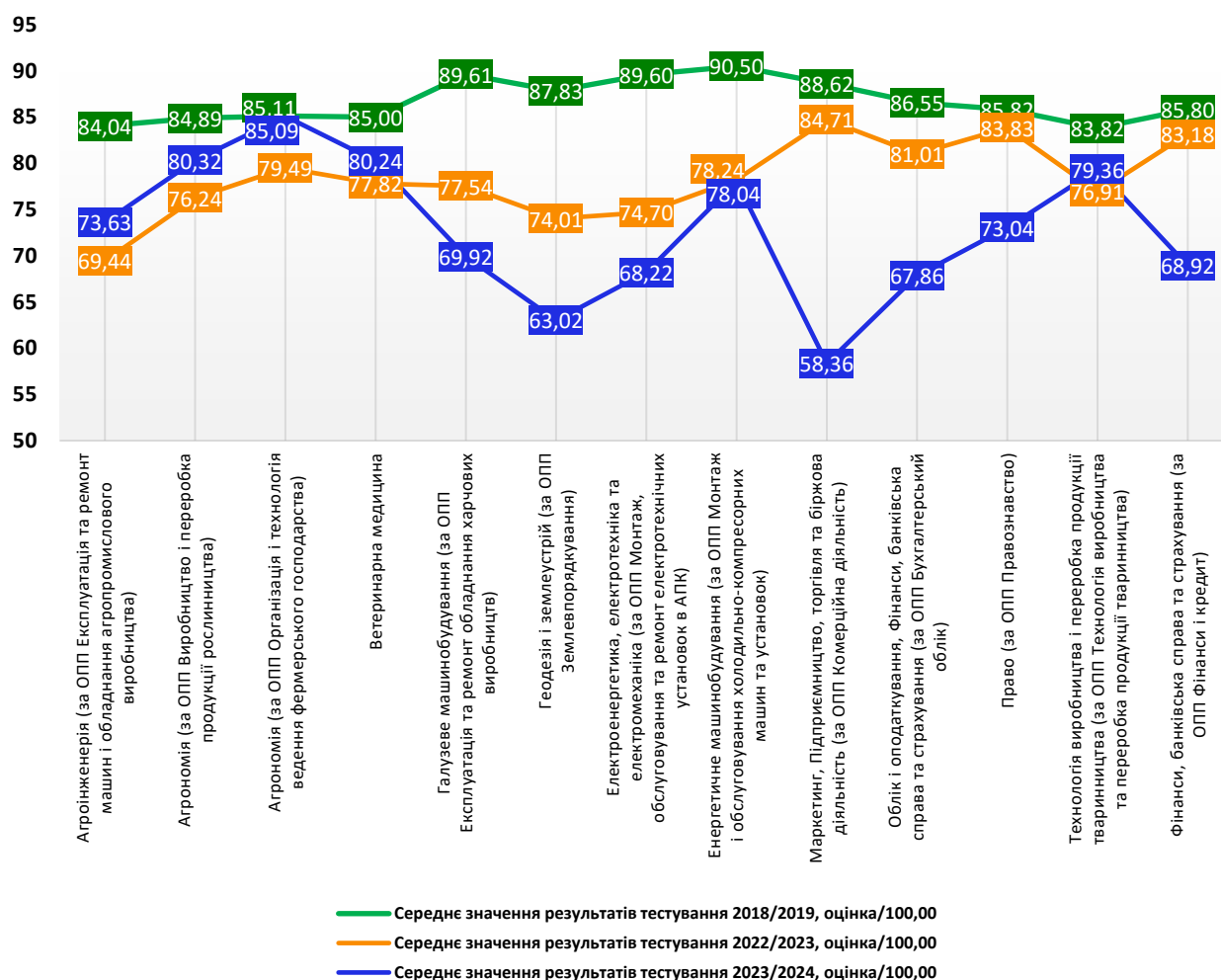
III категорія (стабілізація результатів) – представлена тільки однією освітньо-професійною програмою: Енергетичне машинобудування (за ОПП Монтаж і обслуговування холодильно-компресорних машин та установок): хоча результати залишаються на рівні 78,04, що незначно відрізняється від минулого року (78,24), це свідчить про стабілізацію після періоду спаду.

Всі інші сім освітньо-професійних програм (54 %) мають негативні тенденції щодо забезпечення якості підготовки. До умовної **IV категорії** (подальше збільшення втрат) віднесено: Галузеве машинобудування (за ОПП Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв): результати за рік знизилися з 77,54 до 69,92, що говорить про подальше збільшення втрат; Геодезія і землеустрій: падіння результатів з 74,01 до 63,02 свідчить про суттєві втрати; Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (за ОПП Монтаж, обслуговування та ремонт електротехнічних установок в АПК): падіння з 74,7 до 68,22 вказує на суттєве зниження рівня знань.

У V категорії зосередилися освітньо-професійні програми економічно-правового профілю: Маркетинг, Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (за ОПП Комерційна діяльність); Облік і оподаткування, Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Бухгалтерський облік); Право (за ОПП Правознавство); Фінанси, банківська справа та страхування (за ОПП Фінанси і кредит).

У порівнянні з 2018/2019 «доковідним» роком падіння результатів навчання, як і в попередній категорії, становить більше 20 балів і відмінний або наближений до відмінного рівень підготовки знизився до задовільного. Однак тенденція суттєво відмінна від попередньої категорії. І якщо у період з 2018/2019 до 2022/2023 навчального року якість підготовки та підсумкові показники мали стабільно високий рівень (85-88 балів), то за період двох останніх навчальних років показники різко зменшилися.

Це, на нашу думку, свідчить про хибну впевненість закладів освіти у стабільності результатів та відсутності суттєвих проблем за цими освітньо-професійними програмами та, як наслідок, незастосування належного аналізу для пошуку оптимальних компенсаторних заходів. Суттєве падіння результатів за деякими спеціальностями може свідчити про потребу в додаткових заходах з покращення якості освіти та підтримки студентів:

1.2. Аналіз результатів за тими освітньо-професійними програмами, які були задіяні тільки у II етапі Пілотного проєкту та наявна можливість порівняння лише окремих результатів з 2018/2019 навчальним роком

В рамках масштабування Пілотного проєкту вперше здійснено тестування за 19 освітньо-професійними програмами, в основному зі спеціальностей, які є найбільш поширеними в Україні (Організація виробництва, Туризм, Готельно-ресторанна справа, Будівництво, Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів), а також розширено спектр освітньо-професійних програм в рамках спеціальності Харчові технології та інші.

ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСТАНЦІЙНОГО МОНІТОРИНГУ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ (ДИСТАНЦІЙНОГО ТЕСТУВАННЯ) ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИМИ ПРОГРАМАМИ, ЗА ЯКИМИ ВПЕРШЕ ПРОВОДИЛОСЯ ТЕСТУВАННЯ В РАМКАХ МАСШТАБУВАННЯ ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ У 2023/2024 РОЦІ

№	Код та назва спеціальності та освітньо-професійної програми	Середній результат тестування по країні за спеціальністю	Середній результат тестування по країні за спеціальністю; Оцінка/100,00 %	Кількість здобувачів освіти, які взяли участь у тестуванні (осіб)	Кількість ЗФПО, які взяли участь в тестуванні (по спеціальностях)
1	2	3	4	5	6
1.	073 Менеджмент (ОПП Організація виробництва, Менеджмент)*	3,14	64,36	557	37
2.	206 Садово-паркове господарство*	3,23	67,51	126	12
3.	015 Професійна освіта – спеціалізація 015. 01 Будівництво (за ОПП Будівництво)	3,11	69,91	18	1
4.	076 Підприємництво та торгівля (за ОПП Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, Комерційна діяльність)	2,74	56,30	658	32

* окремі заклади освіти брали участь у зовнішньому оцінюванні знань здобувачів освіти також у 2018/2019 навчальному році

1	2	3	4	5	6
5.	141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (за ОПП Обслуговування та ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів)	2,08	44,17	98	4
6.	181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка м'яса)*	3,55	71	64	5
7.	181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка молока)*	3,94	81,4	39	3
8.	181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка плодів і овочів)*	3,59	75	38	3
9.	192 Будівництво та цивільна інженерія (за ОПП Будівництво та експлуатація будівель і споруд)	3,14	64,38	262	14
10.	192 Будівництво та цивільна інженерія (ОПП Монтаж, обслуговування устаткування і систем газопостачання)*	3,9	77,6	76	6
11.	241 Готельно-ресторанна справа	2,67	57,33	206	13
12.	242 Туризм	3,39	70,71	120	8
13.	274 Автомобільний транспорт (за ОПП Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів)	2,41	50,45	423	13
		3,15	67,34	2685	--

Загальний підсумок, який враховує результати тестування за всіма «новими» спеціальностями / ОПП, склав 67,34 балів і є показником досягнень задовільного рівня (еквівалентно оцінці три («задовільно») за національною

* окремі заклади освіти брали участь у зовнішньому оцінюванні знань здобувачів освіти також у 2018/2019 навчальному році

шкалою оцінювання). Тільки за трьома ОПП здобувачі освіти виконали завдання на рівні, який є еквівалентним середньому рівню (діапазон від 75 до 81,4 балів): 181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка молока), 192 Будівництво та цивільна інженерія (ОПП Монтаж, обслуговування устаткування і систем газопостачання), 181 Харчові технології (ОПП Зберігання, консервування та переробка плодів і овочів))

Привертає увагу те, що показники суттєво відрізняються між закладами освіти, які вже брали участь у подібних зовнішніх вимірюваннях якості підготовки як у 2018/2019, так і у 2022/2023 роках (чи в одному з них), та тими, які наразі вперше підключилися до проєкту. Ця тенденція простежується за всіма ОПП, до яких в контексті масштабування проєкту долучилися інші заклади освіти.

Наприклад, з шести закладів освіти за освітньо-професійною програмою **«Монтаж, обслуговування устаткування і систем газопостачання»** п'ять вже мали досвід такого тестування у 2018/2019 навчальному році. Вони мають середні показники (за національною шкалою від 4,1 до 4,65 бала, при цьому впродовж 2019-2023 років якість підготовки суттєво не зменшувалася (в межах 0,1-0,05 балів). У закладі освіти, який вперше брав участь в такому вимірюванні, лише кожний третій здобувач зміг позитивно виконати завдання.

За освітньо-професійною програмою **«Організація виробництва»** (спеціальність Менеджмент) з 37 закладів освіти, які взяли участь в II етапі Пілотного проєкту, тільки 13 мали попередній досвід у 2018/2019 навчальному році. Маємо такі результати:

13 закладів освіти, які мали досвід подібного вимірювання, показали результати на рівні 77,03 бала, і при тому, що освітні втрати склали 7,29 бала (зменшилась за період пандемії та воєнного стану з 84,32), в цілому рівень навчання відповідає середньому рівню (оцінці «добре» за національною шкалою), 69 % закладів підтвердили середній рівень досягнень;

з 24 закладів освіти, які вперше беруть участь у зовнішньому оцінюванні рівня досягнень, лише 25 % (6 з 24) показали середній рівень досягнень, який еквівалентний оцінці «добре» за національною шкалою. При середньому балі 57,5 (100 % бальна шкала) та 2,57 бала – за національною шкалою.

На нашу думку, це свідчить про недостатню адаптивність до зовнішніх важелів та можливості сприймати не змістову складову інформації, а лише звичне формулювання закладу освіти, у якому здобувач освіти навчається.

Важливо враховувати, що покращення якості освіти є процесом, що вимагає часу, зусиль та співпраці всіх зацікавлених сторін – викладачів, студентів, адміністрації та інших стейкхолдерів (і особлива місія у цьому процесі покладається на роботодавців). Постійне зосередження на покращенні і використання ретроспективи можуть допомогти досягти кращих результатів у майбутньому.

Результати тестування здобувачів фахової передвищої освіти виявили **суттєві відмінності у рівні знань залежно від спеціальності**, що вказує на потребу у диференційованому підході до підтримки якості освітнього процесу. Особливу увагу варто звернути на ті спеціальності, де середні показники залишаються нижчими від загального рівня, зокрема «Маркетинг», «Підприємництво», «Логістика» та технічні спеціальності, пов'язані з обслуговуванням і ремонтом автотранспорту.

Для підвищення якості підготовки здобувачів освіти за цими напрямками доцільно розглянути можливість **системного підвищення педагогічної та предметної кваліфікації викладачів** у спеціальностях із нижчими показниками тестування. Підвищення кваліфікації викладачів сприятиме покращенню якості викладання, що матиме позитивний вплив на результати навчання здобувачів.

Важливим кроком є також **адаптація освітніх програм відповідно до сучасних вимог ринку праці** для забезпечення їхньої актуальності та практичної значущості. Такий підхід дозволить орієнтувати освітній контент на реальні потреби ринку, надаючи здобувачам освіти навички, необхідні для подальшого професійного розвитку.

Особливу увагу варто приділити **посилению практичної складової у технічних спеціальностях**, зокрема з електротехніки та машинобудування, шляхом збільшення кількості практичних занять та впровадження інтерактивних методів навчання. Такий підхід сприятиме глибшому засвоєнню прикладних знань і розвитку практичних навичок, необхідних для успішного виконання професійних завдань.

Доцільно також **запровадити додаткові курси та тренінги**, які допоможуть заповнити прогалини у знаннях, зокрема в таких дисциплінах, як електроніка та електротехніка. Такі додаткові заняття дадуть здобувачам можливість надолужити прогалини та підвищити рівень підготовки у відповідній спеціальності.

Водночас результати тестування слід розглядати як один із індикаторів якості освітнього процесу поряд з іншими показниками, такими як внутрішні оцінки здобувачів, якість освітнього середовища та відгуки роботодавців. Інтегрований підхід до оцінювання дозволить об'єктивніше визначити рівень підготовки фахівців та окреслити напрямки для подальшого вдосконалення.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню загального рівня підготовки здобувачів у закладах фахової передвищої освіти, забезпечуючи відповідність сучасним стандартам та вимогам ринку праці.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ У 2024 РОЦІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ФОРМ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОМПЕНСАТОРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

У рамках реалізації II етапу вивчення (моніторингу) якості освіти в закладах фахової передвищої освіти з 17 до 21 червня 2024 року Службою проведено опитування (онлайн-анкетування) серед керівників закладів фахової передвищої освіти, які цього року погодились взяти участь у Пілотному проєкті.

Опитування проводилось з метою отримання даних щодо:

організації освітнього процесу в умовах воєнного стану та результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти в закладах освіти, що беруть участь у II етапі Пілотного проєкту;

форм та ефективності застосування закладами освіти в освітньому процесі компенсаторних інструментів для зменшення освітніх втрат.

Завдання опитування:

визначити вплив війни на якість організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти;

з'ясувати думку керівників закладів освіти про якість освітніх послуг у сфері фахової передвищої освіти в нинішніх умовах;

дослідити проблему освітніх втрат, спричинених війною;

визначити динаміку освітніх втрат та здобутків в умовах воєнного стану шляхом порівняння результатів, отриманих під час I та II етапів Пілотного проєкту;

зібрати інформацію про рівень задоволеності респондентів (обчислити індекс задоволеності) організацією освітнього процесу та якістю навчання;

виявити проблеми, що виникають під час навчання в умовах війни та з'ясувати (опціонально) їх причини;

зібрати інформацію (побажання та пропозиції респондентів) щодо поліпшення організації освітнього процесу задля подолання освітніх втрат.

Метод збору даних:

опитування (онлайн-анкетування) керівників закладів освіти. Анкета була представлена для однієї групи респондентів (керівників закладів фахової передвищої освіти) та містила питання, що стосуються різних аспектів освітнього процесу та якості навчання. Питання були сформульовані таким чином, щоб зібрати максимально об'єктивну інформацію про думки та погляди учасників опитування.

Допоміжний індикатор результатів дослідження:

дані щодо рівня (індексу)¹ задоволеності учасників опитування організацією освітнього процесу в II півріччі 2023/2024 навчального року; динаміка показників за 2023-2024 роки.

Відбір респондентів:

долучитись до участі в опитуванні було запропоновано керівникам 152 закладів фахової передвищої освіти, які входили до загальної вибірки учасників II етапу вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти. При відборі було враховано регіональний розподіл закладів освіти (зокрема оцінено їхні можливості щодо участі у Пілотному проєкті), а також обсяги контингенту. За кількістю респондентів встановлено граничні межі на рівні одного представника від керівного складу (директори або їхні заступники) кожного із ЗФПО.

Макрорегіони, визначені в межах моніторингу:

Захід: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;

Північ: місто Київ та Київська область, Житомирська, Сумська, Чернігівська області;

Центр: Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області;

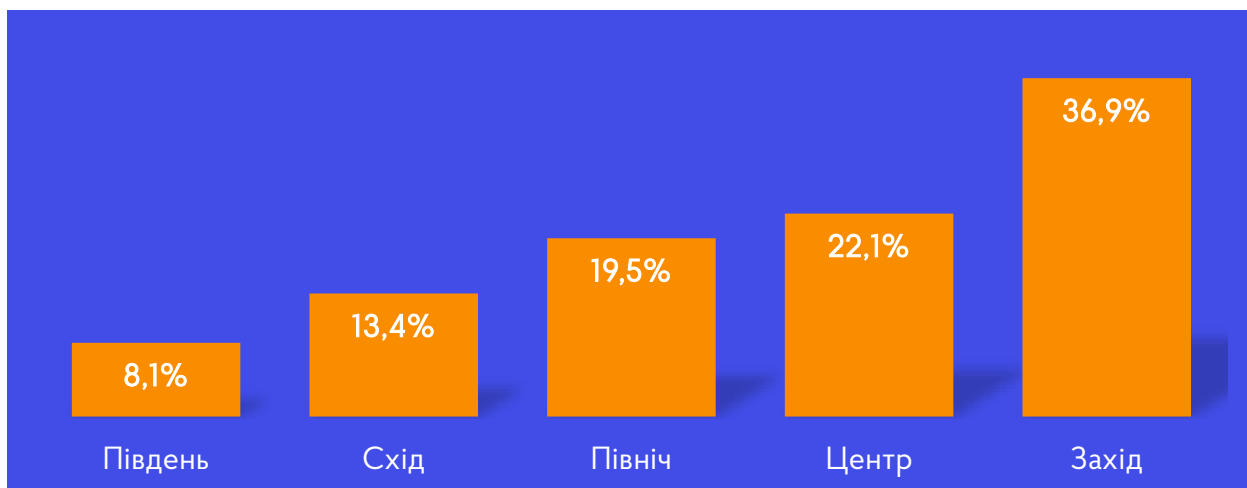
Південь: Миколаївська, Одеська, Херсонська області та Автономна Республіка Крим;

Схід: Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Луганська, Харківська області.

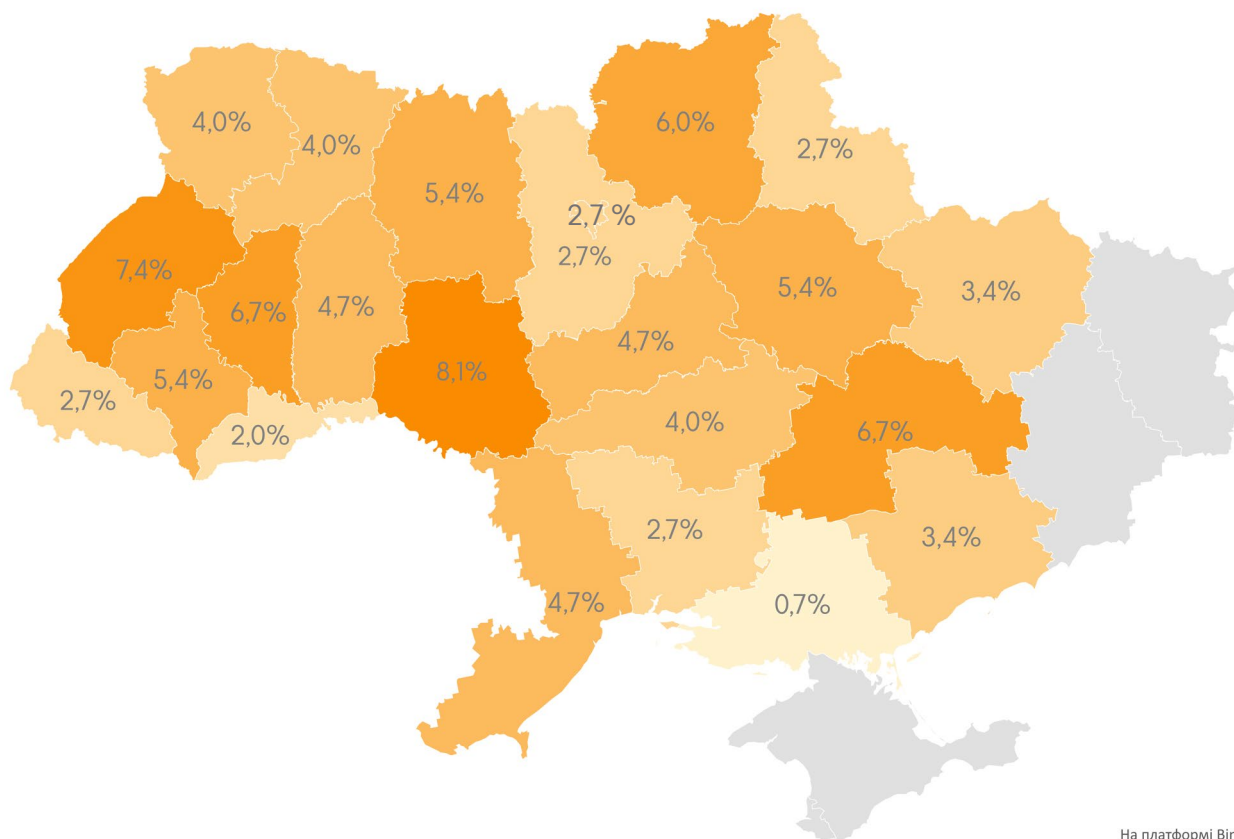
¹ застосовується Службою від 2020 року, у 2024 році внесений до індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку в Україні. В основу інструмента закладено підхід ACSI, або американський індекс задоволеності споживачів, що показує рейтинг, що ґрунтується на аналізі бажань і очікувань споживача.

Участь в онлайн-анкетуванні, реалізованому за допомогою Google Forms у період з 17 до 21 червня 2024 року, взяли 149 керівників закладів фахової передвищої освіти (35 % – жінки та 65 % – чоловіки).

Найбільша частка респондентів з числа опитаних і, відповідно, залучених до участі у цьогорічному дослідженні, – керівники закладів фахової передвищої освіти західного регіону (55 осіб, що складає 36,9 %), найменша – представники ЗФПО південного регіону (12 очільників ЗФПО – 8,1 %):

Розподіл учасників опитування за областями країни (частка від загальної кількості респондентів, %):

На платформі Bing
© Microsoft, OpenStreetMap

Географічне охоплення цього кількісного дослідження (як і моніторингу загалом) покриває всю територію України – п'ять макрорегіонів (захід, північ, центр, південь, схід).

Разом із тим зауважимо, що заклади освіти, фактичним місцезнаходженням яких є Донецька, Луганська області та АР Крим, участі в II етапі вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти не брали.

Окремо наводимо дані про **контингент здобувачів закладів фахової передвищої освіти (за областями)**, керівники яких взяли участь в опитуванні:

Регіон (область)	Кількість студентів / здобувачів (станом на кінець червня 2024 року)
Херсонська область	1 126
Чернівецька область	1 937
Миколаївська область	2 194
Кіровоградська область	2 474
Харківська область	2 920
Закарпатська область	2 941
Київська область	3 168
Запорізька область	3 222
Сумська область	3 363
Черкаська область	3 504
м. Київ	3 644
Одеська область	3 671
Волинська область	3 776
Хмельницька область	3 966
Полтавська область	4 184
Чернігівська область	5 000
Рівненська область	5 463
Івано-Франківська область	5 812
Житомирська область	6 341
Дніпропетровська область	6 413
Львівська область	8 557
Тернопільська область	9 128
Вінницька область	9 141
ЗАГАЛЬНИЙ ПІДСУМОК	101 945

2.1. Організація освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану (2023/2024 навчальний рік)

Відповідно до результатів усіх попередніх опитувань, що стосувались питань забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, було неодноразово зафіксовано високу гнучкість закладів фахової передвищої в умовах системних змін і трансформацій. Завдяки досвіду адаптації до різних форматів роботи, набутому під час карантинних обмежень, заклади освіти змогли оперативно реагувати на виклики, пов'язані з воєнним часом. Враховуючи специфіку безпекової ситуації в регіонах та індивідуальні потреби учасників освітнього процесу, вони успішно організували свою діяльність у нових реаліях.

2.1.1. Формат організації у ЗФПО освітнього процесу в 2023/2024 навчальному році

Законами України «Про освіту» та «Про фахову передвищу освіту» визначено, що діяльність закладів освіти провадиться на принципах автономії та самоврядування. Отже, в умовах воєнного стану ЗФПО самостійно вирішували питання доцільності застосування тієї чи іншої моделі організації освітнього процесу, зокрема, для здобувачів денної форми здобуття освіти, зважаючи на рекомендації Міністерства освіти і науки України, а також враховуючи обмеження воєнного стану та необхідність забезпечення захисту учасників освітнього процесу.

За результатами аналізу відповідей керівників ЗФПО про те, у якому форматі їхні заклади провадять освітній процес наприкінці 2023/2024 навчального року, з'ясовано, що більшість з них працювали у змішаному (54,4 %) та очному (38,9 %) форматах. І лише 6,7 % респондентів зазначили про застосування дистанційного формату організації освітнього процесу:

З огляду на попередні результати опитувань, проведених Службою серед учасників освітнього процесу ЗФПО, відзначимо, що більшість закладів, як у першому півріччі 2023/2024 навчального року (вересень, грудень 2023 року), так і у другому півріччі попереднього 2022/2023 навчального року (березень, червень 2023 року), працювали у змішаному (очно-дистанційному) форматі.

Також встановлено, що протягом усього періоду після відновлення закладами освіти роботи в умовах воєнного стану (весна 2022 – літо 2024) незмінною залишається тенденція до значного спаду застосування дистанційного формату організації освітнього процесу в усіх закладах фахової передвищої освіти країни. Ця теза знайшла підтвердження як у ході цього дослідження, так і за результатами іншого опитування², проведеного Службою в той же період 2023/2024 навчального року: частка ЗФПО з дистанційним форматом навчання знизилась протягом останніх трьох років учетверо (з 80 % до 20 % у середньому), тоді як використання змішаного (очно-дистанційного) формату зросло, хоч і неістотно.

Результати нинішнього опитування, проведеного серед директорів закладів фахової передвищої освіти, в порівнянні з результатами минулорічного анкетування цієї ж категорії респондентів (I етап Пілотного проєкту), також вказують на зростання частки ЗФПО зі змішаним форматом організації освітнього процесу (з 51 % до 54,4 %) за рахунок зниження застосування як дистанційного формату (з 7,8 % до 6,7 %), так і очного (з 41,2 % до 38,9 %).

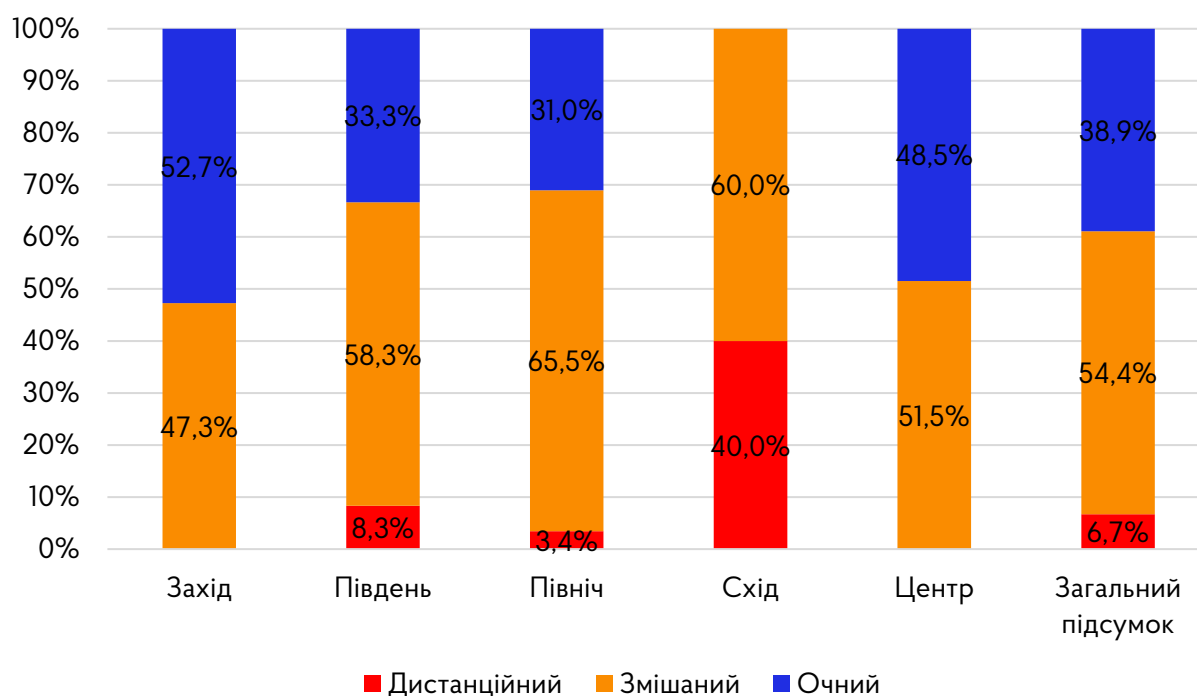
Разом із тим, зауважимо, що досить низький показник застосування у ЗФПО дистанційного формату (6,7 %) та високий для очного (38,9 %) за результатами аналізу відповідей керівників закладів – учасників Пілотного проєкту в 2024 році, як і в попередньому, отримано у зв'язку з особливостями розподілу таких ЗФПО за макрорегіонами: 36,9 % у західному, 22,1 % у центральному, 19,5 % у північному та лише 13,4 % у східному й 8,1 % у південному. Таким чином, з огляду на статистику та специфіку вибору форматів навчання в кожному з регіонів країни, отриманий результат не може характеризувати стан сфери в цілому.

Так, безпекові аспекти, доступність інфраструктури та інші фактори у розрізі макрорегіонів мають безпосередній вплив на вибір формату організації освітнього процесу. І, як уже зазначалось у попередніх аналітичних матеріалах Служби, у 2022 році в умовах воєнного стану новий навчальний рік змогли успішно організувати в змішаному та очному форматах лише заклади західного регіону України. Вже на початку 2023 року до них доєдналися заклади

² опитування проведене серед здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти 24-28 червня 2024 року в рамках реалізації I етапу моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану. Результати: <http://surl.li/kctgah>.

центрального, північного та частково південного регіонів, а більшість закладів освіти східного та південного регіонів провадили освітній процес переважно дистанційно.

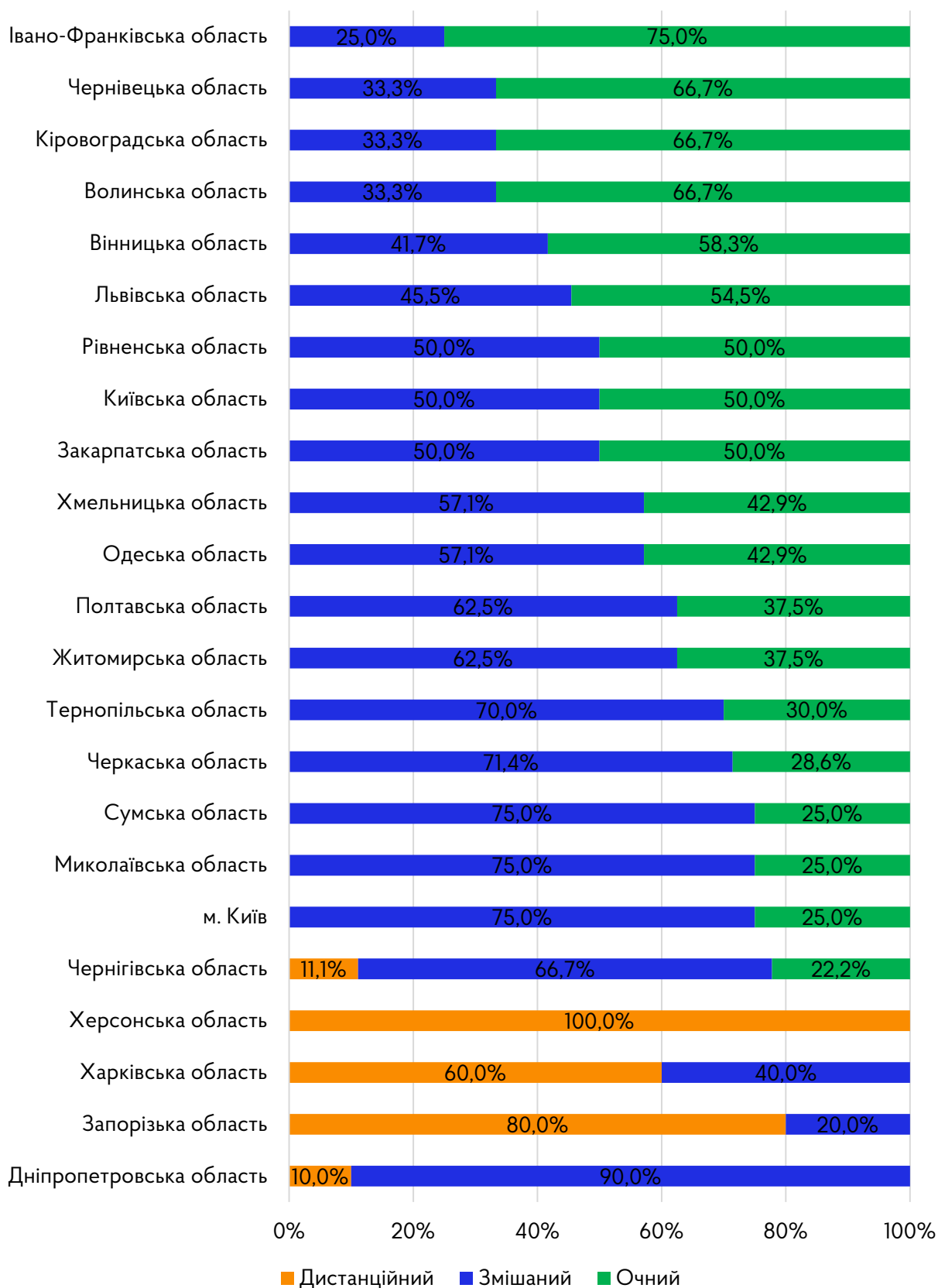
Розподіл застосування у 2023/2024 навчальному році форматів навчання в закладах фахової передвищої освіти, що брали участь у Пілотному проєкті, в розрізі макрорегіонів (дані не є репрезентативними для всієї країни) наводимо в наступній діаграмі:

Отже, результати аналізу відповідей респондентів в регіональному розрізі загалом підтверджують попередні висновки, що серед можливих форматів організації освітнього процесу в умовах воєнного стану заклади фахової передвищої освіти надають перевагу саме змішаному. Такий формат максимально наближений до традиційного і дозволяє ефективно досягати освітніх цілей.

Переважно застосовують цей режим заклади освіти, що функціонують на відносно безпечних територіях або були вимушено переміщені внаслідок бойових дій чи тимчасової окупації. У тих ЗФПО, які продовжують працювати в умовах щоденного ризику та мають гарантувати усім учасникам освітнього процесу безпечні умови провадження освітнього процесу, навчання здебільшого організовано в дистанційному форматі. І важливо розуміти, що саме дистанційний формат навчання, незважаючи на ряд його недоліків та обмежень, є ключовим елементом адаптації закладів освіти до викликів, спричинених війною, і сприяє не лише збереженню безперервності та доступності освітнього процесу як такого, але й дозволяє підтримувати належний рівень якості освітніх послуг, попри складні обставини.

Інформацію про вибір закладами – учасниками II етапу Пілотного проекту форматів організації освітнього процесу в II півріччі 2023/2024 навчального року в межах кожної з областей країни наводимо окремо:

Уже традиційним було запитання про найбільш вагомі причини, які, на думку керівників ЗФПО, можуть впливати на вибір того чи іншого формату організації освітнього процесу. На підставі отриманих відповідей ми сформуваємо рейтинги таких ключових чинників:

Топ-5 ключових факторів для застосування закладом дистанційного формату роботи

- ✓ Низький рівень безпеки організації освітнього процесу та відсутність у закладі обладнаного укриття
- ✓ Постійні повітряні тривоги (у т. ч. неможливість вчасно дістатись місця проведення занять)
- ✓ Перебування учасників освітнього процесу за кордоном
- ✓ Спроможність забезпечити якісні освітні послуги дистанційно / позитивна практика онлайн-навчання
- ✓ Економія ресурсів

Топ-5 ключових факторів для застосування очного або змішаного форматів організації освітнього процесу

- ✓ Наявність у закладі обладнаних укриттів / належний рівень безпеки
- ✓ Необхідність якісного забезпечення освітнього процесу та спроможність закладу це зробити
- ✓ Ресурсне забезпечення / стабільне електропостачання
- ✓ Специфіка навчання (застосування спеціального обладнання в умовах майстерень та лабораторій)
- ✓ Бажання учасників освітнього процесу навчатись / працювати очно

Принагідно зазначимо, що за результатами вже згаданого опитування³, проведеного Службою у червні 2023/2024 навчального року, простежено тенденцію щодо збереження високого рівня задоволеності учасників освітнього процесу форматом організації освітнього процесу протягом декількох років поспіль, а також зафіксовано, що упродовж 2023-2024 років показники фактично не змінювались (зафіксовано мінімальні коливання в межах 1-2 %).

Загалом протягом двох років спостережень було встановлено, що більшість респондентів завжди задоволені або скоріше задоволені кожним з обраних їхніми закладами форматів організації освітнього процесу, незалежно від регіону та, відповідно, безпекових умов. Разом із тим, змішаний (очно-дистанційний) формат, хоч і отримав високий відсоток позитивних відповідей та залишається найбільш популярною моделлю організації освітнього процесу, все ж виявився недостатньо зручним для учасників опитування, про що свідчить їхня невпевненість у виборі відповіді.

Таку позицію респондентів, на нашу думку, можна пояснити наявністю певних особливостей застосування змішаного формату роботи, залежно від специфіки закладу та регіону його розташування. Так, результати попередніх досліджень засвідчили, що абсолютна більшість закладів із тих, які обрали змішаний процес, застосовують традиційну формулу очно-дистанційного навчання: заняття з дисциплін циклу професійної підготовки (фахові) проводяться в аудиторіях закладу, дисципліни циклу загальної (теоретичної) підготовки – в дистанційному форматі із застосуванням синхронного та асинхронного режимів.

Водночас респонденти вказували також на інші підходи до організації навчання у змішаному форматі:

комбінований календарний підхід – навчання, при якому для усіх здобувачів формати (очний та дистанційний) почергово змінюються з певною періодичністю (декілька тижнів або місяців);

за роками навчання – навчання в очному форматі для молодших курсів, у дистанційному – для старших;

за спеціальностями – навчання очно для здобувачів освіти певних спеціальностей, для інших – дистанційно;

індивідуальний підхід – забезпечення процесу навчання / викладання у зручному для учасників освітнього процесу форматі (проведення опитування здобувачів вищої освіти для визначення їхніх потреб; створення умов для віддаленої роботи викладачів, які не можуть перебувати за місцем знаходження закладу).

³ опитування проведене серед здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти 24-28 червня 2024 року в рамках реалізації I етапу моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану. Результати: <http://surl.li/kctgah>.

Таким чином, різноманіття підходів до організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти, позитивний досвід їхнього застосування, а також низький відсоток як здобувачів освіти, так і педагогів, які категорично незадоволені жодним з форматів, свідчать про загальну ефективність цих підходів та високий рівень адаптивності освітньої системи. Вона демонструє здатність оперативно трансформуватись в умовах сьогодення.

Проте варто зазначити, що заклади ФПО регулярно стикаються з необхідністю змінювати умови реалізації освітнього процесу (через масовані ракетні атаки, повітряні тривоги, відсутність електропостачання та зв'язку тощо) та швидко реагувати на ці виклики. Зокрема, більшість закладів фахової передвищої освіти періодично вимушені переходити на дистанційний формат, враховуючи об'єктивні обставини. Навіть у відносно стабільних умовах при змішаному форматі часто виникають проблеми, пов'язані з незапланованою зміною режиму, часу або місця проведення занять.

Так, війна створила значно складніші виклики і ризики для освітньої системи України, особливо після тривалого загальнонаціонального карантину. І у цьому контексті, на нашу думку, **досвід європейських та американських освітніх систем**, які також стикалися з викликами, пов'язаними з пандемією COVID-19, є важливим для розгляду. Ці країни успішно адаптували свої навчальні процеси до нових умов, використовуючи різні формати організації навчання, а напрацьовані ними позитивні практики можуть стати корисними орієнтирами для вітчизняних закладів освіти, особливо в нинішніх умовах.

Щодо ключових підходів і практик, які зарекомендували себе в Європі та Америці, зауважимо, що, як і в Україні, там немає централізованого рішення щодо застосування єдиного формату навчання для всіх закладів. Після пандемії іноземні заклади зберегли гнучкий підхід до організації освітнього процесу, вони мають широку автономію у виборі форматів здобуття освіти – дистанційного, змішаного чи очного – залежно від умов та потреб; подібно до того, як це відбувається в Україні. Це дозволяє краще адаптувати освітній процес до локальних викликів.

Багато країн Європи, зокрема Фінляндія, Швеція та Нідерланди, активно впроваджують **змішане навчання (blended learning)**⁴, поєднуючи очне та дистанційне. І позитив цього процесу полягає в можливості студентів обирати найбільш зручний формат, що підвищує гнучкість та індивідуалізацію навчання. В університетах США, наприклад, у Стенфорді та Гарварді, також активно використовують змішане навчання, особливо проведення практичних занять в аудиторії з паралельним доступом до онлайн-матеріалів. Це сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

⁴ Змішане навчання (*blended learning*) активно використовувалося під час пандемії COVID-19. Воно поєднує дистанційні та аудиторні формати, що дозволяє адаптувати процес навчання до індивідуальних потреб. Дослідження показують, що такий підхід допомагає збільшити залученість та покращує результати навчання, особливо у складних умовах - [Flipped Learning: Innovative Teaching Explained \(brookings.edu\)](https://www.brookings.edu/articles/flipped-learning-innovative-teaching-explained/).

У Великій Британії, зокрема через платформи типу Open University, **дистанційне навчання (online learning)** стало потужним інструментом для забезпечення доступу до освіти. Перевага полягає в тому, що воно дозволяє студентам працювати та навчатись водночас, зберігаючи баланс між роботою та навчанням.

Університети США, такі як MIT та Coursera, значно просунулися в дистанційному навчанні завдяки створенню MOOC (Massive Open Online Courses). Ці курси дозволяють студентам з усього світу отримувати доступ до якісної освіти з найкращих університетів.

У системі освіти Фінляндії застосовують підхід, що ґрунтується на **проектно-орієнтованому навчанні (project-based learning)**⁵. Це дозволяє здобувачам вирішувати реальні життєві задачі, працюючи над міждисциплінарними проєктами. І позитивний досвід полягає в тому, що студенти таким чином розвивають практичні навички та критичне мислення.

В американських школах та університетах, особливо у сферах STEM, проектно-орієнтоване навчання також активно розвивається. Студенти часто працюють над груповими проєктами, які вимагають креативності та практичного застосування знань.

Перевернуті аудиторії / перевернуте навчання (flipped classroom)⁶ стають популярними в європейських країнах, особливо в Нідерландах та Данії. Здобувачі освіти вивчають матеріал вдома, а в аудиторіях виконують завдання, що вимагають взаємодії та критичного мислення. Це дає змогу краще використовувати аудиторний час для більш складних завдань та обговорень. Багато американських шкіл і університетів також використовують цей підхід, зокрема в галузях природничих та технічних наук, що дозволяє активніше залучати студентів до процесу навчання та глибшого розуміння матеріалу.

У Німеччині та Австрії широко використовується підхід, що орієнтується на розвиток компетенцій (особливо у професійній освіті) - **компетентнісно-орієнтоване навчання**. Він дозволяє студентам отримувати практичні навички, які безпосередньо пов'язані з ринком праці. У деяких університетах США також впроваджено моделі навчання, орієнтовані на досягнення певних компетенцій, що дозволяє студентам рухатися в своєму темпі та зосереджуватися на реальних навичках, а не лише на академічних знаннях.

⁵ *Проектно-орієнтоване навчання (project-based learning) має значні переваги у розробці навичок вирішення проблем та самостійного навчання. Цей підхід сприяє кращому розумінню матеріалу та розвитку ключових навичок, таких як співпраця, критичне мислення та самоконтроль. Особливо він ефективний у математиці, природничих науках та суспільних дисциплінах, що підтверджують дослідження у США та Європі - [Project-Based Learning – Digital Promise](#).*

⁶ *Перевернуте навчання (flipped learning) – це підхід, де теоретичний матеріал вивчається вдома через відеолекції, а на заняттях студенти зосереджуються на інтерактивних завданнях та групових проєктах. Це допомагає знизити когнітивне навантаження під час занять та сприяє глибшому розумінню тем. Ефективність цього підходу підтверджена численними дослідженнями, зокрема у вищій освіті, де результати студентів, що навчалися за такою системою, часто вищі, ніж у традиційних класах - [Flipped Learning: Innovative Teaching Explained \(brookings.edu\)](#).*

Норвегія та Швеція впроваджують **гнучкі програми навчання**, що дозволяють студентам поєднувати навчання з іншими життєвими обов'язками. Це особливо актуально для дорослих студентів та тих, хто поєднує роботу та навчання. У багатьох американських коледжах впроваджуються онлайн-програми та курси, що дозволяють студентам завершувати навчання у власному темпі, що дуже важливо для працюючих студентів.

Позитивні практики європейських і американських країн у впровадженні різних форматів організації навчання свідчать про високу гнучкість систем освіти. Вони здатні адаптуватися до сучасних викликів, таких як зміна технологій, пандемія та потреби студентів різного віку і статусу. Важливою перевагою є те, що ці формати дозволяють збільшити доступність і якість освіти, зосереджуючись на індивідуальних потребах здобувачів.

Загалом, можна розглядати деякі іноземні референси для впровадження дієвих освітніх практик у систему фахової передвищої освіти України. Важливою може стати адаптація освітніх програм та навчальних планів. Якщо вони будуть враховувати сучасні методики, такі як проектно-орієнтоване та змішане навчання, це могло б суттєво підвищити результати. Зокрема, включення практичних завдань та міждисциплінарних проєктів допомогло б студентам краще орієнтуватися на вимоги ринку праці. Перегляд графіків освітнього процесу також може створити можливості для гнучкості у навчанні.

Технологічна підтримка, зокрема доступ до сучасних навчальних платформ і цифрових ресурсів, є ще одним з аспектів, який потребує уваги. Без надійної інфраструктури впровадження нових практик може бути значно ускладнене. Не менш важливим є і питання підготовки викладачів. Підвищення кваліфікації педагогів та їхня здатність адаптуватися до нових технологій і методик викладання може стати ключовим чинником успіху на шляху до якісних змін.

Справедливо було б зауважити, що українська система освіти постійно трансформується, намагаючись впроваджувати нові підходи та адаптуватися до сучасних викликів. Однак нинішня ситуація вимагає не лише стратегічного, але й тактичного мислення, яке дозволяє оперативно знаходити рішення на часі. У цих умовах особливо важливо забезпечити гнучкість освітнього процесу, щоб задовольнити потреби здобувачів і суспільства, реагуючи на виклики, які постають щодня. Тому маємо орієнтуватися на швидкі, але ефективні зміни, які можуть бути реалізовані у короткостроковій перспективі.

Крім того, інтеграція в європейській освітній простір є завжди актуальним аспектом розвитку української освіти. Згідно з рекомендаціями ЮНЕСКО та Світового банку це забезпечить не лише підвищення якості освіти, але й доступ до нових методик і технологій навчання. Вони підкреслюють важливість адаптації навчальних програм до європейських стандартів, що допоможе Україні не лише модернізувати освітню систему, але й підготувати молодь до глобальних викликів.

2.1.2. Деякі питання якості організації у ЗФПО освітнього процесу в 2023/2024 навчальному році

Понад 88 % керівників закладів фахової передвищої освіти – учасників II етапу Пілотного проекту вважають, що попри виклики війни якість освітніх послуг у 2024 році залишається на високому рівні. Цей показник підтверджує наші попередні висновки не лише про стійкість освітньої системи в умовах нестабільності, але й про здатність усіх учасників освітнього процесу адаптуватися до нових реалій та ефективно функціонувати в умовах кризи. Таким чином, підкреслена готовність закладів освіти до змін є важливим аспектом їхньої діяльності, що сприяє підтриманню безперервності та якості навчання в складних умовах.

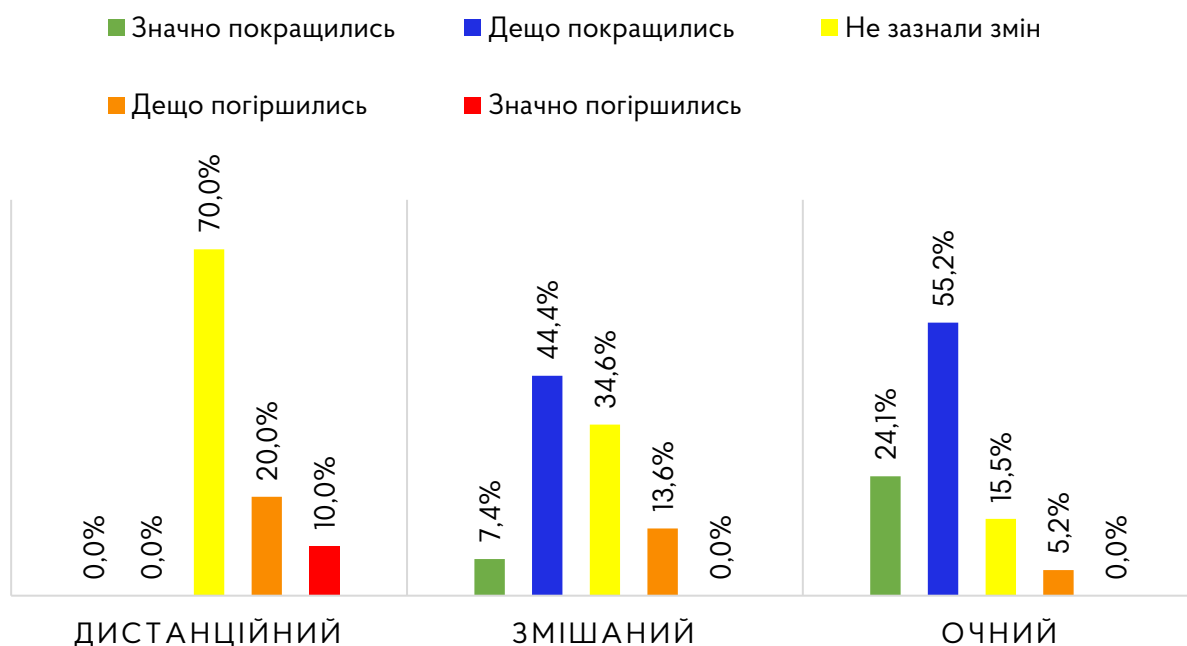
Так, за даними опитування, 29,5 % керівників ЗФПО вважають, що у 2023/2024 навчальному році результати навчання здобувачів залишились на тому ж рівні, що й у попередньому, тоді як більше половини опитаних (59 %) відзначили, що результати навчання у цьому навчальному році покращились. Разом із тим, кожен десятий з опитаних керівників (11,4 %) висловив занепокоєння щодо погіршення рівня знань студентів.

Аналізуючи відповіді керівників щодо оцінки результатів навчання здобувачів освіти у 2023/2024 навчальному році, можна спостерігати певні відмінності у впливі різних форматів організації освітнього процесу на академічні досягнення. Так, 70 % керівників, які обрали дистанційний режим навчання, зазначили, що результати навчання не зазнали змін порівняно з попереднім роком. Це свідчить про певну стабільність у результатах при

цьому форматі, проте позитивні зміни фіксувалися значно рідше. Ніхто з респондентів не вказав на значне або часткове покращення. Водночас 30 % керівників помітили погіршення результатів: 20 % вказали на «дещо погіршилися» і ще 10 % – на «значно погіршилися». Така картина підтверджує деякі застереження, пов'язані з дистанційним навчанням, особливо у контексті збереження ефективної взаємодії між викладачами та студентами:

ЯК ВИ ОЦІНЮЄТЕ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У 2023/2024 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ У ПОРІВНЯННІ З ПОПЕРЕДНІМ? (У РОЗРІЗІ ФОРМАТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ)

У закладах, де застосовувався змішаний формат навчання, ситуація, на думку керівників, є дещо кращою: 44,4 % з них вказали на покращення результатів навчання, ще 7,4 % зауважили, що результати навчання здобувачів порівняно із попереднім роком значно поліпшилися, що загалом може вказувати на позитивний вплив змішаного формату на успішність студентів. Проте варто звернути увагу, що 34,6 % опитаних вважають, що результати не змінилися, а ще 13,6 % фіксують певне погіршення. Це свідчить про те, що хоча змішаний формат може сприяти покращенню результатів, він не завжди є універсально ефективним для всіх учасників освітнього процесу.

Аудиторне навчання, на думку абсолютної більшості керівників ЗФПО, які нині працюють очно, якнайкраще сприяє результативності у порівнянні з іншими форматами: 24,1% керівників відзначили значне покращення результатів навчання цього року, а ще 55,2 % оцінили результати як такі, що дещо покращилися, що разом складає більше 79 %. Лише 15,5 % зазначили, що

результати залишилися на тому ж рівні, а негативні зміни зафіксовані лише 5,2 % керівників.

Загальний аналіз демонструє, що відповіді респондентів значно відрізняються залежно від формату організації освітнього процесу у їхніх закладах. Очний (аудиторний) формат, на їхню думку, залишається найефективнішим з точки зору покращення успішності, тоді як дистанційний формат стикається з найбільшими викликами. Змішаний формат займає проміжне місце, демонструючи як позитивні, так і нейтральні результати. Це підкреслює необхідність подальших досліджень та адаптації освітніх підходів до умов, що постійно змінюються через війну та інші негативні чинники, з урахуванням доцільності, можливостей ЗФПО та особливостей провадження ними освітньої діяльності в нинішній ситуації.

З огляду на позитивні відгуки менеджерського корпусу про якість організації освітнього процесу та результати навчання здобувачів фахової передвищої освіти, інтерес до управлінських інструментів, які застосовують керівники ЗФПО, є цілком виправданим. У зв'язку з цим виникає потреба з'ясувати, які заходи, окрім основних, реалізують керівники для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.

За результатами аналізу відповідей можна відзначити, що в умовах воєнного стану керівники вживають низку заходів, спрямованих на підтримку та адаптацію освітнього процесу. Зокрема, 81,1% директорів вивчають взаємодію педагогів зі здобувачами освіти, що підкреслює усвідомлення ними важливості підтримки якісного навчання та ефективної комунікації в умовах, що постійно змінюються. Також це свідчить про прагнення керівників закладів освіти до активного контролю та аналізу педагогічних практик, що є важливим елементом у збереженні якості освітніх послуг.

65,5% керівників звертають увагу на відвідування навчальних занять, що вказує на збереження для ЗФПО актуальності питання рівня залученості студентів до освітнього процесу. В умовах дистанційного навчання це питання набуває особливого значення, адже забезпечення присутності студентів може стати вирішальним чинником для їхньої успішності (детальний аналіз цієї ситуації буде представлено пізніше).

Значна увага також приділяється вивченню освітніх ресурсів, з якими працюють викладачі, – цим займаються 57,4% респондентів. Це свідчить про забезпечення у ЗФПО процесу перегляду й адаптації навчальних матеріалів, а також про прагнення до підвищення їхньої релевантності та ефективності. Подібні підходи спостерігаються і в освітніх системах Європи та США, де керівники закладів освіти активно досліджують інноваційні освітні ресурси та технології, щоб підтримати навчання в умовах непередбачуваних обставин.

Контроль за дотриманням розкладу занять, що здійснюється 54,1% опитаних керівників, вказує на важливість структурованості та організації

освітнього процесу, що, у свою чергу, сприяє формуванню стабільного освітнього середовища. Крім того, 33,8 % керівників здійснюють моніторинг проведення індивідуальних занять і консультацій, що свідчить про усвідомлення необхідності індивідуалізації навчання, особливо в умовах організації освітнього процесу в дистанційному та змішаному форматах.

Водночас лише 6,1 % керівників зазначили, що повністю покладаються на педагогів у питаннях організації освітнього процесу, і це підсилює попередній висновок про їхнє активне управлінське втручання у питання організації освітнього процесу:

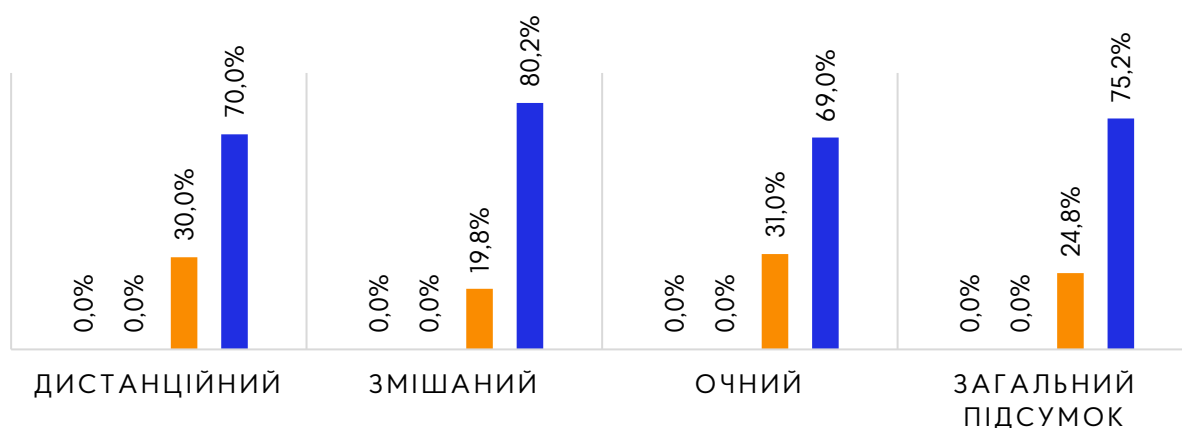
Які заходи, окрім основних, Ви як керівник здійснюєте для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану?

Щодо питання якості та оперативності комунікації у ЗФПО з'ясовано, що всі без виключення (100 %) керівники коледжів, які взяли участь в опитуванні, вважають, що закладам вдається в нинішніх умовах забезпечувати оперативне інформування учасників освітнього процесу з питань організації освітнього процесу:

ЧИ ВДАЄТЬСЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ, НА ВАШУ ДУМКУ, В
НИНІШНІХ УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ОПЕРАТИВНЕ
ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З
ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?

■ Категорично ні ■ Скоріше ні ■ Скоріше так ■ Цілком так

Якщо говорити про рівень інформування учасників освітнього процесу в розрізі форматів навчання, то він, на думку керівників ЗФПО, є високим, незалежно від обраного закладом режиму. Але при цьому варто звернути увагу на потенційний вплив кожного з форматів як на можливості оперативного інформування з питань організації освітнього процесу, так і на рівень залученості студентів та виникнення прогалин в освітньому процесі.

Змішаний формат, на думку директорів, має найбільший потенціал для забезпечення оперативного інформування учасників освітнього процесу – 80,2 % відповіли, що їм цілком вдається забезпечити швидку комунікацію зі здобувачами та педагогами. Це позитивний індикатор, і змішаний формат дійсно має переваги з точки зору гнучкості, однак має деякі застереження щодо підтриманням стабільної та якісної комунікації між викладачами та студентами, оскільки частина навчання проходить дистанційно, а інша частина – в аудиторії. Не всі учасники освітнього процесу здатні однаково ефективно комунікувати як у дистанційному, так і в очному форматах, що може знижувати загальну якість комунікації. Також це не гарантує достатнього рівня залученості здобувачів до навчання, оскільки студенти можуть бути менш активними в дистанційній частині через неналежне технічне забезпечення, недостатню мотивацію або труднощі з самодисципліною.

Очний формат, на думку наших респондентів, також є ефективним для забезпечення якісної комунікації (69 % респондентів зазначили, що їхньому ЗФПО цілком вдається в нинішніх умовах забезпечувати оперативну комунікацію), оскільки студенти взаємодіють безпосередньо з керівництвом, педагогами, працівниками та іншими здобувачами ЗФПО у стінах закладу. Проте в умовах війни навіть у традиційному очному форматі можуть виникати

труднощі з комунікацією, які можуть негативно вплинути на якість навчання, наприклад, часті повітряні тривоги чи відсутність необхідних ресурсів; перевантаженість викладачів тощо.

Можливості дистанційного формату щодо забезпечення оперативного інформування учасників освітнього процесу, хоч і нарівні з іншими (70 % «Цілком так») оцінюється учасниками опитування, все ж має певні ризики, бо найбільше залежить від якості цифрових інструментів та здатності учасників освітнього процесу ефективно використовувати ці інструменти. І хоч інформування відбувається досить ефективно, дистанційне навчання значно знижує рівень залученості студентів (про цю ситуацію ми вже неодноразово згадували). Комунікація тут часто обмежена текстовими повідомленнями або відео-конференціями, що може створювати бар'єри для швидкого та якісного зворотного зв'язку. Часто в дистанційному форматі викладачі не можуть контролювати рівень залученості студентів, а студенти можуть не отримувати належної підтримки в реальному часі, що врешті може призвести до прогалин у знаннях.

Таким чином, можна говорити про певну залежність якості комунікації від формату навчання. Очне навчання забезпечує живу комунікацію, але в умовах постійних загроз та обмежених ресурсів навіть цей формат не є ідеальним. Змішане і дистанційне навчання створює більші виклики в комунікації, що може впливати на своєчасність отримання студентами зворотного зв'язку і, як наслідок, на їхню залученість та ефективність навчання.

Проте спираючись на дані попередніх анкетувань, проведених Службою протягом 2022-2024 років серед здобувачів та викладачів, важливо зауважити, що рівень задоволеності учасників освітнього процесу оперативністю інформування їх закладами освіти з основних питань навчання та діяльності у воєнний період має позитивну динаміку – він зростає від опитування до опитування та нині є значно вищим, ніж під час попередніх періодів навчання, зокрема під час загальнонаціонального карантину. Схиляємось до думки, що такі результати свідчать про забезпечення належного реагування закладами освіти на проблему відсутності системного застосування інформаційних технологій в організації освітнього процесу в 2020/2021 та 2021/2022 навчальних роках і, як наслідок, зараз вони мають можливість повноцінно використати ефективні для конкретного закладу освіти, здобувача та викладача засоби інформування – інструменти, що забезпечують взаємодію як у реальному часі (синхронний формат), так і з можливістю гнучкого управління часом (асинхронний формат).

Для підтвердження цієї тези, на основі аналізу відповідей керівників закладів фахової передвищої освіти, було складено **рейтинги синхронних та асинхронних інструментів, які активно використовуються ЗФПО для забезпечення зворотного зв'язку (обміну інформацією) в освітньому процесі (інформація у двох наступних діаграмах):**

Яким чином надається інформація здобувачам з питань організації навчання (освітнього процесу)?

Яким чином надається інформація викладачам з питань організації роботи (освітнього процесу)?

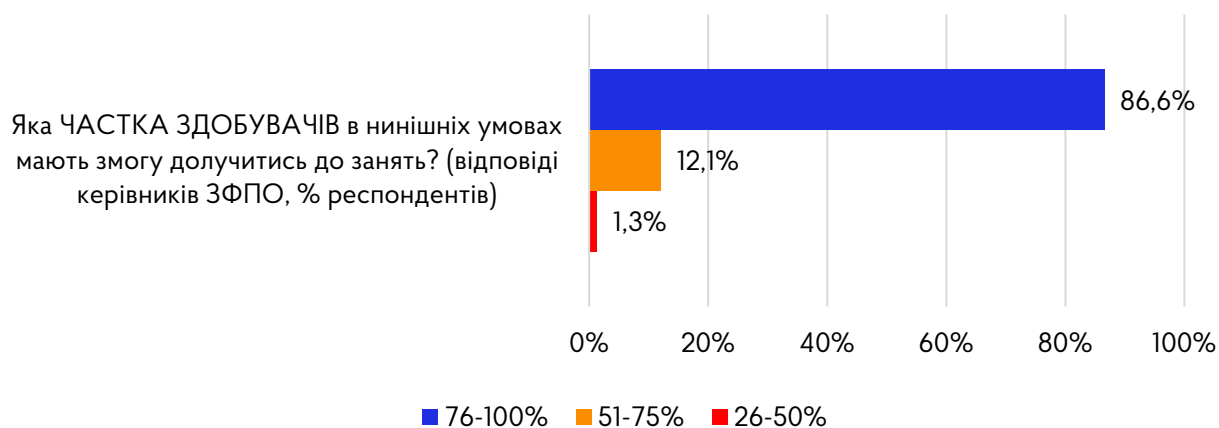

Повертаючись до питання якості залучення здобувачів до освітнього процесу, яке традиційно досліджується Службою з 2020 року, зазначимо, що показники, які було отримано за результатами опитувань, проведених зокрема у закладах фахової передвищої освіти країни у періоди загальнонаціонального карантину та введення воєнного стану, вказували на некритичне, але стабільне погіршення ситуації з відвідуванням – частка здобувачів, які фактично брали участь в освітньому процесі, протягом 2020-2022 років загалом знижувалась на 5-7 % за рік, незважаючи на формат провадження освітнього процесу. В той же час, ситуація безпосередньо залежала від умов надання освітньої послуги, регіону закладу освіти та специфіки окремих галузей знань.

Однак уже впродовж першого року від початку повномасштабного вторгнення ситуація з відвідуванням здобувачами занять якісно змінилась. І якщо навесні 2022 року (II півріччя 2021/2022 н.р.) про відвідування студентами дисциплін на рівні 76-100 % від загального контингенту говорили менше половини викладачів (46,8 %), то у II півріччі 2022/2023 н.р. цей показник зріс до 57 % (частка опитаних викладачів).

Консолідовані результати щоквартального моніторингу⁷, проведеного упродовж 2023 року, також підтверджують висновок про позитивну динаміку в ситуації з відвідуванням: частка педагогічних та науково-педагогічних працівників, заняття яких у 2023/2024 навчальному році відвідували більшість здобувачів (76-100 % від наявного контингенту), зросла до двох третин (65,1%), і лише незначний відсоток викладачів (6,9 %) скаржились на відсутність більш ніж половини студентів на заняттях.

Також минулого року, за результатами I етапу Пілотного проекту, 90 % опитаних керівників ЗФПО повідомили, що заняття у їхньому закладі освіти відвідують більшість студентів (76-100 % від контингенту). І цьогогоріч ми отримали від директорів ЗФПО майже аналогічний фідбек, що свідчить про стабільну ситуацію з відвідуванням:

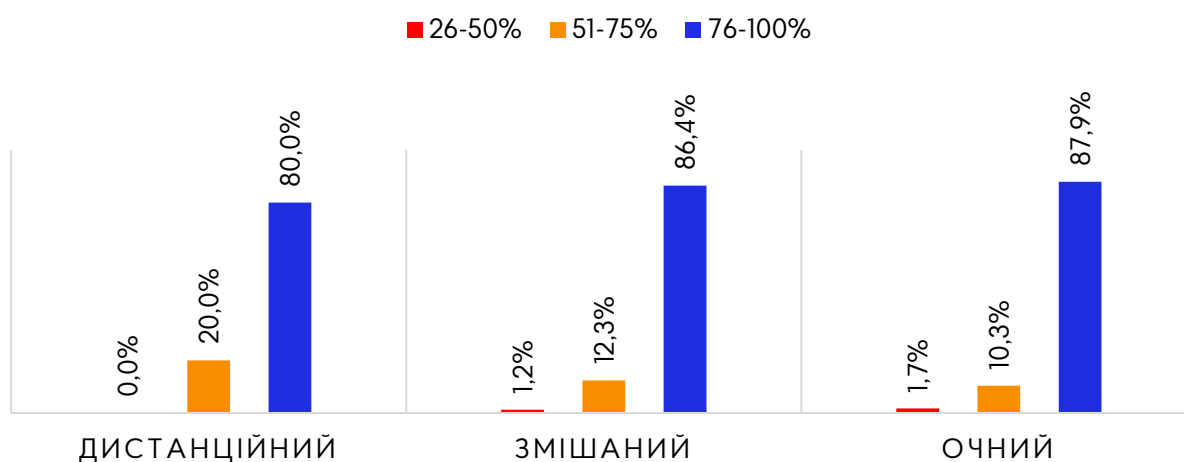

⁷ за результатами опитувань, проведених Службою у березні (<http://surl.li/lbriey>), червні (<http://surl.li/nwutgk>), вересні (<http://surl.li/nfgixz>) та грудні 2023 року (<http://surl.li/xuavuk>).

Щодо висновків про збереження тенденцій в контексті цього та інших питань, які розглядаються нами у звіті, варто нагадати, що кількість закладів, охоплених щогорічним опитуванням у рамках реалізації II етапу Пілотного проєкту, збільшилася втричі порівняно з попереднім роком, що підкреслює збереження позитивної динаміки попри розширення вибірки, і вказує на те, що отримані показники є надійними та відображають реальну ситуацію у сфері.

Аналіз відповідей респондентів щодо частки здобувачів, що мають змогу долучитися до занять у різних форматах (дистанційний, змішаний та очний), показує високий рівень залученості в усіх трьох режимах навчання. Найбільша частка здобувачів (76-100 %) стабільно присутня на заняттях незалежно від формату: дистанційний – 80 %, змішаний – 86,4 %, очний – 87,9 %. Це свідчить про те, що переважна більшість студентів активно бере участь в освітньому процесі, незалежно від організаційного формату, що відображає успішну адаптацію учасників освітнього процесу до викликів воєнного часу:

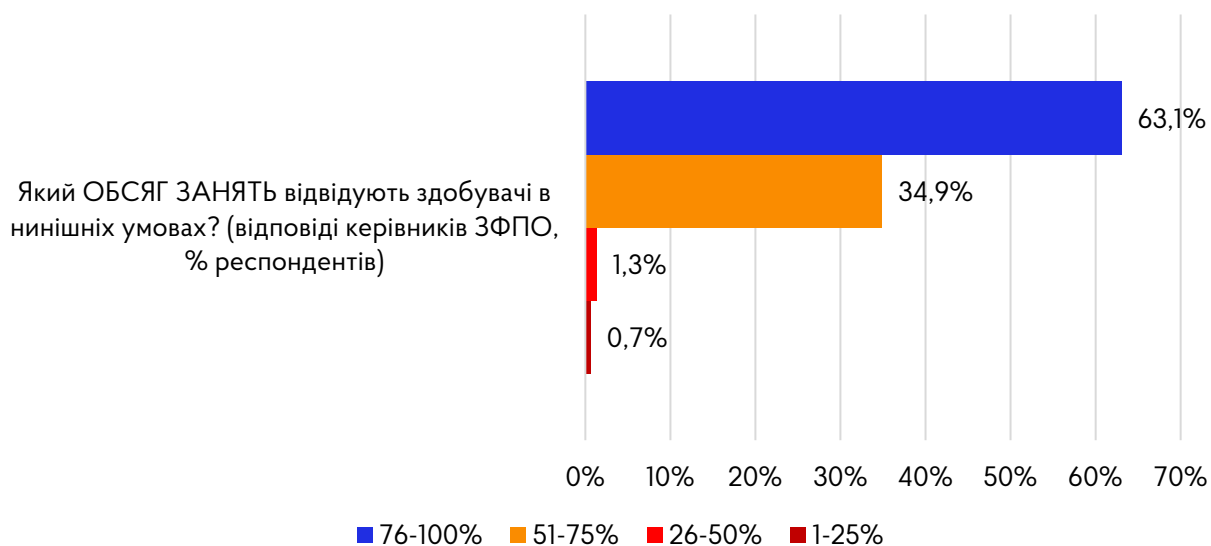
**ЯКА ЧАСТКА ЗДОБУВАЧІВ В НИНІШНІХ УМОВАХ МАЮТЬ
ЗМОГУ ДОЛУЧИТИСЬ ДО ЗАНЯТЬ?
(В РОЗРІЗІ ФОРМАТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО
ПРОЦЕСУ, % ОПИТАНИХ КЕРІВНИКІВ ЗФПО)**

Цікавим є те, що практично немає респондентів, які б зазначили про відвідування занять студентами на рівні 26-50 % від контингенту. Однак у групі середньої залученості (51-75 %) дистанційний формат демонструє дещо вищі показники (20 %) порівняно зі змішаним (12,3 %) та очним (10,3 %), що може свідчити про певні труднощі в організації навчання в дистанційному форматі.

Незначна перевага очного та змішаного форматів навчання за рівнем участі студентів (76-100 %) вказує на те, що попри виклики фізична присутність на заняттях (у тому числі в змішаній формі) є все ж більш ефективною для забезпечення стабільного (та контрольованого) залучення студентів до освітнього процесу, про що ми вже згадували вище.

Також керівникам закладів фахової передвищої освіти, які взяли участь в нинішньому опитуванні, було запропоновано оцінити, **до якого обсягу занять студенти мають змогу долучитись у нинішніх умовах**. І результати свідчать, що здобувачі, на думку 63,1% директорів фахових коледжів, відвідують переважну більшість (на рівні 76-100% від загального обсягу) навчальних занять:

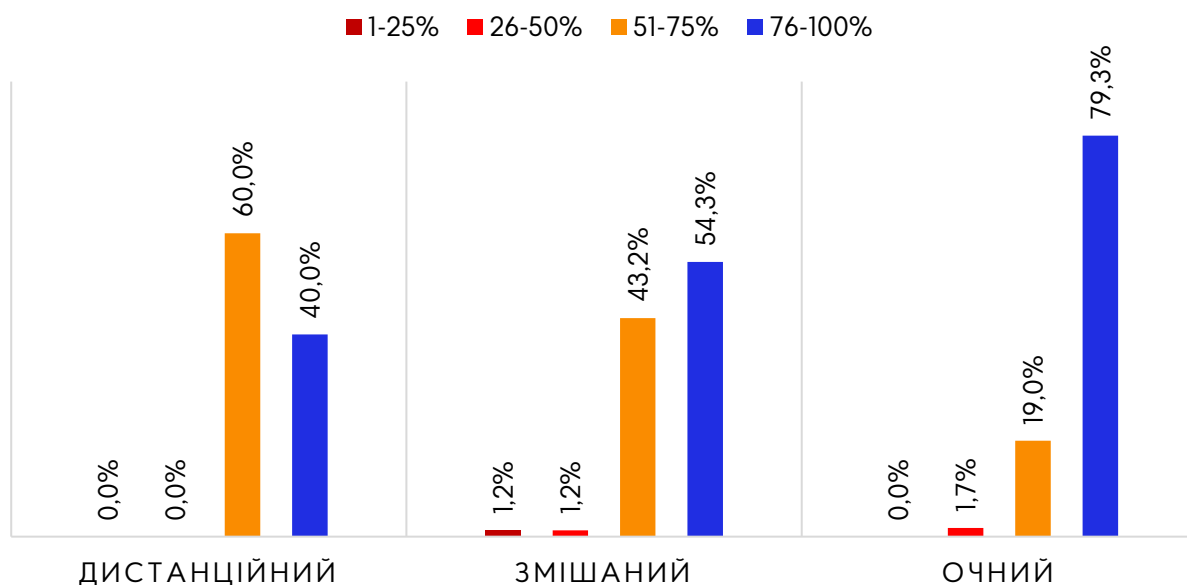

Аналізуючи відповіді на це питання, можемо спостерігати наступні результати: більшість директорів фахових коледжів (63,1%) зазначили, що рівень відвідування становить від 76% до 100% аудиторних годин, що вказує на присутність здобувачів майже на усіх заняттях. Дещо менша але також значна частка (34,9%) респондентів вказали на відвідуваність у межах 51-75%. І лише невелика частка керівників (1,3%) зазначили рівень відвідуваності у межах 26-50%, а зовсім мізерна кількість (0,7%) повідомили про найнижчу відвідуваність (1-25%).

Порівнюючи загальні показники участі здобувачів в освітньому процесі за двома критеріями – **часткою здобувачів, які мають змогу долучитися до занять, та обсягом занять, які вони відвідують** – можна зробити висновок, що хоча, на думку більшості керівників ЗФПО, здобувачі мають можливості для навчання, не всі з них активно відвідують заняття у повному обсязі. Такі результати підтверджують наші попередні висновки про необхідність покращення мотивації чи умов для навчання у деяких категорій здобувачів. Ця тенденція підкреслює важливість не лише забезпечення доступу до навчання, але й створення ефективних стимулів для залучення студентів до активної участі в освітньому процесі.

Аналіз зазначених вище даних у розрізі форматів організації освітнього процесу вказує на значні відмінності між дистанційним, змішаним та очним навчанням:

ЯКИЙ ОБСЯГ ЗАНЯТЬ ВІДВІДУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ В НИНІШНІХ УМОВАХ? (В РОЗРІЗІ ФОРМАТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, % ОПИТАНИХ КЕРІВНИКІВ ЗФПО)

Так, 60,0 % керівників, заклади яких нині працюють в дистанційному форматі, вказали, що здобувачі відвідують 51-75 % занять, при цьому жоден з них не зазначив про присутність студентів на менш ніж половині (1-50 %) занять. З іншого боку, 40 % респондентів зазначили, що здобувачі відвідують більшість занять – від 76 до 100 %. Це свідчить про достатню активність здобувачів у дистанційному режимі, враховуючи, що крайні та середні значення (1-25 % та 26-50 %) відсутні у відповідях.

Змішаний формат: 43,2 % респондентів зазначили, що студенти відвідують 51-75 % занять, а 54,3 % – 76-100 %. Відповіді в категоріях 1-25 % і 26-50 % не перевищують 1,2 %. Це вказує на позитивну тенденцію до високої залученості здобувачів у змішаному навчанні, але все ж менше, ніж у очному форматі, який відповідно до результатів виявляє найбільшу активність серед здобувачів: 79,3 % директорів вказали, що студенти відвідують 76-100 % занять. І лише 19,0 % опитаних зазначили, що здобувачі беруть участь у 51-75 % занять. Це підкреслює попередні висновки, що очний формат залишається найбільш ефективним для забезпечення високого рівня відвідуваності.

Загалом, дані вкотре підтверджують, що найбільше здобувачі залучені саме до очного формату навчання, який може забезпечити найвищі показники відвідуваності (в тому числі й з огляду на доступність ведення обліку відвідування занять в такому режимі). Змішаний формат демонструє достатню ефективність, хоча й не в такій мірі, як очний. Дистанційний формат, хоча й має досить високі показники, особливо для середніх обсягів занять, не досягає таких же рівнів, як очний.

У цьому контексті зауважимо, що одним із традиційно досліджуваних нами питань є **стан забезпечення обсягу занять у синхронному режимі (у режимі реального часу)**, адже це дозволяє з'ясувати якість взаємодії учасників освітнього процесу та, відповідно, додатково характеризує стан забезпечення освітнього процесу саме в дистанційному форматі.

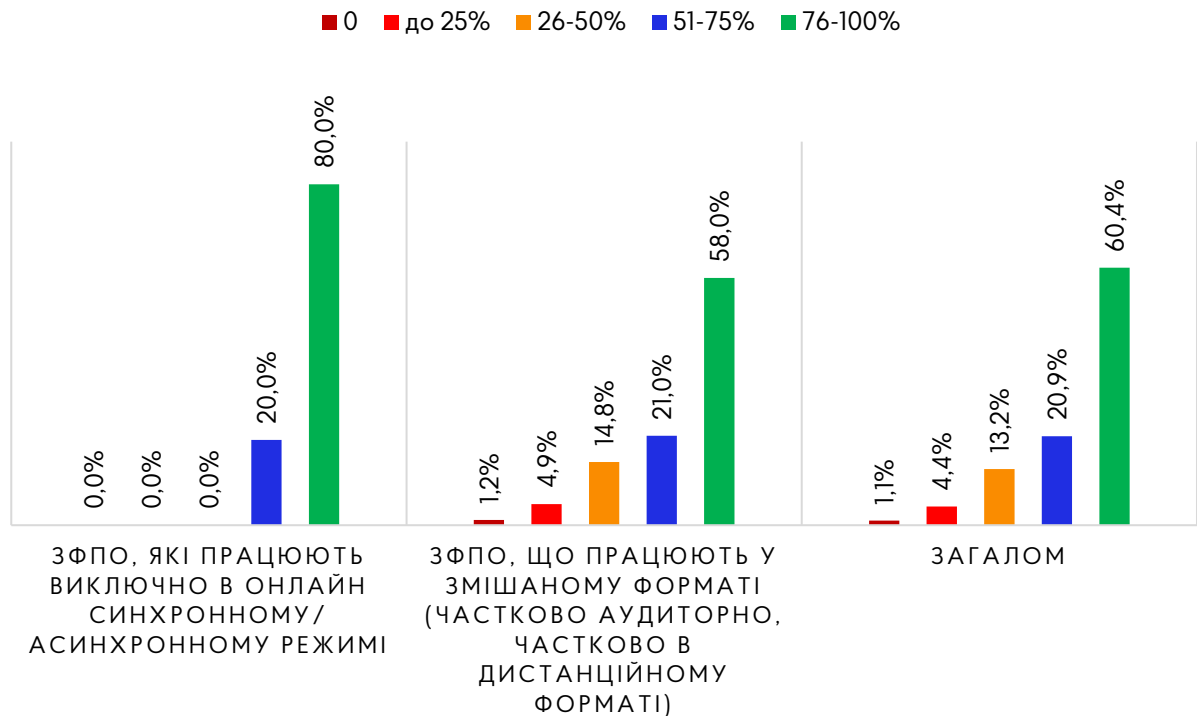
Так, у звіті за результатами опитування⁸, проведеного в рамках реалізації I етапу моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану, ми вже говорили про те, що протягом 2023 року переважна більшість викладачів ЗФПО (65 % і більше), заклади яких забезпечували освітній процес у дистанційному форматі, зазначали, що заняття (на рівні 76-100 % від загального обсягу) проводяться у синхронному режимі. Такі ж результати отримані й у I півріччі 2024 року – майже дві третини педагогічних працівників ЗФПО (66,5 %) вказували на великий обсяг занять у синхронному режимі. Однак на такий високий показник проведення занять в режимі реального часу вкотре вказали менше половини здобувачів (40,2 %). І такий фідбек від студентів є незмінним протягом декількох років поспіль. Ми пов'язуємо цю ситуацію з виявленою ще під час карантину проблемою низького рівня самоорганізації (у тому числі й мотивації) здобувачів освіти, про що ми вже згадували вище. Разом із тим, такі результати, зважаючи на об'єктивні обставини, можуть свідчити і про проблеми доступу здобувачів до відповідних каналів комунікації та відсутність можливості брати участь у всіх синхронних заходах. І тут варто зауважити, що онлайн-опитування як керівників ЗФПО, так і здобувачів та педагогів, відбувалось під час дії в країні жорстких графіків відключення електроенергії.

За результатами аналізу даних, зібраних під час нашого нинішнього дослідження, щодо **обсягу занять, які проводяться у синхронному режимі (у режимі реального часу)** у закладах фахової передвищої освіти, які провадять освітню діяльність у дистанційному та змішаному форматах.

Загалом 60,4 % керівників ЗФПО зазначають, що обсяг синхронних занять у 2024 році складає 76-100 % від загальної кількості передбачених, що вказує на тенденцію до проведення значної частки занять у реальному часі більшістю закладів. При цьому 20,9 % респондентів вказали на забезпечення синхронного режиму для 51-75 % занять, а 13,2 % – для 26-50 %. Лише 1,1 % зазначили про відсутність занять у синхронному режимі і ще 4,4 % фіксують низький обсяг синхронного навчання (до 25 %), що може бути пов'язане з об'єктивно складними умовами провадження освітнього процесу:

⁸ опитування проведене серед здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти 24-28 червня 2024 року в рамках реалізації I етапу моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану. Результати: <http://surl.li/kctgah>.

ОБСЯГ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬСЯ У СИНХРОННОМУ РЕЖИМІ (РЕЖИМІ РЕАЛЬНОГО ЧАСУ)

Так, серед ЗФПО, що функціонують виключно у дистанційному форматі (синхронному та асинхронному), 80 % респондентів зазначили, що переважна більшість занять (76-100 %) проводиться у синхронному режимі. Це свідчить про те, що у більшості закладів, які обрали віддалений режим роботи, перевага надається саме проведенню занять у реальному часі. Водночас 20 % респондентів повідомили, що синхронне навчання охоплює 51-75 % занять від загальної їх кількості. Тобто, загалом, дистанційні ЗФПО орієнтовані на активне використання синхронних форматів взаємодії, що сприяє підтриманню безпосереднього зв'язку між студентами та викладачами.

Серед закладів, що застосовують змішаний формат навчання (частково аудиторний, частково дистанційний), картина є більш розмаїтою. Більшість респондентів (58 %) також зазначають, що обсяг занять у синхронному режимі складає 76-100 %. Водночас дещо більша кількість закладів (21 %) використовують синхронний формат для 51-75 % занять. Важливо зазначити, що у змішаному форматі частіше фіксується нижчий відсоток синхронних занять порівняно із закладами, що працюють виключно дистанційно. Так, 14,8 % респондентів вказали на проведення 26-50 % занять у реальному часі, що може бути обумовлено частково аудиторним навчанням, яке компенсує необхідність проведення великої кількості синхронних занять онлайн.

Отже, отримані результати свідчать, що більшість закладів фахової передвищої освіти, як і раніше, надають перевагу активному використанню

синхронних форматів навчання, що дозволяє забезпечити безпосередню взаємодію між викладачами та студентами. Така тенденція закономірно та особливо яскраво виражена у закладах, що працюють виключно в онлайн-режимі, де 80 % закладів проводять переважну частину занять у синхронному форматі. Це свідчить про їхнє прагнення підтримати інтерактивність та оперативний зворотний зв'язок, які є важливими для ефективного навчання.

Змішаний формат навчання, з іншого боку, забезпечує більшу гнучкість, дозволяючи поєднувати аудиторні заняття з дистанційними. При цьому майже 60 % закладів, що використовують змішану модель, також обирають синхронний формат для більшості занять, що вказує на їх намагання зберегти елементи традиційної комунікації навіть у дистанційному середовищі. Однак варто звернути увагу на різницю у відсоткових показниках: змішаний формат частіше передбачає проведення меншої кількості занять у реальному часі, що може бути наслідком частково аудиторного навчання, яке доповнює дистанційне.

Це рішення має свої переваги: змішаний формат не лише підтримує живу комунікацію між викладачем та студентом, але й дозволяє оптимізувати ресурси закладу та створити гнучкі умови для навчання. Такий підхід особливо важливий в умовах війни та інших кризових ситуацій, коли необхідно швидко адаптуватися до змін і забезпечити неперервність освітнього процесу.

Варто зазначити, що аналогічні тенденції спостерігаються у закладах Європи та США, де змішані моделі навчання активно використовуються для балансування між перевагами аудиторного викладання та можливостями дистанційних технологій. Дослідження показують, що у кризових ситуаціях, таких як пандемія COVID-19, стихійне лихо та війна, заклади освіти, які змогли впровадити гнучкі моделі синхронного та асинхронного навчання, продовжували забезпечувати високий рівень освітніх послуг. Це вказує на важливість не лише технологічної готовності, але й управлінських рішень, що дозволяють швидко адаптувати освітній процес.

Активне використання синхронних форматів може позитивно впливати на якість навчання, зокрема за рахунок підвищення мотивації студентів та зниження рівня відчуженості. Проте варто враховувати й потенційні виклики, пов'язані з синхронним навчанням, такі як технічні проблеми або психологічна втома від постійної присутності онлайн. Тому закладам важливо забезпечити баланс між синхронними та асинхронними заняттями, щоб уникнути перевантаження учасників освітнього процесу.

Таким чином, обрані підходи до організації освітнього процесу в умовах дистанційного та змішаного навчання демонструють високий рівень адаптивності ЗФПО та спрямованість на підтримання якості освіти. У той же час подальший розвиток таких форматів вимагає постійного аналізу їх ефективності, а також впровадження інновацій, що дозволять ще більше покращити взаємодію між студентами та викладачами.

2.1.3. Рівень задоволеності респондентів організацією освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти у 2023/2024 навчальному році

Продуктивність та задоволеність є універсальними критеріями оцінки діяльності в будь-якій сфері, зокрема й у галузі освіти. Сучасні наукові підходи пропонують широкий спектр методів для вимірювання результативності не тільки на рівні окремого учасника освітнього процесу, але й на рівні закладу освіти загалом.

З огляду на те, що протягом багатьох років на загальнодержавному рівні практики у сфері освіти були зосереджені здебільшого на створенні методик для оцінки продуктивності суб'єктів освітньої діяльності, а розробці діагностичних інструментів для вимірювання задоволеності учасників освітнього процесу увага майже не приділялась, Службою від 2020 року було визначено одним із векторів та пріоритетним завданням під час реалізації моніторингових досліджень саме питання задоволеності споживачів освітніх послуг організацією освітнього процесу.

Під час цього та інших досліджень з питань якості організації освітнього процесу для визначення рівня задоволеності респондентів було використано інструмент, заснований на **Американському індексі задоволеності споживачів (ACSI)**⁹.

Ця методика дає змогу класифікувати рівень задоволеності за шкалою від «Критичного» до «Ідеального» (від 0 до 100 балів), що допомагає отримати загальне уявлення про сприйняття якості освітніх послуг.

Бал	Рівень задоволеності
0 – 54	Критичний рівень задоволеності, що вказує на серйозні проблеми в організації освітнього процесу
55 – 59	Низький рівень задоволеності, що вимагає негайних заходів для покращення якості
60 – 64	Нижчий за середній рівень, який вказує на певні недоліки в організації освітнього процесу
65 – 74	Середній рівень задоволеності, коли освітні послуги надаються на прийнятному рівні, але є простір для вдосконалення

⁹ Індекс задоволеності споживачів (*Customer satisfaction Index, CSI*) – це оцінка рівня задоволеності клієнта після взаємодії з компанією. *CSI* відображає наскільки успішним був клієнтський досвід споживача.

75 – 79	Вищий за середній рівень, що свідчить про добру організацію освітнього процесу, але з можливостями для подальшого покращення
80 – 84	Високий рівень задоволеності, коли освітній процес майже повністю відповідає очікуванням респондентів
85 – 100	Ідеальний рівень, що вказує на максимально позитивне сприйняття організації освітнього процесу

Методика ACSI заснована на **комплексному аналізі даних, отриманих у процесі опитувань**, і дозволяє оцінити, наскільки якість освітніх послуг відповідає очікуванням респондентів.

Основою для розрахунку індексу задоволеності стали відповіді респондентів **на три ключові питання**:

Вкажіть рівень Вашої задоволеності організацією освітнього процесу у цьому навчальному році?

Чи відповідає рівень організації освітнього процесу Вашим очікуванням?

Як Ви оцінюєте рівень організації освітнього процесу в порівнянні з «ідеальним»?

Розрахунки проводились з використанням нормованих даних за формулою:

$$\frac{\sum_{i=1}^3 (P_{in} \times n) K_i}{10}, \quad i = \overline{1,3}, \quad n = \overline{1,10}, \quad K_1 = 0,4, \quad K_2 = 0,3, \quad K_3 = 0,3,$$

де P – кількість нормованих відповідей учасників опитування.

Варто зазначити, що цей інструмент, хоч і є дієвим для отримання загальної картини рівня задоволеності, проте не є чутливим до незначних змін у системі та деталей. ACSI забезпечує оцінку загального рівня задоволеності, але може реагувати лише на значимі зміни показників у сфері та не дозволяє глибоко досліджувати причини проблем або виявляти специфічні чинники, які впливають на задоволеність окремих груп респондентів. Для більш детального аналізу необхідно використовувати додаткові інструменти, спрямовані на виявлення конкретних проблемних зон та пошук рішень.

Отже, результати цього дослідження дають змогу отримати важливу інформацію про загальний стан організації освітнього процесу, але для глибшого розуміння й вироблення шляхів покращення якості освітніх послуг необхідно залучати більш деталізовані інструменти та дослідження. Це допоможе не лише виявити конкретні проблеми, але й визначити стратегії їх вирішення.

Отже, за результатами першого та другого етапів Пілотного проекту щодо вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти ми отримали наступну інформацію щодо **рівня задоволеності керівників закладів фахової передвищої освіти** організацією освітнього процесу:

ОПИТУВАННЯ КЕРІВНИКІВ ЗФПО:	РЕЗУЛЬТАТ	
	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
у II півріччі 2022/2023 навчального року ¹⁰	77	Вищий за середній
у II півріччі 2023/2024 навчального року ¹¹	78	Вищий за середній

Отже, результати опитування, проведеного в рамках II етапу Пілотного проекту, свідчать про стабільно високий рівень задоволеності керівників закладів фахової передвищої освіти організацією освітнього процесу в умовах воєнного стану. Згідно з обчисленими показниками, рівень їхньої задоволеності систематично перевищує середній, що вказує на позитивну оцінку адаптаційних заходів і здатність закладів ефективно організувати свою діяльність у складних умовах.

Для забезпечення повноти подальшого аналізу¹² та відображення загального стану задоволеності організацією освітнього процесу в умовах воєнного стану пропонуємо також розглянути дані про **індекс (рівень) задоволеності здобувачів та педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти**, зібрані нами в ході інших опитувань у 2022–2024 роках:

у I півріччі 2022/2023 навчального року ¹³	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
Здобувачі ЗФПО	74	Середній
Педагогічні працівники ЗФПО	82	Високий

¹⁰ за результатами опитування, проведеного в рамках реалізації I етапу вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти у травні-червні 2023 року – <http://surl.li/erbrca>;

¹¹ за результатами щорічного опитування, проведеного в рамках реалізації II етапу вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти у червні 2024 року.

¹² для аналізу беремо до уваги лише ті періоди, для яких наявні дані по всіх трьох категоріях респондентів, оскільки в умовах воєнного стану рівень задоволеності керівників ЗФПО був вимірний лише у II півріччі 2022/2023 та II півріччі 2023/2024 навчальних років, саме ці періоди будуть основою для порівняння;

¹³ за результатами опитування, проведеного Службою спільно з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти у вересні 2022 року – <http://surl.li/tahzjk>;

на початку II півріччя 2022/2023 навчального року ¹⁴	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
--	-------------------------	-------------------------

Здобувачі ЗФПО 74 Середній

Педагогічні працівники ЗФПО 81 Високий

наприкінці II півріччя 2022/2023 навчального року ¹⁵	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
--	-------------------------	-------------------------

Здобувачі ЗФПО 76 Вищий за середній

Педагогічні працівники ЗФПО 78 Вищий за середній

на початку I півріччя 2023/2024 навчального року ¹⁶	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
---	-------------------------	-------------------------

Здобувачі ЗФПО 73 Середній

Педагогічні працівники ЗФПО 83 Високий

наприкінці I півріччя 2023/2024 навчального року ¹⁷	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
---	-------------------------	-------------------------

Здобувачі ЗФПО 78 Вищий за середній

Педагогічні працівники ЗФПО 78 Вищий за середній

у II півріччі 2023/2024 навчального року ¹⁸	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
---	-------------------------	-------------------------

Здобувачі ЗФПО 77 Вищий за середній

Педагогічні працівники ЗФПО 83 Високий

¹⁴ за результатами опитування, проведеного Службою у березні 2023 року, I квартал 2023 року - <http://surl.li/lbriey>.

¹⁵ за результатами опитування, проведеного Службою у червні 2023 року, II квартал 2023 року - <http://surl.li/nwutgk>;

¹⁶ за результатами опитування, проведеного Службою у вересні 2023 року, III квартал 2023 року - <http://surl.li/nfgixz>;

¹⁷ за результатами опитування, проведеного Службою у грудні 2023 року, IV квартал 2023 року - <http://surl.li/xuavuk>;

¹⁸ за результатами опитування, проведеного Службою у червні 2024 року, I півріччя 2024 року - <http://surl.li/kctgah>.

Аналізуючи динаміку рівня задоволеності здобувачів і педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти за період 2022-2024 років, можна відзначити кілька важливих змін та тенденцій. Так, індекс задоволеності здобувачів освіти залишався в середньому на стабільному рівні, проте з невеликими коливаннями. У першому півріччі 2022/2023 навчального року він складав 74 бали, що відповідає середньому рівню задоволеності. Протягом наступних періодів цей показник зростав до 76 наприкінці другого півріччя, досягаючи рівня «вище середнього», проте на початку 2023/2024 навчального року знову знизився до 73 балів. Однак наприкінці першого півріччя 2023/2024 року спостерігається зростання до 78 балів, що свідчить про поступове покращення ситуації та підвищення задоволеності освітнім процесом серед здобувачів.

Що стосується педагогічних працівників, їхній індекс задоволеності протягом цих років залишався на високому рівні. У 2022/2023 навчальному році показник складав 82-83 бали, досягаючи рівня «високий», хоча наприкінці навчального року він знизився до 78 балів, що все ж відповідає рівню «вище середнього». У другому півріччі 2023/2024 навчального року задоволеність педагогів знову досягла 83 балів.

Зауважимо, що протягом 2022/2023 та 2023/2024 навчальних років рівень задоволеності організацією освітнього процесу в умовах воєнного стану серед респондентів, які працюють у закладах фахової передвищої освіти, демонстрував незмінно високі результати, тоді як серед студентів цей рівень залишався середнім. Важливо зазначити, що ці показники практично не змінилися у 2023-2024 роках, проте суттєво зросли (до 10 пунктів в середньому) у порівнянні з даними попередніх досліджень¹⁹, проведених Службою у 2020-2021 роках для оцінки задоволеності учасників освітнього процесу організацією дистанційного навчання в умовах карантину.

Для порівняння даних щодо індексу (рівня) задоволеності, отриманих у ході опитувань керівників, здобувачів та викладачів ЗФПО, ми визначили два ключові періоди для порівняння: II півріччя 2022/2023 та II півріччя 2023/2024 навчальних років.

На основі зібраних даних з'ясовано, що протягом II півріччя 2022/2023 навчального року рівень задоволеності здобувачів освіти складав 76 балів, що відповідає рівню «вищий за середній». Викладачі та керівники закладів фахової передвищої освіти мали дуже схожі показники – 78 та 77 балів відповідно. Це вказує на те, що рівень задоволеності серед цих трьох груп респондентів був майже на однаковому рівні.

¹⁹ за результатами онлайн-анкетування учасників освітнього процесу щодо тенденцій організації дистанційного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах карантину у 2020/2021 навчальному році – <http://surl.li/vxjifs>.

У II півріччі 2023/2024 навчального року задоволеність усіх трьох груп зросла або залишилася стабільною. Рівень задоволеності здобувачів освіти досяг 77 балів, що свідчить про стабільно позитивний тренд, викладачі зберегли показник у 78 балів, а рівень задоволеності керівників зріс до 78 балів. Отже, можна констатувати, що загалом у всіх категоріях рівень задоволеності перебуває у порівняно стабільних межах, що свідчить про стабілізацію освітньої системи, незважаючи на актуальні виклики. Зростання задоволеності респондентів може свідчити про поступове покращення ситуації в системі фахової передвищої освіти, а отже і бути наслідком зусиль закладів щодо оптимізації своєї діяльності у складних умовах.

Отже, аналіз результатів обчислення індексу задоволеності учасників освітнього процесу за періоди 2022/2023 та 2023/2024 навчальних років показує, що їхні потреби, зважаючи на особливі обставини в окремих регіонах та індивідуальні можливості закладів, забезпечені на належному рівні. Загальні результати (позитивна динаміка рівня задоволеності у всіх груп респондентів) вказують на те, що проблеми, які виникли внаслідок повномасштабного вторгнення та не були повністю вирішені у 2022/2023 навчальному році, поступово врегульовуються. Однак деякі питання, такі як комунікація між учасниками освітнього процесу, забезпечення участі здобувачів у навчанні з урахуванням їхнього місця перебування, низький рівень залученості студентів до громадського життя закладу, перспектива повернення здобувачів до закладів та забезпечення належного рівня захисту, залишаються невирішеними. Тому наразі важливо зосередитися на вирішенні цих питань для стабілізації ситуації та підтримки належного рівня доступу здобувачів до освітнього процесу в нинішніх умовах.

2.2. Освітні втрати у сфері фахової передвищої освіти: осмислення, діагностика та компенсація

Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України спричинили масштабні трансформації у всіх сферах суспільного життя, зокрема в освітній галузі. Такі зміни, перш за все, стосуються негативних економічних наслідків, проблем системи охорони здоров'я, соціального характеру тощо. Закономірно, що усі ризики та загрози, з якими стикнулася українська освіта протягом 2020-2024 років, неминуче вплинули на темпи її розвитку та якість.

До спалаху пандемії COVID-19 дослідження зі згаданих проблем стосувалися саме освітніх втрат, які мали би спричиняти літні канікули. Серед науковців стало популярним поняття «summer learning loss», коли 1996 року було опубліковане одне з перших ґрунтовних досліджень згаданого феномену. Після початку пандемії COVID-19 про освітні втрати знову

заговорили, але вже зовсім в іншому контексті, – зважаючи не лише на тривалі закриття закладів освіти, а й міркуючи про рівень ефективності дистанційного навчання. Однак це відбувалось без узгодження чи унормування такої термінології.

Сучасні розвідки та дослідження щодо проблем освітніх втрат та розривів, проведені українськими та міжнародними організаціями (серед яких Державна служба якості освіти України, Український центр оцінювання якості освіти, центр Cedos, Міжнародний фонд «Відродження», ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та Світовий банк), визначають освітні (навчальні) втрати як будь-яку втрату знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного здобувача освіти. Так, зокрема у Публічному словнику освітніх реформ поняття освітніх втрат трактується як «будь-яка конкретна або загальна втрата знань і навичок, або відхилення в академічному прогресі, найчастіше через великі прогалини або розриви в освіті здобувача». Натомість прогалини / розриви у навчанні – це відмінності між фактичними результатами, академічним прогресом учня та очікуваними результатами, які встановлюють стандарти чи передбачені середньостатистичними даними.

З огляду на це, питання діагностики освітніх втрат і розробки ефективних підходів до їх компенсації набувають особливого значення, існує необхідність у подальшому вивченні динаміки освітніх втрат і оцінці їх впливу.

Даний розділ присвячено аналізу актуального стану сфери фахової передвищої освіти в цьому контексті, вивченню методологічних підходів до діагностики освітніх втрат, а також можливим стратегіям їх компенсації через адаптацію освітнього процесу та впровадження інноваційних педагогічних технологій, зокрема через огляд позитивних закордонних практик.

2.2.1. Осмислення та вирішення проблеми освітніх втрат у сфері фахової передвищої освіти: актуальний стан та зміни за рік

Освітні (навчальні) втрати та розриви можуть виникати як наслідок тривалих пропусків занять, неефективного викладання, значних незапланованих перерв в навчанні, пов'язаних із соціальними кризами, війнами, природними катаклізмами тощо і, таким чином, мають різний масштаб та, відповідно, різні наслідки. В українських реаліях воєнний стан одразу після загальнонаціонального карантину міг би спричинити освітні втрати значного масштабу. Однак зауважимо, що за результатами досліджень, проведених Службою протягом двох років війни, критичних для сфер фахової передвищої та вищої освіти ситуацій не спостерігалось.

Зокрема, про це йшлося під час презентації²⁰ у 2023 році результатів I етапу Пілотного проєкту, а також під час обговорення інформаційно-аналітичних матеріалів за результатами третього квартального онлайн-анкетування²¹ з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в умовах воєнного стану.

Уже наприкінці вересня 2024 року Службою було представлено результати I етапу моніторингового дослідження²² в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану (про це дослідження ми вже неодноразово згадували вище), в рамках якого, серед іншого, було зібрано інформацію про думки педагогічних працівників ЗФПО стосовно освітніх втрат у сфері фахової передвищої освіти.

На нашу думку, необхідно згадати про основні результати опитування керівників закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), проведеного в рамках I етапу Пілотного проєкту у 2023 році, а також врахувати нові дані, отримані в 2024 році від педагогічних працівників ЗФПО. Це забезпечить глибше розуміння поточних результатів опитування керівників ЗФПО у межах II етапу Пілотного проєкту.

Так, у 2023 році в рамках I етапу Пілотного проєкту було проведено опитування серед керівників закладів фахової передвищої освіти (аналогічне до нинішнього), що мало на меті дослідження освітніх втрат, спричинених пандемією COVID-19 та війною в Україні. Одне з перших запитань стосувалося наявності (усвідомлення) освітніх втрат, і більшість керівників (68,6 %) підтвердили наявність проблем, у той час як 31,4 % заявили про відсутність освітніх прогалин.

Регіональні відмінності в контексті освітніх втрат виявилися досить значними. Керівники закладів освіти північного, центрального, східного та південного регіонів повідомляли про негативний вплив карантину та воєнного стану на освітній процес, що призвело до значних освітніх втрат. У той же час представники Львівської, Закарпатської та Вінницької областей зазначали, що в їхніх регіонах освітніх втрат не спостерігалось протягом трьох років.

Щодо методів вимірювання освітніх втрат найбільш поширеними виявилися внутрішні перевірки якості освітнього процесу, які застосовували 76,4 % опитаних. Також використовувалися локальні оцінювання та

²⁰ презентація результатів реалізації у 2023 році I етапу вивчення (моніторингу) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти – <http://surl.li/myqgdaj>;

²¹ опитування здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти країни, проведене Службою у вересні 2023 року, III квартал 2023 року – <http://surl.li/nfgixz>;

²² опитування, проведене серед здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти 24-28 червня 2024 року в рамках реалізації I етапу моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану – <http://surl.li/kctgah>.

опитування учасників освітнього процесу. Рідше застосовували моніторинг результатів із фіксацією втраченого часу (36,4 %) або залучали зовнішніх експертів (12,7 %), що пояснювалося високими витратами та складністю таких заходів.

Керівники також активно обмінювалися досвідом щодо вимірювання та компенсації освітніх втрат – 92 % респондентів зазначили, що вивчали підходи колег. Однак на державному рівні консолідованої інформації про освітні втрати ще не було, хоча 45,7 % закладів уже зібрали відповідні дані для подальшого аналізу.

Основними факторами, що призвели до освітніх втрат, керівники називали масштабні надзвичайні ситуації (66,7 %), індивідуальні обставини студентів (29,4 %), тоді як лише 3,9 % респондентів вказували на структурні проблеми закладів. Більше половини респондентів (54,9 %) повідомили про перерви у навчанні тривалістю до одного місяця, а 7,8 % – про перерви на термін від одного до трьох місяців.

Після відновлення освітнього процесу заклади стикнулися з проблемами емоційного перенавантаження студентів (61,8 %), відставанням у навчанні (38,2 %) та соціальною ізоляцією (36,4 %). Відповідно, заклади розробляли програми підтримки студентів для подолання цих труднощів.

Керівники закладів усвідомлювали ризики освітніх втрат: 86 % респондентів оцінили рівень втрат як мінімальний або помірний, у той час як 6 % визнали їх значними. Більшість закладів зазначали, що для компенсації втрат їм необхідна фінансова підтримка для покращення матеріально-технічної бази (92,7 %), доступ до сучасних технологій (41,8 %) та психологічна підтримка (32,7 %).

Керівники закладів у 2023 році також планували впроваджувати низку заходів для покращення ситуації: розширення дистанційного навчання (58,2 %), залучення додаткових ресурсів для відновлення інфраструктури (56,4 %), а також впровадження програм підтримки студентів (56,4 %) та активну співпрацю з батьками (54,5 %).

Основним викликом, як визнали 90,9 % респондентів, стало відновлення мотивації студентів після тривалих перерв у навчанні. У той же час, 33 % закладів уже впровадили спеціальні програми підтримки студентів під час кризових періодів, а 96 % повідомили про заходи для відновлення соціального та емоційного благополуччя здобувачів.

Серед перспектив покращення освітнього процесу керівники відзначали розвиток інноваційних методик навчання (94,5 %), залучення додаткових ресурсів (72,7 %) та посилену співпрацю між закладами (56,4 %).

Результати опитування²³ у 2024 році педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти стосовно освітніх втрат у сфері показали, що більшість респондентів усвідомлюють наявність проблем, пов'язаних із освітніми втратами, та їх потенційний негативний вплив на результати навчання. Зокрема, 60,2 % педагогів оцінили ситуацію у своїх закладах як серйозну, з помірним та високим рівнем освітніх втрат. Важливим є те, що у 2024 році відзначено майже двократне зростання кількості педагогів, які вважають освітні втрати значними (16,3 %) у порівнянні з попереднім роком.

Порівняння відповідей між педагогічними працівниками ЗФПО та науково-педагогічними працівниками ЗВО показало, що викладачі закладів вищої освіти менш оптимістично оцінюють ситуацію: 19,4 % науково-педагогічних працівників вважають освітні втрати значними, у той час як серед педагогів ЗФПО цей показник становить 12,0 %. При цьому викладачі ЗФПО частіше зазначали про мінімальні освітні втрати або їхню відсутність.

Також виявлено, що значна частина закладів освіти має власні стратегії для подолання освітніх втрат, проте 37,7 % респондентів не знають або не впевнені в наявності таких стратегій, що вказує на потребу в покращенні внутрішньої комунікації.

Що стосується впровадження компенсаторних заходів для подолання освітніх втрат, 60,3 % респондентів із закладів фахової передвищої освіти підтвердили, що такі заходи вже здійснюються. Це свідчить про активні дії закладів у вирішенні проблеми освітніх втрат, хоча залишається певна кількість респондентів, які не впевнені в їх наявності (32,1 %).

Отже, результати дослідження підкреслюють важливість комунікації між педагогічним колективом і керівництвом закладів фахової передвищої освіти, а також впровадження стратегії подолання освітніх втрат. Вони вказують на потенціал системи фахової передвищої освіти для адаптації до нових умов і розвитку, з акцентом на необхідності покращення обізнаності всіх учасників освітнього процесу.

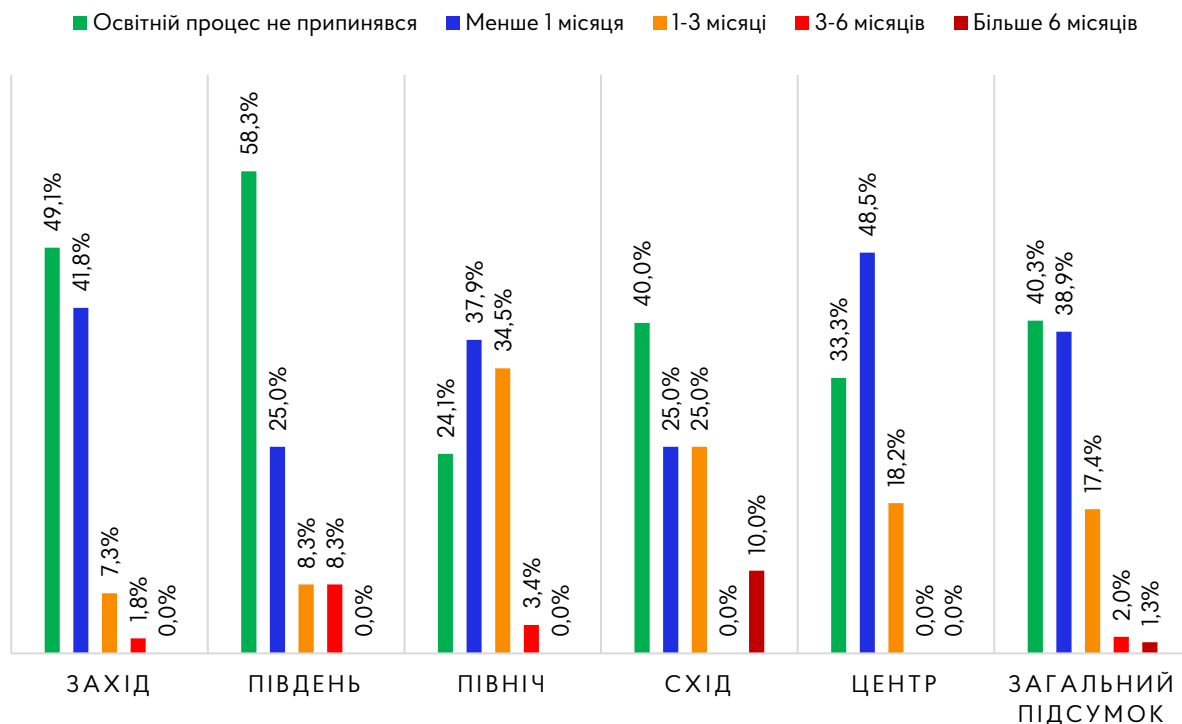
У ході нинішнього **опитування, проведеного у 2024 році в рамках реалізації II етапу Пілотного проєкту серед керівників закладів фахової передвищої освіти**, одним із перших було поставлене питання, якою була загальна тривалість вимушеної перерви у роботі (припинення освітнього процесу) закладу у зв'язку з повномасштабним вторгненням.

Відомо, що вже за три тижні від початку у лютому 2022 року повномасштабного вторгнення заклади освіти країни максимально відновили

²³ опитування, проведене серед здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти 24-28 червня 2024 року в рамках реалізації I етапу моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану – <http://surl.li/kctgah>.

освітній процес та надання послуг здобувачам. Проте, були й вимушені (іноді достатньо тривалі) перерви у роботі:

ЯКОЮ БУЛА ЗАГАЛЬНА ТРИВАЛІСТЬ ВИМУШЕНОЇ ПЕРЕРВИ У РОБОТІ (ПРИПИНЕННЯ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ) ЗАКЛАДУ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОВНОМАСШТАБНИМ ВТОРГНЕННЯМ?

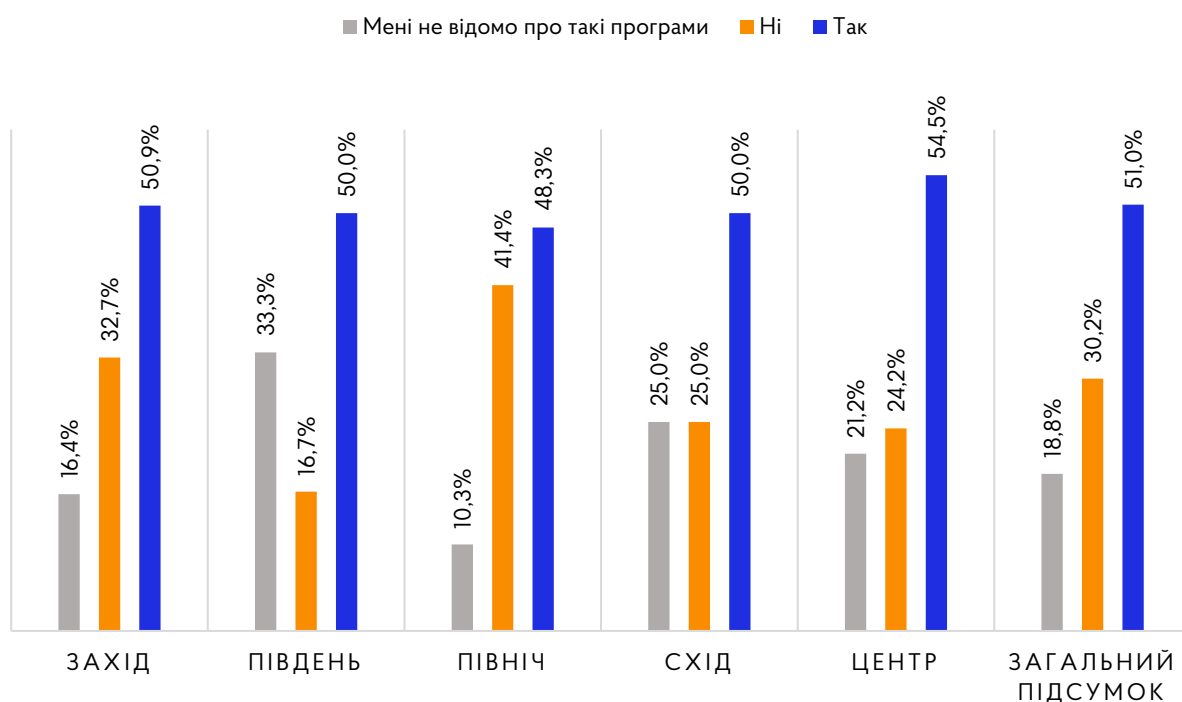

Отримані дані свідчать (і підтверджують наші попередні висновки), що більшість закладів змогли оперативно відреагувати на нові умови та продовжити роботу: 40,3 % закладів (більшість на Півдні, Заході та Сході) не призупиняли освітній процес (врахуємо, що в той період ЗФПО все ще працювали в умовах загальнонаціонального карантину та провадили освітній процес переважно у дистанційному форматі), ще більше третини респондентів (38,9 %) відзначили, що освітній процес був призупинений менш ніж на 1 місяць. Менш значні частки респондентів повідомили про перерви тривалістю 1-3 місяці (17,4 % у загальному підсумку) та 3-6 місяців (2,0 %). Лише 1,3 % закладів повідомили про перерву більше 6 місяців, і всі ці заклади провадять свою діяльність у Східному макрореєні.

Результати опрацювання відповідей на питання **щодо участі керівників ЗФПО у програмах або консультаціях для подолання освітніх втрат** показують різні рівні обізнаності та участі залежно від регіону.

Більше половини (51,0 %) керівників зазначили, що брали участь у таких програмах або отримували консультації, і найвищий показник спостерігається в Центрі (54,5 %):

ЧИ БРАЛИ ВИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМАХ АБО ОТРИМУВАЛИ КОНСУЛЬТАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТНІХ ВТРАТ, СПРИЧИНЕНИХ ПАНДЕМІЄЮ ТА ВІЙНОЮ?

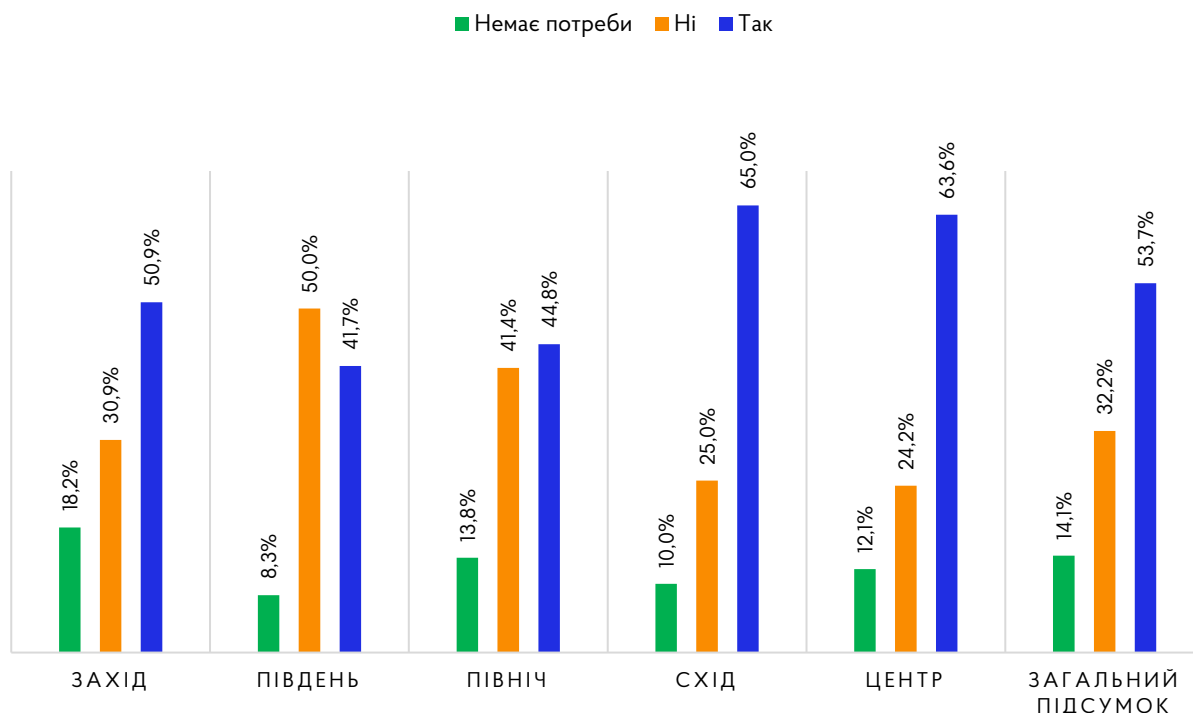
Загалом отримані дані свідчать про те, що хоч більшість керівників брали участь у програмах для подолання проблем, проте існує певний рівень незнання щодо таких ініціатив, особливо в окремих регіонах. Так, майже кожен п'ятий з опитаних (18,8 %) сказав, що не знає про існування програм для подолання освітніх втрат. Найвищий рівень таких відповідей зафіксовано на Півдні (33,3 %), тоді як на Півночі цей показник найнижчий – 10,3 %.

Ще 30,2 % опитаних зазначили, що не брали участі в таких програмах, при цьому найвищий рівень – на Півночі (41,4 %).

Брали участь: 51,0 % керівників зазначили, що брали участь у програмах або отримували консультації. Найвищий показник участі спостерігається в Центрі (54,5 %).

Питання **щодо наявних у ЗФПО стратегій подолання освітніх втрат** дозволяє побачити зміни у підходах керівників закладів фахової передвищої освіти за останній рік. Так, цього року 53,7 % керівників закладів поінформували, що мають стратегію подолання освітніх втрат, що є помітним покращенням порівняно з 2023 роком, коли цей показник становив 33,6 %. Це свідчить про активізацію заходів у боротьбі з освітніми втратами, зокрема впровадження адаптаційних механізмів та інструментарію для мінімізації негативних наслідків війни:

ЧИ МАЄ ВАШ ЗАКЛАД ВЛАСНУ СТРАТЕГІЮ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ?

14,1 % респондентів зазначили, що в їхніх закладах немає потреби у стратегії подолання освітніх втрат, що є значним зменшенням порівняно з 2023 роком, коли 31,4 % керівників ЗФПО вважали, що в них немає освітніх втрат. Такий спад вказує на те, що тема освітніх втрат стала більш актуальною та помітною для закладів у 2024 році.

Ще 32,2 % директорів фахових коледжів зазначили, що заклади не мають стратегії подолання освітніх втрат, що в порівнянні з даними 2023 року, коли цей показник становив близько 35 %, є кращим результатом. Хоча цей відсоток знизився, він все ще залишається досить високим, що свідчить про те, що певна частка закладів не змогла впровадити відповідні заходи упродовж року.

Аналіз показників за регіонами у 2024 році також демонструє певні відмінності: у західних регіонах більша частина респондентів (50,9 %) має стратегію, а 30,9 % зазначають, що такої стратегії немає; південні регіони мають найвищий відсоток тих, хто не розробив стратегію (50 %), що може свідчити про сильний вплив війни у цьому регіоні. У центральних і східних регіонах переважає наявність стратегій (63,6 % та 65 % відповідно), що є позитивним сигналом для цих регіонів та вказує на зниження кількості закладів, які вважають, що немає потреби у такій стратегії.

2.2.2. Діагностика освітніх втрат та компенсаторні заходи: ефективність і виклики

Актуальним для закладів фахової передвищої освіти залишається питання не лише про оцінку освітніх втрат, але й про впровадження заходів, спрямованих на їх компенсацію. Ефективна діагностика освітніх втрат є ключовою умовою для розробки цільових стратегій подолання прогалин у знаннях студентів. Водночас важливо враховувати складність цього процесу, оскільки він вимагає комплексного підходу, що включає як кількісні, так і якісні методи оцінювання.

У цьому розділі будуть розглянуті основні методи діагностики освітніх втрат, що застосовувалися у ЗФПО у 2023/2024 навчальному році, а також проаналізовано ефективність різних компенсаторних заходів. Особлива увага приділятиметься викликам, з якими зіштовхуються освітні заклади, впроваджуючи стратегії подолання прогалин у навчанні, зокрема недостатність ресурсів, технологічні та методичні бар'єри, а також труднощі в організації освітнього процесу в умовах війни.

З огляду на отримані цьогоріч результати, можемо впевнено говорити про те, що у 2024 році заклади освіти стали **активніше використовувати методи вимірювання освітніх втрат**, зокрема зросла увага до зовнішніх оцінок і моніторингів:

Які методи вимірювання освітніх втрат використовуються у Вашому закладі?

Проте порівняно з результатами попереднього року відмічаємо деякі зміни в методах вимірювання освітніх втрат.

Так, спостерігається деяке зниження (з 89,1 % у 2023 році до 85,8 % у 2024 році) застосування методу **внутрішніх перевірок якості освітнього процесу**. Це може свідчити про зростаючу потребу в незалежних зовнішніх механізмах оцінки, особливо в умовах війни, коли внутрішні перевірки можуть не дати достатньо точних даних для порівняння в межах сфери.

Також зафіксовано тенденцію до зростання (з 76,4 % до 79,1 %) використання методу **опитування здобувачів та викладачів**. І це вказує на важливість для ЗФПО думки учасників освітнього процесу. Залучення здобувачів і викладачів до оцінювання є важливим аспектом, оскільки це сприяє підвищенню відповідальності та включеності в освітній процес. В умовах війни це може бути критично важливим для підтримки морального духу і залученості. До слова, у наданих Службою в 2022/2023 та 2023/2024 навчальних роках рекомендаціях для закладів освіти було наголошено на необхідності посилення рівня залученості учасників освітнього процесу до підтримки ініціатив та прийняття рішень, а також на забезпеченні належного рівня інформування здобувачів та викладачів про діяльність закладу освіти.

Цього року ми спостерігаємо значне зниження (з 76,4 % до 66,9 %) застосування у ЗФПО методу **локальних тестувань /оцінювань**. Це може бути наслідком переосмислення ролі локальних тестувань у загальному контексті освіти. Можливо, заклади освіти намагаються зменшити навантаження на здобувачів, які вже стикаються з багатьма труднощами через війну. Також це може свідчити про те, що частина ЗФПО переходить до більш інтегрованих методів оцінки, де локальні тестування втрачають свій потенціал.

Щодо проведення у ЗФПО **моніторинрів (вивчень) результатів навчання** можемо говорити про посилення їхньої ролі (показники зросли з 36,4 % до 42,6 %). Таким чином, збільшення уваги до внутрішніх моніторинрів може бути пов'язане з необхідністю отримання більш чітких та об'єктивних даних щодо прогалин у навчанні, порівняно з результатами локальних внутрішніх перевірок якості, які забезпечують формування загального уявлення про проблеми.

Залучення зовнішньої допомоги, з огляду на отримані відповіді, у 2024 році значно посилилось – показники зросли з 12,7 % до 24,3 %. Це може вказувати на зміну парадигми в подоланні освітніх втрат, коли заклади починають активно шукати допомогу від зовнішніх експертів для отримання об'єктивної оцінки рівня знань. І якщо така ситуація репрезентативна для всієї країни, – це важливий крок у напрямку більш прозорої та підзвітної системи освіти, особливо в умовах підвищення рівня очікувань з боку суспільства.

Разом із тим, помітною цьогоріч є частка закладів (4,1 % у порівнянні з 1,8 % минулого року), які **не застосовують жодних методів вимірювання освітніх втрат**. І це корелюється з отриманими даними щодо відсутності у

деяких закладах чіткої стратегії та/або ресурсів для оцінки освітніх втрат, що може бути тривожним сигналом для системи в цілому. А можливо, ЗФПО стикаються з проблемами доступу до методологій або інструментів, які допомогли б їм у цій оцінці, зважаючи на те, що такі ресурси все ще перебувають на стадії апробації.

Якщо порівнювати цей результат з іншими отриманими у ході нашого опитування даними, можна підтвердити наявність певних закономірностей та проблем, наприклад:

проблеми з ресурсами та матеріально-технічним забезпеченням (відповідно до результатів опитування, багато закладів стикаються з обмеженням фінансових ресурсів та доступом до технологій. Це корелює з тим, що частина закладів не має можливості впроваджувати методи діагностики освітніх втрат через нестачу необхідних ресурсів або доступу до сучасних інструментів);

недостатність професійного розвитку (за результатами нинішнього дослідження відзначено зростання уваги до підвищення кваліфікації педагогів у контексті відновлення якості освіти після кризових періодів, однак, значна частина керівників також повідомили про недостатню кількість тренінгів та навчання, присвячених діагностиці освітніх втрат і компенсації. Таким чином, відсутність спеціальної підготовки може бути однією з причин, чому частка закладів, які не застосовують такі методи, залишається відносно високою).

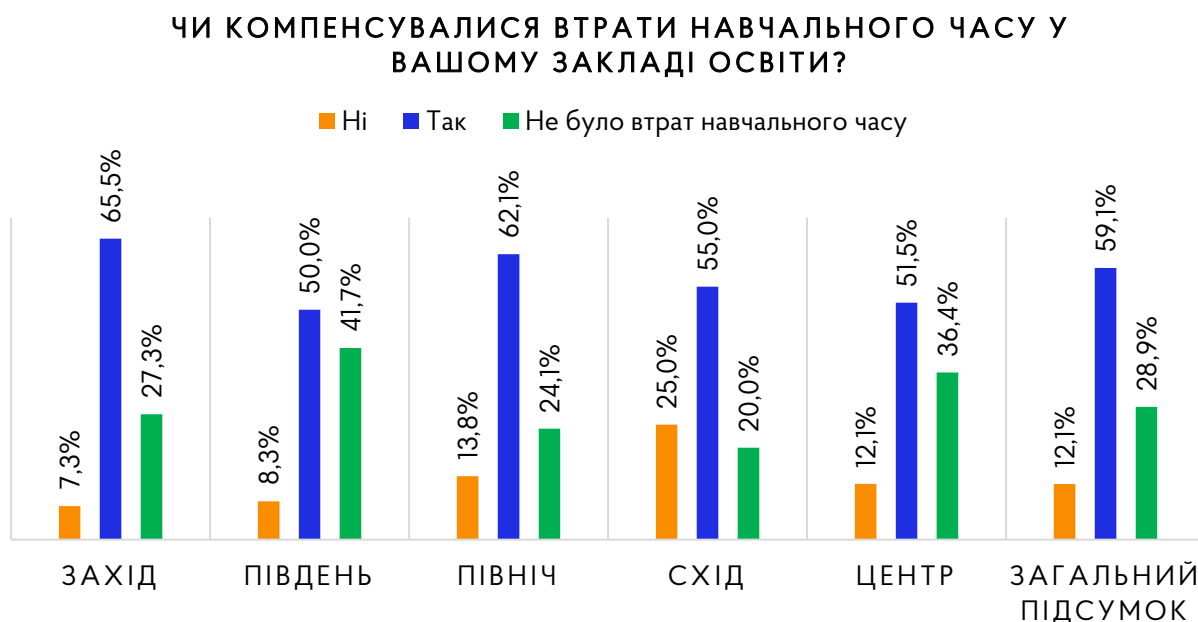
Таким чином, цю ситуацію можна розглядати як наслідок сукупності різних викликів: недостатньої ресурсної бази, відсутності професійного розвитку та актуальних методологій, а також інших труднощів, таких як демотивація студентів або фокус на короткострокових рішеннях.

Загалом, результати є позитивними та свідчать про адаптацію закладів освіти до викликів, з якими вони стикаються в умовах війни. Зростання використання зовнішніх оцінок і моніторингів може вказувати на прагнення до більшої прозорості та об'єктивності в оцінці освітніх втрат. Водночас зниження використання традиційних методів, таких як локальні тестування, може свідчити про зміну фокусу на загальному благополуччі учасників освітнього процесу.

У цілому, можна стверджувати, що у відповідь на виклики ЗФПО прагнуть до інноваційних підходів і методів, які можуть допомогти їм оцінити і, зрештою, компенсувати освітні втрати.

Разом із тим, враховуючи різноманіття інструментів для діагностики, таких як локальні тестування, моніторинги результатів навчання, опитування студентів і викладачів, стає очевидним, що вирішення проблем освітніх втрат є багатокomпонентним завданням, яке потребує міждисциплінарного підходу. Подальший аналіз дозволить визначити, наскільки ці методи ефективні та які напрями потребують вдосконалення для забезпечення якісної освіти в умовах сучасних викликів.

На основі відповідей на запитання щодо компенсації у 2024 році втрат навчального часу, які виникли внаслідок пропуску навчальних занять через повітряні тривоги, відсутності електроенергії, подовження канікул тощо, отриманих від керівників ЗФПО, можна помітити різницю в підходах до компенсації втрат навчального часу серед закладів у різних регіонах України:

Загалом більше половини (59,1 %) керівників ЗФПО вказали, що втрати навчального часу були компенсовані, тоді як 28,9 % заявили про відсутність таких втрат. Це свідчить про те, що більшість закладів, попри складні умови, намагалися забезпечити безперервність навчання, реалізацію освітніх програм і навчальних планів на належному рівні. Західні регіони, зокрема, продемонстрували найвищий рівень компенсації втрат (65,5 %), що можна пояснити відносно стабільною безпековою ситуацією у цих регіонах в умовах війни та меншими перервами в освітньому процесі. Південний регіон має найвищу частку респондентів (41,7 %), які зазначили, що їхні ЗФПО не зазнали втрат навчального часу, і це, з урахуванням складної безпекової ситуації, можливо через забезпечення ефективного планування та адаптації діяльності.

Проте у Східному регіоні найбільший відсоток керівників (25 %) повідомили про те, що втрати не були компенсовані, що пояснюється інфраструктурними проблемами та найближчим розташуванням регіону до лінії активних бойових дій, що значно ускладнювало освітній процес.

Цей результат співвідноситься з іншими даними, отриманими під час опитування керівників ЗФПО, зокрема про те, що частина закладів все ще не використовує методи оцінки освітніх втрат (4,1 %). Загалом, ці дані вказують на необхідність удосконалення стратегій компенсації втрат та посилення підтримки закладів, особливо у тих регіонах, які зазнають найбільших проблем через нестабільність ситуації.

У контексті питання застосування компенсаторних заходів з'ясовано, що переважна більшість ЗФПО обирали гнучкі та інноваційні **підходи для компенсації освітніх втрат**, зосереджуючись на самостійному опрацюванні матеріалів та наданні консультацій. Однак використання лише дистанційних матеріалів може не завжди бути достатньо ефективним для забезпечення глибокого засвоєння знань, тому додаткові заняття та консультації залишаються необхідними:

Як саме компенсувалися втрати навчального часу?

З огляду на ці результати, саме надання навчальних матеріалів для самостійного опрацювання (92 %) є найпоширенішим підходом до компенсації втрат навчального часу, що свідчить про прагнення зберегти освітній процес через дистанційні засоби. Заклади освіти використовували презентації, відеоматеріали та аналогічні онлайніві ресурси, щоб забезпечити доступ студентів до навчального контенту навіть у періоди відсутності можливості провести заняття очно чи синхронно. Така практика вказує на активне застосування онлайн-технологій і намагання забезпечити освітній процес незалежно від обставин. Проте це також підкреслює виклики, пов'язані з тим, чи можуть студенти самостійно ефективно опрацьовувати матеріали, чи їм потрібна додаткова підтримка.

Метод надання завдань для самостійного опрацювання (71,6 %) тісно пов'язаний з попереднім і показує, що заклади не лише передавали навчальні матеріали, але й активно залучали студентів до виконання завдань. Такий підхід є ключовим для підтримання мотивації і залученості до навчання, навіть у складних умовах. Застосування завдань для самостійного опрацювання може бути ефективним, якщо студенти мають достатньо ресурсів і підтримки для їх виконання. Однак це також створює навантаження на здобувачів і викладачів, які повинні контролювати виконання.

Проведення групових та/або індивідуальних консультацій в інший час (78,4 %) свідчить про гнучкість закладів у пошуку альтернативних форматів навчання, коли заняття не могли проводитися у звичному режимі. Консультації надавали студентам можливість отримати індивідуальну або групову підтримку в опрацюванні навчального матеріалу. Індивідуальні та групові консультації допомагають підтримувати контакт між викладачами та студентами, однак можуть бути складними в організації через різні графіки та обмеження часу. Попри це, такий метод компенсації є необхідним для тих, хто потребує додаткових пояснень або підтримки.

Третина опитаних директорів фахових коледжів (35,2 %) зазначили про внесення змін до календарно-тематичного планування. Це свідчить про перегляд освітніх програм та навчальних планів, а також графіків організації освітнього процесу, та ущільнення матеріалу для забезпечення його вивчення в коротший період. Такий метод дозволяє зберегти цілісність програми, але водночас може призвести до перевантаження здобувачів. Така практика дійсно може бути необхідною для швидкого завершення курсу, проте виникає ризик, що це призведе до поверхневого вивчення тем і зниження якості засвоєння знань.

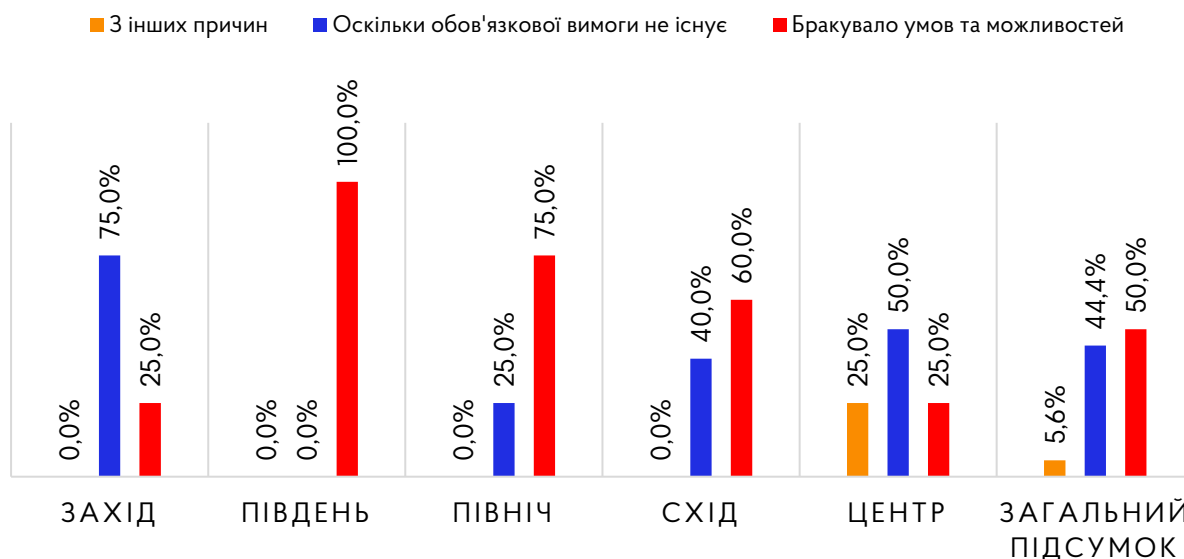
Додаткові заняття (38,6 %) стали ще однією можливістю компенсувати пропущений час, але водночас це може збільшити навантаження на здобувачів і викладачів, що може вплинути на їхній емоційний стан.

Невелика частка закладів (2,3 %) використовувала альтернативні методи, що може свідчити про індивідуальні підходи або обмежені ресурси для застосування поширених компенсаторних заходів.

На основі результатів анкетування можна побачити певні **взаємозв'язки між питанням діагностики освітніх втрат і їхньою компенсацією**. Аналіз показує, що більшість закладів здійснюють компенсацію освітніх втрат, хоча частка тих, хто не має втрат навчального часу, залишається на рівні 28,9 % в загальному по Україні. Водночас серед закладів, які стикаються з втратами навчального часу, частка тих, що не вживають компенсаторних заходів, перебуває на рівні 12,1 %. Це в цілому підтверджує складність організації освітнього процесу в сучасних умовах.

І більшість причин, через які заклади не компенсували втрати, є зовнішніми (відсутність умов, складна безпекова ситуація), а також організаційними (відсутність вимог). І це показує як значні регіональні розбіжності у можливостях і підходах до компенсації, так і те, що без доступу до відповідних інструментів та стратегій, заклади можуть стикатися з труднощами в компенсації втрат:

ЧОМУ САМЕ НЕ КОМПЕНСУВАЛИСЯ ВТРАТИ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ?

«Бракуювало умов та можливостей» – це основна причина, яку вказали половина респондентів (50,0 %). Особливо яскраво цей показник проявився на Півдні (100 %), Півночі (75,0 %) та на Сході (60,0 %), що підкреслює складність умов в цих регіонах.

Значна частка закладів (44,4 %) з тих, що не компенсували втрати, відзначає, що не компенсували втрати через відсутність обов'язкової вимоги. Найбільше про це було зазначено на Заході (75,0 %) і Центрі (50,0 %). Це може свідчити про те, що деякі заклади не вважають за необхідне надолужувати прогалини, якщо на рівні регулювання це не вимагається.

Ще невелика частка керівників (5,6 %) (і лише у Центральному регіоні (25,0 %)) відповіли, що не компенсували втрат в навчальному часі з інших причин. Це може вказувати на певні специфічні місцеві особливості, не пов'язані зі станом системи або умовами, які потребують додаткового вивчення.

Аналізуючи відповіді на питання про ресурси та підтримку, необхідні для компенсації освітніх втрат та поліпшення освітнього процесу в майбутньому, можна виділити кілька важливих аспектів.

Основним ресурсом, необхідним для компенсації освітніх втрат та покращення освітнього процесу, є додаткове фінансування на матеріально-технічне забезпечення. Це пріоритетне питання для більшості закладів (87,2%), що підкреслює важливість оновлення інфраструктури та забезпечення сучасними технологіями. Технічна підтримка є базовою потребою, без якої неможливо говорити про якісну освіту, особливо в нинішніх умовах:

Які ресурси чи підтримка Вам потрібні для компенсації освітніх втрат та поліпшення освітнього процесу в майбутньому?

Питання технологічної доступності теж займає важливе місце у запитах керівників, оскільки 52% респондентів вказали на необхідність розширення доступу до технологій. Також значна частка закладів (39,9%) наголосили на важливості професійного розвитку викладачів. І це вкотре підтверджує попередні висновки про те, що в умовах постійних змін викладачі потребують нових знань і методик для ефективного навчання, особливо коли йдеться про використання сучасних технологій або адаптацію навчальних програм до нових реалій.

Крім того, майже 37,2% респондентів вказали на необхідність психологічної підтримки здобувачів освіти. Це свідчить про посилення уваги до психоемоційного стану студентів, який безпосередньо впливає на їхню здатність засвоювати знання.

Таким чином, ключовими викликами для закладів фахової передвищої освіти є не лише забезпечення матеріальної бази та технологій, але й підтримка викладачів та здобувачів на психологічному і професійному рівнях.

Щодо заходів, які здійснюють заклади вже зараз для компенсації освітніх втрат та поліпшення освітнього процесу в майбутньому, зважаючи на перспективи та можливості, зауважимо, що керівники активно шукають рішення для покращення освітнього процесу. Найбільш поширеною стратегією є стимулювання педагогів до активної комунікації та співпраці з батьками, про що зазначили 79,7 % респондентів:

Які заходи Ви здійснюєте вже зараз для компенсації освітніх втрат та поліпшення освітнього процесу в майбутньому, зважаючи на перспективи та можливості Вашого закладу?

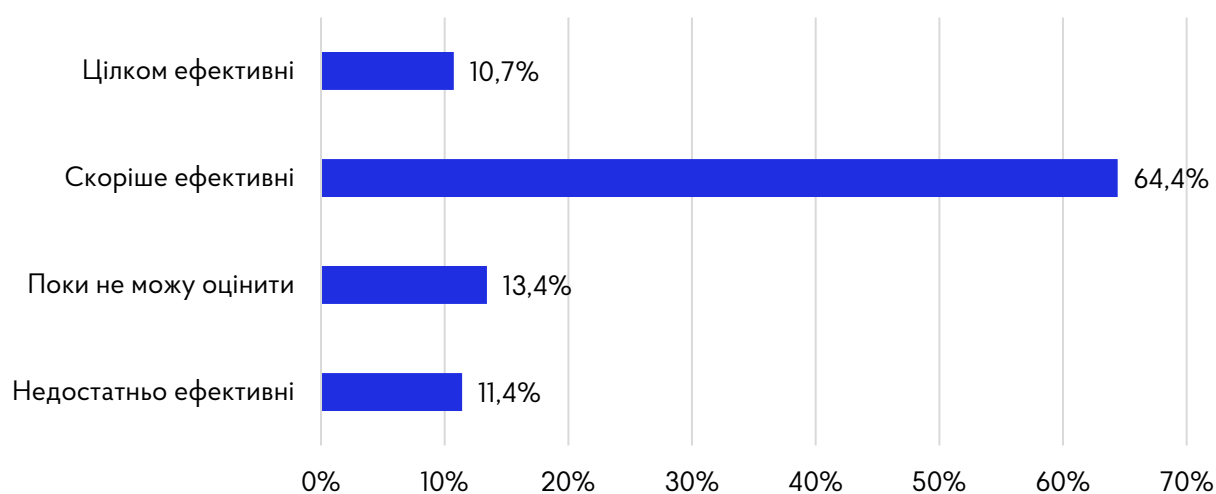
Також значна кількість керівників (64,9 %) вказали, що вони шукають додаткові ресурси для відновлення інфраструктури та матеріально-технічної бази. Це підтверджує попередню тезу про те, що більшість закладів неминуче стикаються з матеріально-технічними труднощами, що впливають на якість освіти, особливо в умовах війни.

Крім того, 56,8 % директорів зазначили, що ініціюють на нарадах розгляд питань щодо впровадження програм підтримки студентів, які зазнали освітніх втрат, та стільки ж керівників створюють умови для розширення можливостей дистанційного навчання та онлайн-ресурсів. Це вкотре підтверджує, що заклади освіти розуміють важливість адаптації до нових умов навчання та шукають інноваційні підходи до організації освітнього процесу.

Невелика частка респондентів (8,0 %) ініціює проведення тренінгів та майстер-класів для забезпечення психологічної підтримки студентів. Це підтверджує, що питання емоційного та психологічного стану здобувачів освіти хоча й є важливим, але поки не на перших місцях у пріоритетах закладів.

У цілому, заходи, що здійснюються ЗФПО вже зараз, орієнтовані на збереження матеріальної бази та підтримку освітніх процесів, із одночасним забезпеченням потреб студентів в комунікації та підтримці з боку педагогів та батьків. І, на думку керівників, такі заходи є досить ефективними:

Яка Ваша оцінка ефективності здійснених заходів?

Так, більшість респондентів (75,1 %) вважають заходи, спрямовані на компенсацію освітніх втрат, ефективними, що свідчить про певний рівень задоволення поточними діями та підкреслює наявність успішних прикладів подолання труднощів.

Однак існує частка респондентів (11,4 %), які вважають, що заходи були недостатньо ефективними, що підкреслює наявність проблем із ресурсами або методами компенсації. Ще 13,4 % зазначили, що їм поки вдалося повною мірою побачити результати.

Загалом, ці дані показують, що більшість керівників мають позитивний досвід реалізації компенсаторних заходів, але актуальним залишається питання підтвердження їх ефективності та можливого вдосконалення.

Головними викликами у подоланні освітніх втрат, спричинених війною, на думку опитаних директорів фахових коледжів, є декілька ключових аспектів. Найбільш критичним викликом, на думку 83,1 % респондентів, є необхідність покращення умов для навчання, включаючи сучасне обладнання та інструменти для студентів. Це вимагає великих інвестицій у інфраструктуру та доступу до технологій, що особливо важливо в умовах віддаленого чи змішаного навчання:

Які головні виклики Ви бачите в подоланні освітніх втрат, спричинених війною?

Також 64,2 % респондентів вважають, що спонування студентів до постановки особистих навчальних цілей та підтримка їхньої мотивації є значним викликом. І це в цілому підтверджує наші попередні висновки щодо наявної проблеми низького рівня мотивації та самоорганізації здобувачів. Таким чином, в умовах нестабільності освітнього процесу, зумовленої війною, збереження інтересу до навчання є дійсно складним завданням.

46,6 % респондентів підкреслюють важливість допомоги студентам, які пережили стресові ситуації. Війна залишила глибокі емоційні рани, тому психологічна підтримка є необхідною для полегшення процесу навчання та адаптації цих студентів.

Також 46,6 % вважають важливим залучення міжнародних організацій та органів влади для отримання фінансової та технічної допомоги. Це сприяло б вирішенню проблем освіти в умовах війни та поліпшенню ситуації загалом.

35,8 % керівників закладів освіти вбачають виклик у створенні спеціальних освітніх програм, які б гарантували доступ до навчальних ресурсів для всіх студентів, особливо тих, хто постраждав від війни. Ще 33,8 % опитаних відзначають, що важливим є підвищення кваліфікації викладачів для роботи зі здобувачами, які мають травматичний досвід через війну.

Ці результати демонструють, що основними викликами є як матеріальні, так і психологічні аспекти, що вимагають всебічної підтримки, адаптації освітнього процесу та інвестицій у людські ресурси.

Для подолання освітніх втрат та поліпшення освітнього процесу в майбутньому керівники ЗФПО визначили декілька перспективних заходів, спрямованих на залучення інновацій, співпрацю та додаткову підтримку для забезпечення стійкості та якості освітнього процесу в нинішніх умовах:

Які заходи Ви вважаєте перспективними для подолання освітніх втрат та поліпшення навчального процесу в майбутньому?

Більшість директорів фахових коледжів (86,5 %) вважають, що впровадження нових підходів до навчання є ключовим фактором для підвищення ефективності освітнього процесу. Інноваційні методики можуть включати використання цифрових платформ, інтерактивних матеріалів та сучасних педагогічних стратегій, таких як змішане навчання або адаптивні технології.

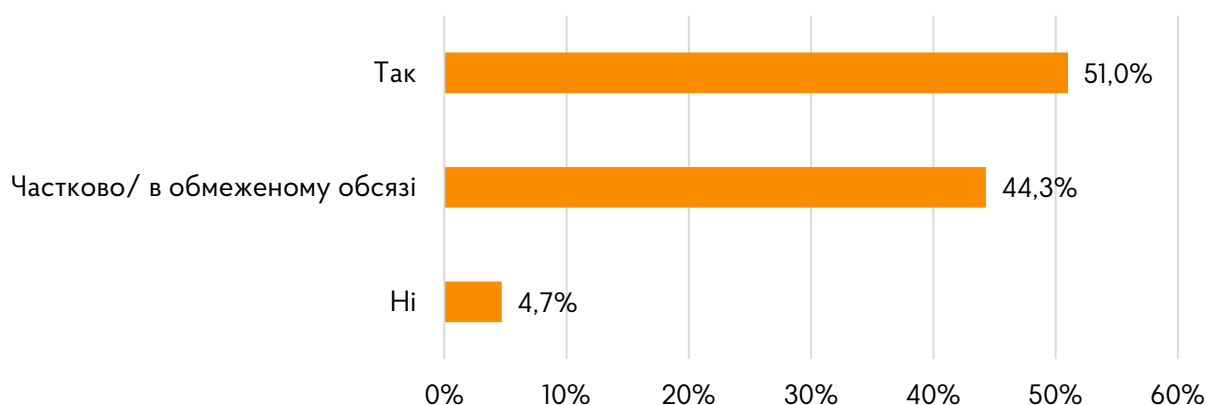
85,8 % респондентів наголошують на необхідності додаткових фінансових ресурсів для підтримки освітнього процесу. Це включає як інвестиції в матеріально-технічну базу, так і фінансування проєктів для розвитку освітніх програм, підвищення кваліфікації педагогів та покращення інфраструктури.

60,8 % опитаних керівників ЗФПО вважають перспективним розвиток партнерських відносин між закладами освіти, організаціями та іншими установами. Співпраця може сприяти обміну досвідом, кращому використанню ресурсів та підвищенню якості освіти.

Про потенціал залучення експертів та консультантів для розробки стратегій відновлення зазначили 35,8 % респондентів, що дозволить розробити ефективні стратегії для подолання освітніх втрат та впровадження довгострокових планів відновлення.

Важливо, що більшість закладів фахової передвищої освіти зараз активно **вивчають досвід інших закладів освіти у питаннях вимірювання та компенсації освітніх втрат**. Так, 51,0 % респондентів зазначили, що їхній заклад досліджує досвід інших, тоді як 44,3 % роблять це частково або в обмеженому обсязі. І лише 4,7 % респондентів зазначили, що їхній заклад не залучений до вивчення досвіду інших установ:

Чи вивчає Ваш заклад досвід інших закладів щодо вимірювання та компенсації освітніх втрат?

Такі дані свідчать про високий рівень інтересу та потребу закладів освіти в обміні знаннями та кращими практиками щодо подолання освітніх втрат, а також у використанні інструментарію для їх вимірювання та фіксації.

Щодо питання наявної світової практики методологічних підходів до діагностики освітніх втрат і можливих стратегій їх компенсації, варто зазначити, що це є однією з ключових тем сучасної освітньої політики. На тлі глобальних криз, таких як пандемія COVID-19, питання вимірювання освітніх втрат і розробки ефективних підходів до їх подолання стало надзвичайно актуальним у багатьох країнах світу. Світова практика містить низку інноваційних підходів і технологій, які використовуються для діагностики освітніх втрат та компенсації їх наслідків через адаптацію освітнього процесу.

Зокрема, країни, які зіткнулися з подібними викликами, вжили заходів, спрямованих на впровадження нових методів оцінювання, створення програм

інтенсивної підтримки для студентів, а також інтеграцію дистанційних навчальних технологій. Ці стратегії слугують прикладом того, як глобальні спільноти можуть ефективно реагувати на освітні кризи, забезпечуючи належну підтримку та зберігаючи якість освіти в умовах невизначеності.

Наведемо декілька прикладів **методологічних підходів до діагностики освітніх втрат**, що застосовуються іноземними закладами освіти:

тестування на основі компетенцій – один із найпоширеніших методів діагностики освітніх втрат у світі – це регулярне тестування на основі компетенцій. Такі тести дозволяють оцінити, наскільки здобувачі освіти засвоїли ключові знання і навички, які відповідають навчальним програмам. Наприклад, у США та інших країнах було проведено низку досліджень, що вивчали вплив пандемії на освітні результати через стандартизовані тестування. Діагностичні оцінювання (наприклад, National Assessment of Educational Progress (NAEP) у США) використовуються для вимірювання розривів між очікуваними та фактичними результатами навчання;

комплексні моніторингові дослідження – застосовуються у багатьох країнах та включають регулярні опитування, анкетування та інші форми збирання даних про академічні результати здобувачів і студентів. Наприклад, в Європейському Союзі та країнах ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) проводяться масштабні дослідження на рівні національних освітніх систем, які допомагають визначити освітні прогалини та потреби в адаптації освітнього процесу;

аналіз даних великих масивів (Big Data) – використання великих масивів даних для відстеження освітніх втрат і прогалин стало популярною практикою в таких країнах, як Великобританія та Нідерланди. Зокрема, освітні аналітичні платформи збирають дані про індивідуальний прогрес здобувачів і студентів, що дозволяє виявляти конкретні освітні втрати та розриви в реальному часі;

оцінка психосоціальних факторів – окрім академічних втрат, світова практика також звертає увагу на психологічний та емоційний стан здобувачів. Під час пандемії з'ясувалося, що стрес та ізоляція вплинули на навчання. Тому багато країн, зокрема Австралія та Канада, включили в освітні моніторинги індикатори психосоціального добробуту.

Серед **стратегій компенсації освітніх втрат** найдієвішими є:

індивідуалізація навчання – один із провідних підходів до компенсації освітніх втрат. Наприклад, у Фінляндії широко використовуються індивідуальні навчальні плани, які дозволяють кожному здобувачу отримувати підтримку відповідно до його особистих потреб і можливостей. Під час дистанційного навчання цей підхід виявився ефективним для подолання освітніх розривів;

додаткові заняття та репетиторство, що широко застосовується рядом країн, таких як Великобританія та США, уряди яких запровадили національні програми додаткових занять і репетиторства для здобувачів, які зазнали

освітніх втрат. Програми на зразок «National Tutoring Programme» у Великобританії надають доступ до репетиторських послуг, щоб допомогти школярам подолати навчальні прогалини;

змішане та гібридне навчання – адаптація освітнього процесу через навчання, яке поєднує традиційні та онлайн-методи. У країнах, таких як Німеччина, Італія та Іспанія, впроваджуються гібридні моделі, які дозволяють здобувачам поєднувати навчання в аудиторії з онлайн-заняттями, забезпечуючи більш гнучкий доступ до освіти;

впровадження інноваційних педагогічних технологій – віртуальні платформи навчання, такі як Google Classroom, Microsoft Teams і Moodle, стали основними інструментами для організації освітнього процесу під час пандемії. Крім того, застосування адаптивних технологій штучного інтелекту (AI), як-от персоналізовані навчальні платформи, дозволяє краще враховувати індивідуальні потреби викладачів і студентів;

підтримка психічного здоров'я – у багатьох країнах, зокрема Канаді та Австралії, була запроваджена система підтримки психічного здоров'я здобувачів як частина загальної стратегії компенсації освітніх втрат. Програми психологічної підтримки, групова терапія та індивідуальні консультації допомагають студентам адаптуватися до змін у освітньому процесі;

реформа навчальних програм – деякі країни, такі як Франція та Японія, розглядають можливість перегляду навчальних програм, з метою їх адаптації до нових реалій. Це включає скорочення обсягу матеріалу, спрощення вимог або зміну структури курсів, щоб забезпечити більш ефективне навчання в умовах кризових ситуацій.

Світова практика діагностики освітніх втрат і компенсаційних стратегій свідчить про широке використання як традиційних підходів (тестування, моніторинг), так і новітніх технологій (великі дані, штучний інтелект) для відновлення освітнього процесу. Успішне поєднання цих методів дозволяє адаптувати освітню систему до сучасних викликів і забезпечити підтримку здобувачів освіти в складних умовах.

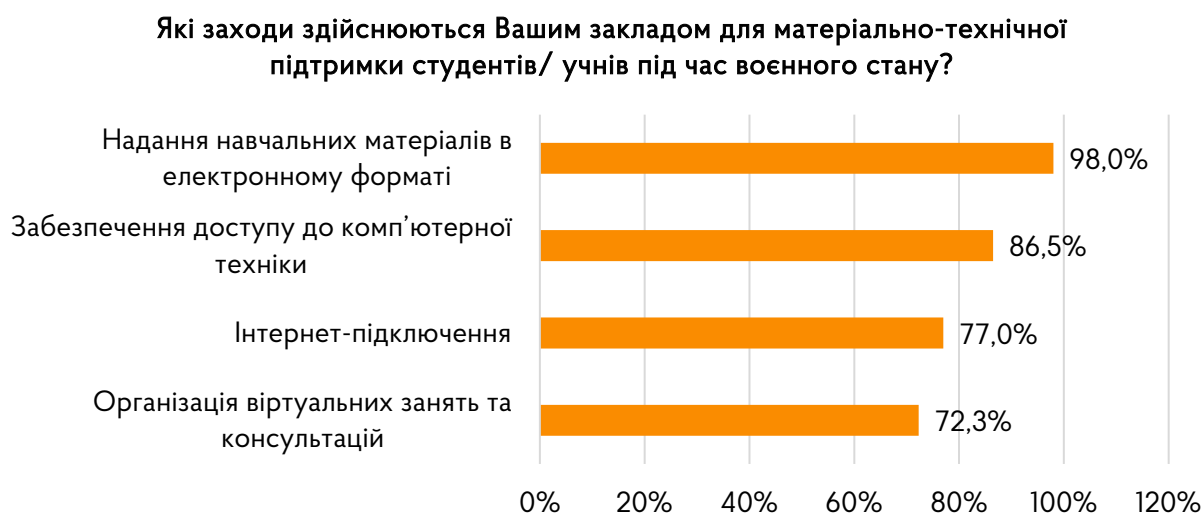
Результати опитування керівників закладів фахової передвищої освіти свідчать про те, що подібні підходи активно застосовуються і в українських закладах освіти. Зокрема, керівники зазначали про використання традиційних методів моніторингу для оцінювання навчальних досягнень студентів, а також впровадження інноваційних технологій, таких як аналіз великих даних та елементи штучного інтелекту, для покращення процесу діагностики освітніх втрат і розробки ефективних компенсаційних стратегій. Це вкотре підтверджує, що українські заклади освіти готові адаптувати свої методи до сучасних викликів і використовувати новітні інструменти для забезпечення якості освіти.

2.3. Доступ до освіти в умовах війни та психоемоційна підтримка здобувачів у закладах фахової передвищої освіти у 2023/2024 навчальному році

Одним із ключових викликів, з якими зіткнулася система освіти України під час воєнного стану, є забезпечення доступу здобувачів до освітнього процесу, враховуючи їхній психоемоційний стан. Стратегічним пріоритетом діяльності Державної служби якості освіти є захист прав здобувачів на доступну та якісну освіту, зокрема шляхом створення інклюзивного й доступного освітнього середовища, яке дозволяє навчатися всім громадянам, незалежно від віку чи стану здоров'я.

З огляду на це, одним із завдань опитування стало з'ясування того, як заклади фахової передвищої освіти адаптуються до нових реалій та які заходи впроваджуються ними для матеріально-технічної та психоемоційної підтримки здобувачів. Зокрема, аналізу підлягають заходи, що вживаються для забезпечення навчальних матеріалів, доступу до техніки й інтернету, а також дії щодо відновлення емоційного благополуччя студентів.

Згідно з отриманими результатами, основні заходи, які здійснюються закладами фахової передвищої освіти для матеріально-технічної підтримки студентів під час воєнного стану, включають:

Як бачимо, надання навчальних матеріалів у електронному форматі (98 %) та забезпечення доступу до комп'ютерної техніки (86,5 %) є ключовими аспектами для більшості закладів, що дозволяє студентам отримувати доступ до навчальних матеріалів та брати участь у віртуальних заняттях, таким чином сприяє збереженню безперервності освітнього процесу.

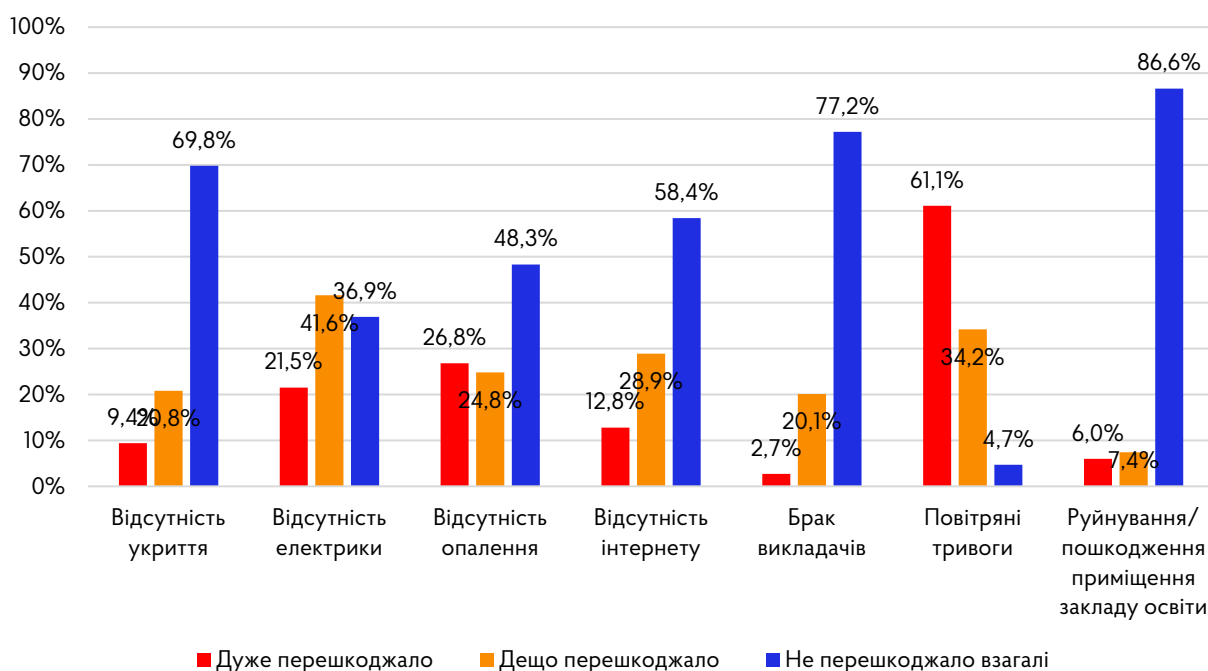
Варто підкреслити, що надання доступу до комп'ютерної техніки та навчальних матеріалів в електронному форматі не тільки забезпечує безперервність освітнього процесу, але й створює умови для самостійного навчання. Це сприяє розвитку цифрових навичок студентів, що є актуальним для сучасного ринку праці.

Можливості для безперешкодного доступу до мережі «Інтернет» (77%), у тому числі вільний Wi-Fi, а також проведення онлайн-консультацій та віртуальних занять (72,3%) у більшості фахових коледжів є важливими елементами підтримки навчання під час війни.

Ще частина закладів пропонують індивідуальні консультації очно або онлайн, а також забезпечують надання матеріальної винагороди переможцям олімпіад, конкурсів тощо. Керівники деяких закладів також зазначили, що взаємодіють з благодійними фондами та громадськими організаціями, що допомагає забезпечити матеріально-технічну підтримку студентів із соціально незахищених сімей. І така підтримка є надзвичайно важливою для забезпечення рівного доступу до освіти для вразливих груп студентів. Наприклад, взаємодія з фондами дозволяє надавати допомогу не лише матеріально, а й забезпечувати необхідними ресурсами для навчання.

Найбільш значущими факторами, що перешкоджали освітньому процесу в 2023/2024 навчальному році, на думку керівників ЗФПО, стали повітряні тривоги, відсутність опалення та електрики. Водночас такі проблеми, як брак викладачів та руйнування / пошкодження приміщень, були менш поширеними і не могли створити значних перешкод для більшості закладів:

Що з переліченого найбільше перешкоджало організації освітнього процесу у 2023/2024 н.р?

Отже, бачимо безпосередній зв'язок між частими повітряними тривогами, які впливають на організацію освітнього процесу, та потенційними освітніми втратами й прогалинами в знаннях. Адже повітряні тривоги, які спричиняють часті перерви в заняттях, прямо порушують регулярність та ритм навчання, що впливає на:

безперервність навчання – постійні перерви або перенесення занять, особливо коли освітній процес здійснюється в змішаній чи дистанційній форматах, ускладнюють зосередження і підтримання ритму навчання як для студентів, так і для викладачів. Це може спричинити втрату зв'язку між темами, що вивчаються, і знизити глибину розуміння матеріалу;

змістовність матеріалу – через часті вимушені паузи в освітньому процесі викладачам може бути важко встигнути повністю охопити програму. В результаті це може призвести до зменшення кількості часу, присвяченого складним темам, що вимагають глибшого опрацювання, та перенесення значного обсягу навчального матеріалу на самостійне опрацювання;

мотивацію здобувачів, адже постійне перебування у стані тривоги через загрозу атак також має негативний вплив. У наших попередніх висновках щодо якості організації освітнього процесу ми вже зазначали, що студенти відчують психоемоційне напруження, яке може бути ще одним чинником освітніх втрат;

рівень залученості до освітнього процесу – відсутність регулярного доступу до занять (особливо занять в реальному часі, про які ми вже згадували) та неможливість проведення повноцінних консультацій, що також може призводити до прогалин у знаннях.

З огляду на це, **повітряні тривоги можна вважати без перебільшення одним із найбільш негативних факторів, що впливають на якість організації освітнього процесу** та сприяють накопиченню освітніх втрат серед студентів.

На відсутність опалення та електрики як значних перепон в організації якісного освітнього процесу також вказала більшість керівників ЗФПО – 63,1 % та 51,6 % респондентів відповідно. Загалом це проблема, що має істотний вплив, особливо враховуючи залежність сучасних навчальних процесів від електронних засобів (змішаний та дистанційний формати дуже складно було якісно організувати в умовах постійно діючих графіків відключення електроенергії по всій країні, враховуючи їхню тривалість та несинхронність). Хоча проблема опалення була менш критичною, більше половини респондентів відчули вплив відсутності тепла на організацію освітнього процесу, адже йдеться про необхідність забезпечення здобувачам елементарних комфортних умов для навчання.

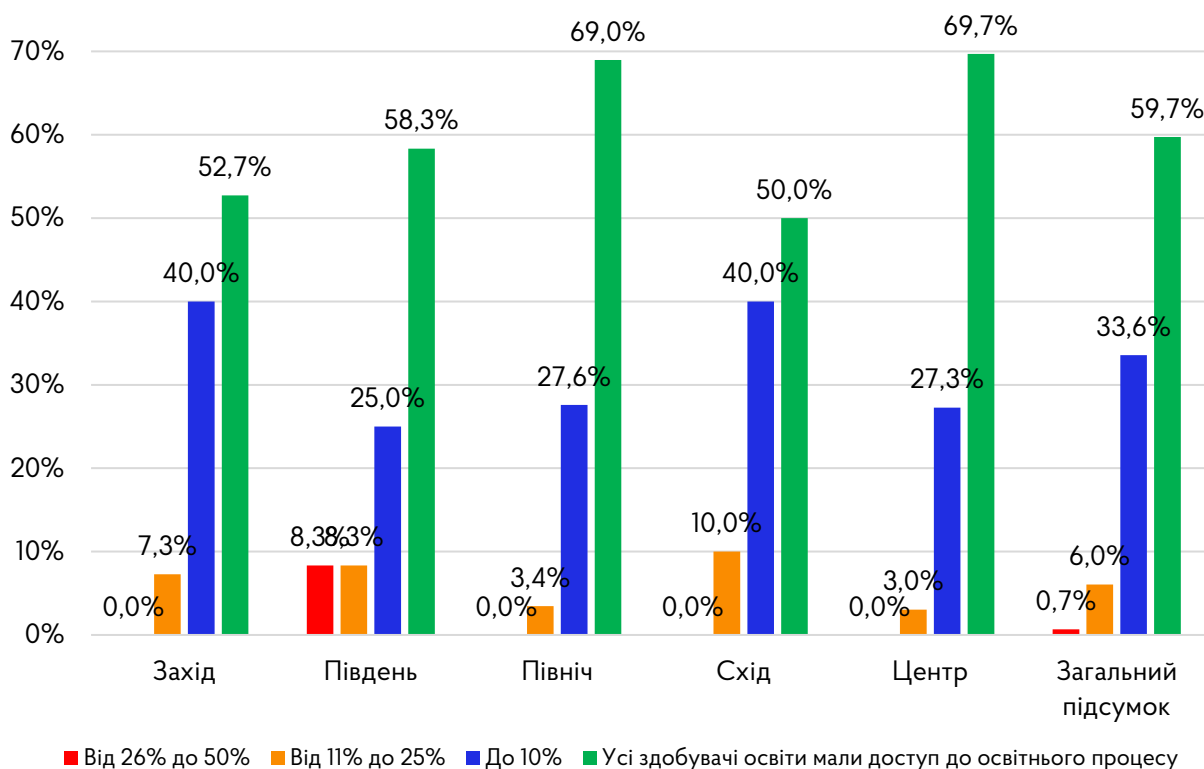
Ще трохи менше половини керівників ЗФПО (41,7 %) вказали на проблему з відсутністю інтернету. Попри значний розвиток дистанційного навчання, ця проблема зачепила значну частину закладів, що свідчить про важливість надійного інтернет-з'єднання.

30,2 % респондентів також вказали, що відсутність укриттів перешкоджала організації в їхніх закладах освітнього процесу на належному рівні. Однак більшість (69,8 %) зазначили, що ця проблема не заважала освітньому процесу, що може свідчити про відносну забезпеченість закладів укриттями.

Переважає більшість (77,2 %) опитаних зазначили, що взагалі не мали проблем із браком викладачів, що свідчить про стабільність кадрового забезпечення і це, відповідно, мало найменший вплив на організацію освітнього процесу. Також абсолютна більшість керівників ЗФПО (86,6 %) вказали на те, що їхні заклади не зазнали таких труднощів, як руйнування чи пошкодження приміщень (ця ситуація пояснюється особливостями вибірки нашого дослідження за місцем провадження освітньої діяльності ЗФПО).

Виходячи з результатів опитування щодо частки здобувачів, які з тих чи інших причин не змогли долучитися до освітнього процесу у 2023/2024 навчальному році, з'ясовано, що більшість здобувачів фахової передвищої освіти мали змогу брати участь у навчанні. Однак були виявлені певні труднощі, зокрема у Східному та Південному регіонах, де доступ до освітнього процесу, з огляду на актуальні обставини, був обмежений:

Скільки здобувачів освіти Вашого закладу не мали можливості долучитися до освітнього процесу у 2023/2024 н.р.? (макрорегіони)

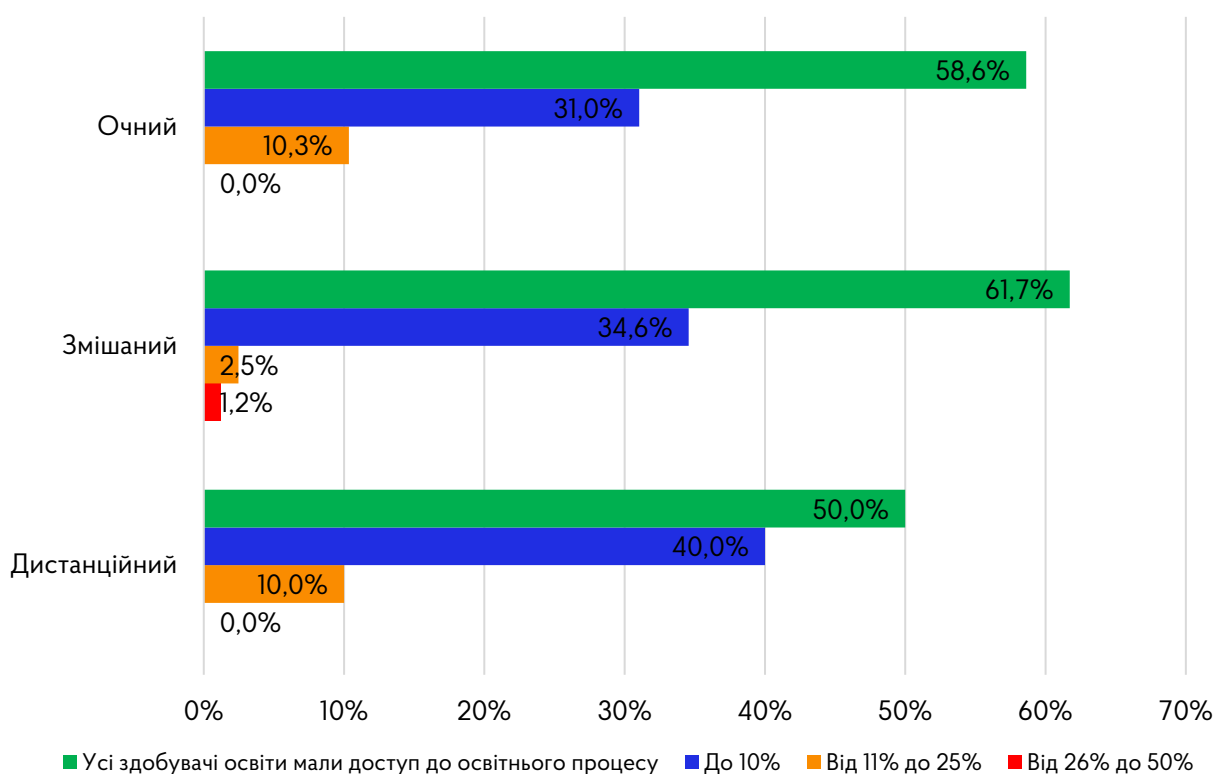
Так, згідно з представленими даними, більше половини (59,7 %) директорів фахових коледжів у всіх регіонах країни поінформували про те, що усі здобувачі їхніх закладів взагалі не мали проблем із доступом до освітнього процесу в 2023/2024 навчальному році. Найбільші показники ми отримали у Центрі (69,7 %) та на Півночі (69,0 %).

Ще третина респондентів (33,6 %) зазначили, що лише до 10 % здобувачів від контингенту не змогли долучитися до навчання.

У середньому 6 % опитаних керівників ЗФПО вказали на наявну проблему з доступом до навчання (у Східному регіоні показник найвищий – 10 %), зазначивши, що від 11 % до 25 % здобувачів не змогли долучитись до навчання. І лише 0,7 % учасників опитування по країні (усі вони з Південного регіону) поінформували, що від 26 % до 50 % здобувачів протягом навчального року стикалися зі значними труднощами та не мали доступу до освітнього процесу.

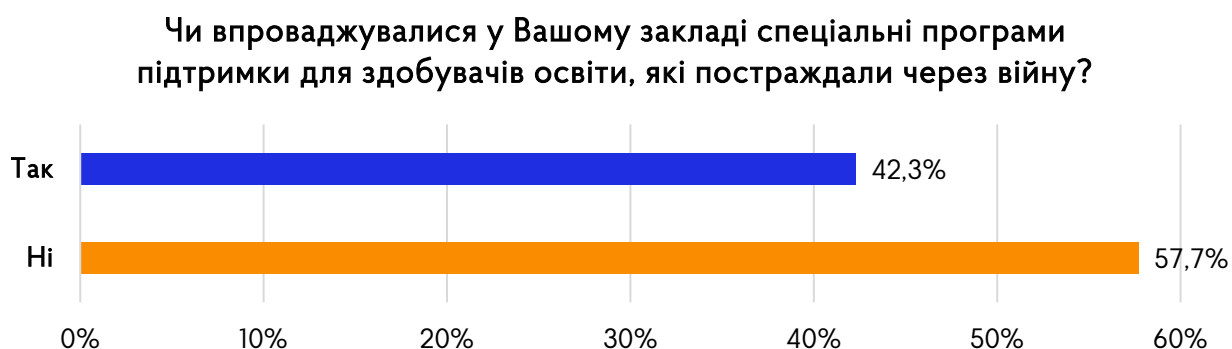
У контексті вивчення цього питання в розрізі форматів навчання можна говорити про те, що хоча більшість керівників ЗФПО загалом підтвердили, що здобувачі освіти у 2023/2024 н. р. мали можливість брати участь в освітньому процесі, незалежно від обраного закладом формату організації освітнього процесу, дистанційний формат все ж виявився найбільш проблемним. Тут ми спостерігаємо найвищий сумарний відсоток студентів, які, на думку директорів ЗФПО, мали проблеми з доступом до навчання:

Скільки здобувачів освіти Вашого закладу не мали можливості долучитися до освітнього процесу у 2023/2024 н.р.?

Ці дані підсилюють наші попередні висновки про проблеми з відвідуванням у різних форматах навчання. Так, ми вже зазначали, що відсутність доступу до інтернету, електроенергії, а також інші технічні труднощі значно ускладнювали участь студентів в освітньому процесі, зокрема віддалено. Змішаний та очний формати, хоча і є менш проблемними, також мають свої частки студентів, які через різні причини (ймовірніше через безпекову ситуацію) не могли долучитися до навчання. Ці дані ще раз підкреслюють важливість належного технічного забезпечення та адаптації форматів навчання відповідно до поточних умов.

Щодо практики впровадження у ЗФПО спеціальних програм підтримки для здобувачів освіти, які постраждали через війну, зауважимо, що 57,7 % респондентів зазначили, що у їхніх закладах не впроваджувалися спеціальні програми підтримки для здобувачів освіти, які постраждали через війну. Водночас 42,3 % повідомили про наявність таких програм у їхніх закладах:

На нашу думку, існує кілька можливих причин, чому в частині ЗФПО не впроваджувалися спеціальні програми підтримки. Це може бути пов'язано з недостатнім фінансуванням та ресурсами, складнощами у пошуку кваліфікованих кадрів, адже для впровадження таких програм потрібні фахівці з психологічної допомоги, соціальні працівники та тренери, що може бути складно забезпечити в умовах війни. Також причинами можуть бути як брак досвіду та методологічної підтримки, зосередженість на збереженні основних функцій закладу, так і недостатня увага до психосоціальних аспектів освіти.

Разом із тим, ситуацію з впровадженням у закладах фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану програм підтримки для здобувачів, які потребують допомоги, не можна назвати незадовільною. У багатьох ЗФПО протягом останніх двох років успішно функціонують програми психологічної підтримки, серед яких консультаційні центри з професійними психологами для надання допомоги студентам, які постраждали від війни, та їх реінтеграції в освітній процес. Проводяться регулярні тренінги та семінари з питань подолання стресу, емоційного вигорання та травматичного досвіду;

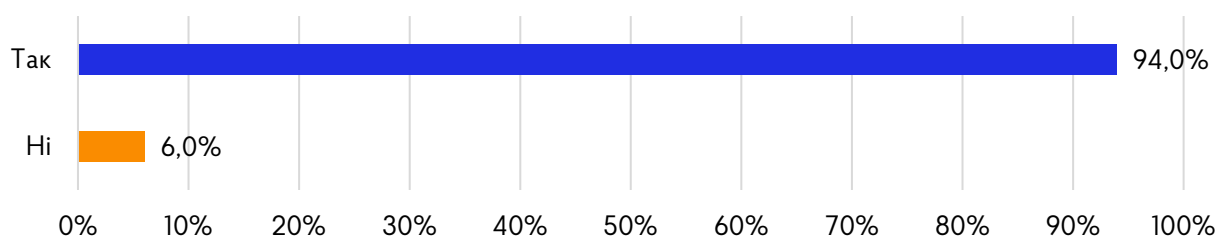
створюються групи підтримки, де здобувачі освіти можуть ділитися досвідом і отримувати взаємну допомогу.

Окрім цього, надається матеріальна допомога, зокрема через програми фінансової підтримки (стипендії, гранти, грошова допомога), а також забезпечується доступ до навчальних ресурсів: навчальних матеріалів, ноутбуків чи планшетів для дистанційного навчання, покриття витрат на інтернет. Упроваджено також програми наставництва, в рамках яких викладачі або старші студенти допомагають адаптуватися до нових умов.

Заклади фахової передвищої освіти нерідко співпрацюють з неурядовими організаціями, які надають допомогу постраждалим під час війни, що дозволяє залучити додаткові ресурси і створити надійне середовище для студентів, які пережили травматичні події.

Загалом, 94 % закладів фахової передвищої освіти **впроваджують заходи для відновлення соціального та емоційного благополуччя студентів під час війни**, що є позитивним показником та свідчить про усвідомлення важливості психосоціальної підтримки в сучасних умовах:

Чи були вжиті заходи для сприяння відновленню соціального та емоційного благополуччя студентів/ учнів в період війни?

Серед заходів, спрямованих на підтримку соціальної згуртованості та емоційної стійкості здобувачів освіти під час війни, нині активно впроваджуються (за інформацією керівників ЗФПО):

надання психологічної допомоги (індивідуальні консультації, групові сесії, тренінги з психологічної стійкості);

організація соціальних заходів (волонтерська діяльність, групові зустрічі для обговорення проблем, підтримка та взаємодопомога);

стимулювання розвитку творчих здібностей студентів (мистецтво, література, музика);

спортивні змагання та патріотичні заходи;

проведення доброфестів, благодійних концертів, створення аудиторії-музею тощо.

З огляду на досвід іноземних закладів освіти, варто зазначити, що європейські заклади освіти також постійно адаптуються до соціальних та економічних викликів, зокрема пов'язаних із війнами та міграцією. І чимало

заходів, які вони запроваджують для підтримки студентів, вже успішно застосовуються в українських ЗФПО, але можуть стати корисними й для ширшого кола закладів:

забезпечення доступу до техніки та інтернету – у багатьох європейських країнах уряди та заклади освіти надають студентам ноутбуки або планшети, а також забезпечують безкоштовний доступ до швидкісного інтернету, щоб всі могли навчатися дистанційно;

цифрові освітні платформи – використовуються сучасні платформи для організації навчання, такі як Moodle, Microsoft Teams, Zoom, що забезпечують безперебійний доступ до навчальних матеріалів і можливість проведення онлайн-занять;

фінансова допомога та гранти – уряди багатьох країн (наприклад, у Німеччині, Франції, Нідерландах) розробили програми підтримки для студентів із малозабезпечених родин або тих, хто постраждав внаслідок кризи. Вони отримують фінансову допомогу для покриття витрат на навчання та проживання;

підтримка біженців – в університетах Польщі, Німеччини та інших країн були створені спеціальні програми підтримки для студентів-біженців, включно з наданням житла, стипендій та консультаційних послуг;

консультаційні центри та психологічна допомога – у закладах створюються або підсилюються центри психологічної підтримки для студентів. Спеціальні фахівці допомагають студентам справлятися зі стресом, тривожністю, депресією, особливо в умовах дистанційного навчання або воєнних дій;

підтримка ментального здоров'я через онлайн-платформи - запроваджуються онлайн-сервіси для надання консультацій (через відеочати, анонімні платформи, електронну пошту), щоб студенти могли отримати допомогу незалежно від свого місцезнаходження;

підтримка студентів з особливими освітніми потребами – європейські заклади освіти, зокрема у Фінляндії та Великобританії, розвивають інклюзивні середовища для навчання. Вони створюють індивідуальні плани навчання, а також адаптують навчальні матеріали для студентів з інвалідністю;

підтримка дистанційного навчання для студентів із особливими потребами – впроваджуються спеціальні онлайн-інструменти для створення зручного доступу до освітнього контенту (наприклад, аудіокниги, текстові версії лекцій тощо);

медична підтримка – організовано доступ до медичних послуг, включно з вакцинацією, регулярними медичними оглядами та консультаціями лікарів. Особливий акцент робиться на підтримці ментального здоров'я;

забезпечення фізично безпечного середовища – європейські заклади постійно модернізують свої кампуси відповідно до нових вимог безпеки,

забезпечуючи умови для соціального дистанціювання та відповідні санітарні норми;

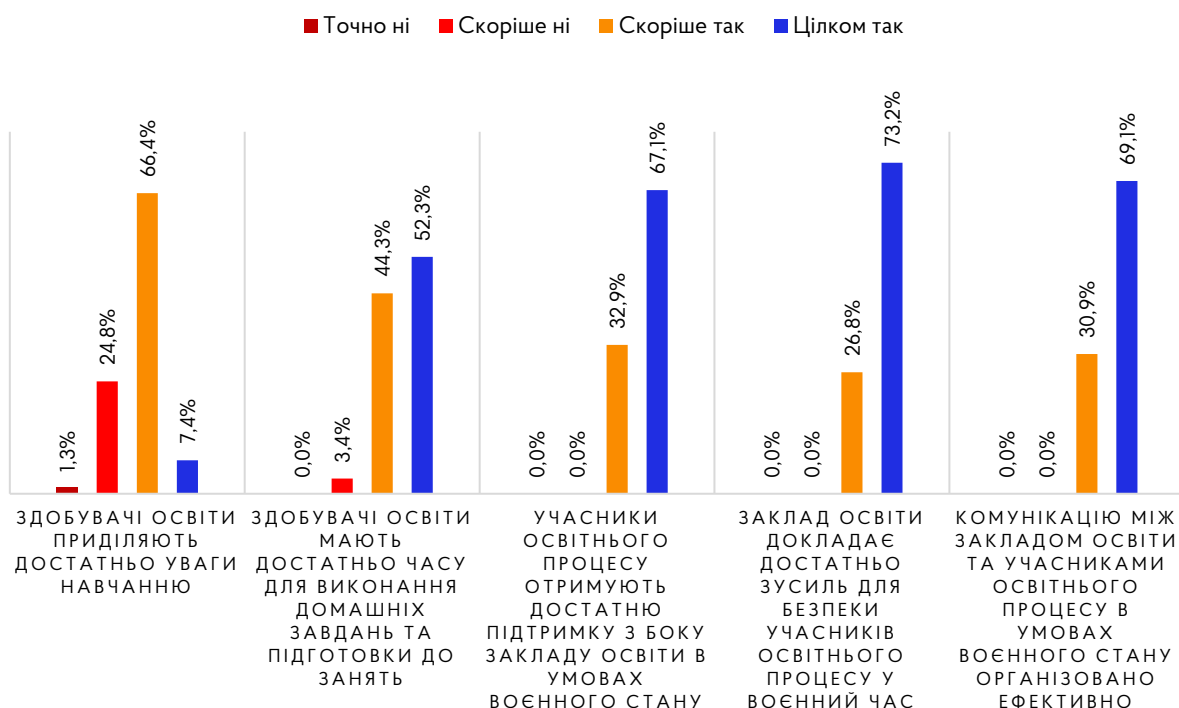
студентські організації та клуби – у багатьох закладах освіти активно розвиваються студентські асоціації, які забезпечують соціальну інтеграцію, пропонують студентам різні соціальні заходи та допомогу в пошуку роботи чи стажування;

програми підтримки кар'єри – надається допомога з працевлаштування під час навчання або одразу після завершення навчання, надаються кар'єрні консультації та доступ до професійних мереж.

Для більш чіткого розуміння проблемних питань, які залишаються у закладах фахової передвищої освіти сьогодні, ми запропонували учасникам опитування відповісти на питання, **наскільки вони погоджуються або не погоджуються із твердженнями стосовно деяких аспектів, які впливають на якість забезпечення освітнього процесу в сучасних умовах.**

За результатами опрацювання відповідей на це питання з'ясовано, що керівники ЗФПО, як і минулоріч, вбачають наявність проблем із самоорганізацією здобувачів. Разом із тим, усі з опитаних директорів фахових коледжів впевнені в якісній комунікації між закладом та учасниками освітнього процесу в умовах воєнного стану. Також респонденти зазначили, що їхні заклади докладають достатньо зусиль для безпеки учасників освітнього процесу та їхньої підтримки в умовах воєнного стану:

НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ АБО НЕ ПОГОДЖУЄТЕСЬ ІЗ НАСТУПНИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ?

Водночас аналіз даних щодо уваги здобувачів освіти до навчання та підтримки з боку закладів у воєнний час демонструє цікаві взаємозв'язки між показниками залученості студентів, їхньої безпеки та якістю комунікації.

Хоча більшість респондентів вважають, що здобувачі освіти приділяють достатньо уваги навчанню (66,4 % відповіли «Скоріше так» і 7,4 % – «Цілком так»), понад чверть респондентів (26,1 %) все ж зазначають, що увага студентів є недостатньою. Це може бути пов'язано із загальними викликами дистанційного та змішаного навчання, про які йшлося раніше, включно з рівнем відвідування занять та мотивації до навчання.

Значно більше респондентів (52,3 %) вважають, що здобувачі мають достатньо часу для виконання завдань, а 44,3 % частково підтверджують це («Скоріше так»). Це вказує на те, що за умов ефективної організації навчання, студенти можуть добре розподіляти свій час для підготовки до занять, що підкріплює попередні висновки про позитивний вплив змішаного і очного форматів навчання на результативність.

Рівень підтримки з боку закладів освіти, на думку керівників, є дуже високим: 67,1 % з них зазначили, що підтримка надана повністю, а ще 32,9 % вважають її достатньою. Ця тенденція також відображається у питаннях безпеки – 73,2 % респондентів переконані, що заклади освіти докладають достатньо зусиль для гарантування безпеки учасників освітнього процесу.

Рівень організованої комунікації між закладами освіти та учасниками процесу, за результатами аналізу відповідей керівників ЗФПО, залишається високим: 69,1 % респондентів вважають комунікацію ефективною, ще 30,9 % оцінюють її як задовільну. Цей фактор може бути однією з основних причин збереження стабільної участі здобувачів у навчанні навіть в умовах війни (в тих межах та за тих умов, про які ми говорили раніше).

Таким чином, з одного боку, висока залученість здобувачів і ефективність комунікації позитивно впливають на їхню участь у навчанні, з іншого – виклики, пов'язані з недостатньою увагою до освітнього процесу, низьким рівнем мотивації та самоорганізації у певної частини здобувачів, залишаються актуальними.

Подібні проблеми також зустрічаються у європейських закладах освіти, особливо після пандемії, яка спричинила тривале використання дистанційних та змішаних форматів навчання. І однією з основних є зниження мотивації студентів через емоційне вигорання та втрату інтересу до навчання під час тривалого онлайн-навчання. Цей фактор негативно вплинув як на регулярне відвідування занять, так і на загальну якість освітнього процесу. У відповідь на ці виклики багато закладів освіти нині переходять до індивідуалізованих підходів. Викладачі активно впроваджують методи, які дозволяють студентам адаптувати темп навчання до своїх потреб, включають більше інтерактивних елементів, таких як групові проекти та дискусії, а також використовують нові технології для підвищення інтересу та залучення студентів.

Наприклад, у Німеччині²⁴ проблема мотивації частково вирішується через впровадження більш гнучких форматів навчання, які дають студентам можливість самостійно планувати свій графік і завдання. Зокрема, програми з елементами змішаного навчання (blended learning) забезпечують можливість поєднувати роботу та навчання завдяки дистанційним заняттям та самостійній роботі, що зменшує кількість необхідних присутностей на кампусі. Ці гнучкі підходи дозволяють студентам краще планувати свій час, що, в свою чергу, сприяє підвищенню їхньої мотивації завдяки більшій автономії та можливості контролювати свій процес навчання.

Щодо проблем з відвідуванням, що стають особливо гострими у змішаних та дистанційних форматах через відсутність безпосереднього контролю. У багатьох країнах запроваджуються комбіновані моделі, де студенти частково відвідують заняття очно, а частково – онлайн. Це допомагає зберегти гнучкість, але водночас підтримувати певний рівень дисципліни та регулярної участі у освітньому процесі. Крім того, багато університетів використовують освітню аналітику для відстеження участі та виконання завдань студентами, що дозволяє швидко ідентифікувати тих, хто потребує додаткової підтримки.

Щодо комунікації, пандемія також посилила бар'єри між студентами та викладачами, що часто призводить до недостатнього зворотного зв'язку та відчуття студентами відсутності підтримки. Для вирішення цієї проблеми заклади освіти активно інвестують у цифрові платформи, які забезпечують швидке та ефективне спілкування між студентами і викладачами. В деяких університетах також впроваджено менторські програми, де більш досвідчені студенти або викладачі допомагають новачкам адаптуватися до нових умов навчання.

Прикладом успішних практик є Фінляндія²⁵, де головними акцентами в системі освіти є гнучкість та персоналізація навчання, що дозволяє студентам обирати не лише дисципліни, але і формати їхнього вивчення. Це дозволяє зберігати мотивацію і знижує стрес через обов'язкову присутність на заняттях. У Німеччині впроваджено системи автоматизованого зворотного зв'язку, що допомагає студентам своєчасно отримувати рекомендації щодо покращення своїх знань і підвищує їхню залученість.

Отже, в європейських закладах освіти гнучкість, індивідуалізація та впровадження сучасних технологій є основними інструментами для вирішення проблем низької мотивації, відвідуваності та комунікації. І деякі з таких інструментів, як відомо, вже успішно застосовуються в Україні.

²⁴ *Studying online in Germany* – [Studying online in Germany 2024 guide \(life-in-germany.de\)](https://www.life-in-germany.de/en/learning-effectiveness-of-a-flexible-learning-study-programme-in-a-blended-learning-design-why-are-some-courses-more-effective-than-others?); *Learning effectiveness of a flexible learning study programme in a blended learning design: why are some courses more effective than others?* – <https://educationaltechnologyjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s41239-022-00379-x>.

²⁵ *Systems Informed Positive Education* – https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-64537-3_5; *Education Policy Outlook in Finland* – https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-policy-outlook-in-finland_f162c72b-en

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Стан фахової передвищої освіти в Україні сьогодні відображає складні виклики, з якими стикається освітня система у період значних змін. Результати моніторингового дослідження засвідчують вплив зовнішніх чинників, зокрема пандемії та війни, на освітні процеси, рівень знань і можливості розвитку здобувачів освіти. З огляду на ситуацію, перед нами нині стоїть завдання не лише компенсувати недоотримані знання, але й сприяти розвитку стійкості в закладах освіти, здатності до адаптації та підтримки здобувачів у складних умовах.

Результати дослідження підкреслюють, що, попри всі складнощі, фахова передвища освіта продовжує виконувати свої завдання. Запроваджені компенсаторні заходи показують потенціал для відновлення втрачених позицій. Висновки цього етапу та надані рекомендації слугують не лише оцінкою поточного стану, але й надають важливі орієнтири для подальших кроків, спрямованих на стабілізацію та підвищення якості освіти в умовах постійних викликів.

Масштабування моніторингу та розширення географії

У 2024 році до участі в дослідженні було залучено 152 заклади фахової передвищої освіти (ЗФПО) за 32 ОПП в межах 21 спеціальності. У порівнянні з попереднім роком, коли було залучено 56 закладів, це є суттєвим розширенням, що дозволило охопити більшу кількість здобувачів освіти (понад 8500) та зробити аналіз репрезентативнішим. Географічне охоплення включало більшість регіонів України, за винятком тимчасово окупованих територій (Донецька, Луганська області, АР Крим). Найбільше ЗФПО брали участь у західних регіонах (55 закладів, або 36,9 % від загальної кількості).

Результати тестування

Загальний аналіз результатів тестування здобувачів фахової передвищої освіти засвідчує зниження середнього показника до 72,77 бала, що відповідає оцінці «добре» за національною шкалою, однак наближається до нижньої межі цього діапазону. Така динаміка порівняно з попередніми роками свідчить про погіршення якості знань здобувачів.

Середній рівень підготовки значно коливається залежно від спеціальності. Вищі показники продемонстровані за спеціальностями «Агрономія» та «Ветеринарна медицина», тоді як за спеціальностями «Маркетинг», «Готельно-ресторанна справа» та «Автомобільний транспорт»

результати значно нижчі, що може свідчити про обмежений доступ до практичного навчання та технічних ресурсів у цих галузях.

Регіональні відмінності також суттєві: низькі результати отримані у Дніпропетровській, Львівській, Миколаївській областях та м. Києві. Водночас Полтавська та Хмельницька області демонструють стабільність і навіть певне зростання показників. Це свідчить про ефективне застосування компенсаторних заходів і адаптивних практик у регіонах, де якість навчання залишилася стабільною.

Загалом результати тестування вказують на значний вплив пандемії COVID-19 та війни на якість підготовки здобувачів фахової передвищої освіти. Найбільше постраждали спеціальності, що потребують доступу до обладнання та регулярних практичних занять, зокрема технічні та економічні.

Результати опитування керівників ЗФПО

Результати опитування керівників закладів фахової передвищої освіти вказують на загальну задоволеність організацією освітнього процесу. Водночас респонденти зазначають, що сфера зазнала значних освітніх втрат, компенсувати які поки не вдалося в повному обсязі.

Керівники відзначають застосування компенсаторних заходів, спрямованих на зменшення освітніх втрат та прогалін, проте їхня ефективність часто є обмеженою через недостатнє фінансування, брак навчальних матеріалів та технічного забезпечення. Особливо критичною залишається потреба в оновленні технічного оснащення – комп'ютерних класів та спеціалізованих лабораторій для практичного навчання.

Також окреслена значна потреба у психоемоційній підтримці для здобувачів освіти та персоналу закладів, з огляду на психологічний вплив війни. Деякі заклади запровадили програми психологічної підтримки, проте загалом ці заходи потребують подальшого розвитку.

Формати навчання під час війни

Заклади продемонстрували високу адаптивність до умов воєнного часу. Більшість працюють у змішаному (54,4 %) або очному форматі (38,9 %), і лише 6,7 % закладів продовжують навчання повністю дистанційно.

Важливо зазначити, що західні регіони демонструють більшу частку змішаного навчання, тоді як південні та східні регіони через безпекові ризики змушені частіше використовувати дистанційні методи. Це підтверджує регіональну диференціацію у виборі форматів освітнього процесу.

Якість освітніх послуг та успішність здобувачів

Незважаючи на складні умови війни, 88 % керівників ЗФПО вважають, що якість освітніх послуг у їхніх закладах залишилась на високому рівні. Більше половини (59 %) відзначили покращення результатів навчання здобувачів у 2023/2024 навчальному році. Однак 11,4 % керівників занепокоєні погіршенням знань студентів, що вказує на потенційну неефективність деяких форматів навчання, зокрема дистанційного.

Освітні втрати та компенсаторні інструменти

Основною метою Пілотного проєкту було виявлення та зменшення освітніх втрат, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. За результатами опитування, більшість керівників закладів вважають, що втрати компенсуються через адаптивні формати навчання, зокрема змішане навчання, індивідуальні програми для студентів та дистанційну підтримку.

У закладах, де використовується змішаний формат, 44,4 % керівників зазначають про покращення результатів студентів, що свідчить про ефективність такого підходу. Проте у закладах, де основним форматом є дистанційний, 30 % керівників зазначають погіршення успішності.

Регіональні та безпекові особливості

Воєнний стан суттєво вплинув на вибір форматів організації освітнього процесу. У південному і східному макрорегіонах дистанційне навчання залишається основним варіантом через безпекові загрози. Водночас у відносно безпечних регіонах більшість закладів обрали змішаний або очний формати.

Такі регіональні відмінності сприяли підвищенню адаптивності освітнього процесу та гнучкості закладів у реагуванні на безпекові виклики.

Використання технологій для підтримки навчання

ЗФПО активно впроваджують інформаційно-комунікаційні технології, що дозволяє забезпечувати безперервність навчання навіть у складних умовах. Дистанційний моніторинг знань і використання онлайн-платформ для викладання стали ключовими елементами адаптації до нових умов.

Для забезпечення якості освіти керівники 81 % закладів приділяють увагу взаємодії між викладачами та студентами, що свідчить про усвідомлення важливості підтримки ефективної комунікації в умовах кризи.

Підвищення індексу задоволеності респондентів

За результатами анкетування, індекс задоволеності респондентів організацією освітнього процесу залишився на високому рівні та показав незначні позитивні зміни у порівнянні з попереднім роком. Більшість респондентів зазначили, що змішаний формат забезпечує оптимальне поєднання зручності та ефективності для здобувачів освіти.

Рекомендації

На основі проведеного аналізу пропонується розглянути такі можливі напрями вдосконалення:

1. **Оновлення змісту освітніх програм.** Доцільно переглянути освітні програми зі спеціальностей із нижчими результатами тестування та адаптувати їх відповідно до потреб.

2. **Посилення технічного забезпечення.** Важливою умовою є покращення технічної бази закладів освіти, зокрема оновлення комп'ютерних класів та лабораторій (майстерень) для спеціальностей прикладного профілю, що сприятиме розвитку практичних навичок здобувачів освіти.

3. **Запровадження програм психоемоційної підтримки.** Рекомендується створення програм психологічної підтримки та реінтеграції із залученням фахівців-психологів для здобувачів освіти та педагогічного персоналу. Це може бути особливо актуальним для закладів освіти в регіонах зі складною безпековою ситуацією.

4. **Цільова підтримка для регіонів із підвищеними потребами.** Регіонам із нижчими показниками якості освітнього процесу може знадобитися додаткове фінансування, технічна допомога та можливості для підвищення кваліфікації викладачів.

5. **Розробка стратегії подолання освітніх втрат.** Пропонується запровадження у закладах освіти планування (довгострокових стратегій) компенсації освітніх втрат, яке могло б охопити адаптивні та компенсаторні заходи, розширення доступу до освітніх ресурсів та впровадження гнучких форматів навчання для тих, хто цього потребує.

6. **Запровадження системного моніторингу якості освіти.** Систематичний моніторинг рівня знань здобувачів із залученням зовнішніх експертів (або власними силами) міг би сприяти виявленню проблемних аспектів та дозволив би оперативно коригувати освітній процес.

7. **Застосування змішаного формату навчання (з урахуванням актуальної безпекової ситуації)** як адаптивного підходу, який може підвищити ефективність освітнього процесу в умовах воєнного стану, особливо за рахунок індивідуальних підходів до навчання.

8. **Посилення інфраструктури для доступу до освітнього процесу в дистанційному режимі.** У регіонах зі складною безпековою ситуацією важливо забезпечити стабільний доступ до інтернету та необхідних технічних засобів для підтримки якості дистанційного навчання.

9. **Інтеграція міжнародного досвіду.** ЗФПО можуть розглянути можливість впровадження проектно-орієнтованих підходів та міжнародних практик, які добре зарекомендували себе у закордонних закладах освіти, з урахуванням власних вимог та особливостей реалізації освітнього процесу.

На основі досвіду інших країн, які зіткнулися з кризовими ситуаціями (війни, природні катастрофи, пандемії), можна розглянути кілька рекомендацій для подолання освітніх втрат:

1. **Індивідуалізація освітнього процесу.** Досвід Фінляндії та США показує ефективність адаптивних (індивідуальних) навчальних планів, які враховують індивідуальні прогалини в знаннях здобувачів. Це особливо актуально для студентів, які через воєнні дії або внутрішнє переміщення пропустили значну частину занять. Гнучкі навчальні моделі дають змогу коригувати темпи навчання, враховуючи особисті потреби кожного здобувача освіти.

2. **Розширення доступу до дистанційної освіти.** На основі досвіду Великобританії, Канади та Японії, пропонується сприяти розширенню доступу до інтернету та забезпеченню електронними пристроями здобувачів освіти, включаючи внутрішньо переміщених осіб і тих, хто проживає у прифронтових зонах. Такі програми, як «National Tutoring Programme» у Великобританії, можуть бути зразком для розвитку дистанційних платформ та інтерактивних освітніх ресурсів, що компенсують освітні втрати через онлайн-заняття та персоналізоване навчання.

3. **Програми додаткового навчання та репетиторства.** Досвід Великобританії та Нідерландів свідчить про ефективність додаткових занять та репетиторства як частини національних програм подолання освітніх втрат. Це можуть бути очні або онлайн-заняття з акцентом на предметах, рівень знань з яких просів найбільше, як-от математика та іноземні мови. У Нідерландах реалізовано програми, що залучають старшокурсників та викладачів як волонтерів для надання допомоги тим здобувачам освіти, які мають прогалини або труднощі у навчанні.

4. **Підтримка психічного здоров'я.** На основі досвіду Канади, Норвегії та Австралії рекомендується впроваджувати програми психологічної підтримки у закладах освіти, що допомагають здобувачам освіти, які перебувають під постійним стресом через війну. Канадські заклади освіти, наприклад, використовують психосоціальну підтримку та групову терапію для

допомоги здобувачам. Також важливо додатково навчати педагогів психосоціальним методикам підтримки, що дозволяє їм краще працювати із здобувачами освіти у кризових умовах.

5. **Змішане та гібридне навчання.** Досвід Німеччини та Італії демонструє, що гібридне навчання (поєднання дистанційного та традиційного) забезпечує гнучкість у доступі до освіти, особливо у кризові періоди, коли можливість очного навчання обмежена. Італія, наприклад, використовує мобільні освітні центри, що надають освітні послуги у важкодоступних районах або зонах внутрішнього переміщення.

6. **Співпраця з міжнародними організаціями.** Досвід країн, що отримували підтримку ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та Світового банку, свідчить про доцільність залучення ресурсів і методологічної допомоги від міжнародних організацій. До прикладу, ЮНІСЕФ створює мобільні освітні хаби для забезпечення доступу до освіти у кризових зонах.

7. **Адаптація освітніх програм та навчальних планів.** Досвід Франції та Фінляндії показує важливість перегляду освітніх програм і навчальних планів під час кризи. Оптимізація та зосередженість на ключових навичках і компетенціях дозволяють зменшити обсяг навчальних вимог, що сприяє досягненню освітніх цілей в умовах обмеженого доступу до традиційного навчання.

8. **Інноваційні педагогічні технології.** Досвід Ізраїлю та США пропонує інтеграцію штучного інтелекту та освітніх платформ для персоналізації освітнього процесу. Ізраїль використовує освітні платформи зі штучним інтелектом для створення адаптивних навчальних програм, що дозволяє здобувачам освіти навчатися у власному темпі. США, у свою чергу, активно впроваджує цифрові освітні ресурси, як-от Khan Academy та Coursera, що забезпечують безперервність навчання.

Отже, в нинішніх умовах вирішення питання освітніх втрат потребує комплексного підходу – врахування як навчальних, так і соціальних та психологічних аспектів. Україна може ефективно використовувати досвід інших країн у подоланні освітніх втрат через впровадження гнучких освітніх моделей, індивідуальних підходів до навчання, широкого використання технологій, а також забезпечення психологічної підтримки. Адаптація цих підходів до українських реалій дозволить пом'якшити негативний вплив війни на освіту та створити умови для відновлення якості навчання в довгостроковій перспективі.

2024